

พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน
ในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น
THE BUDDHIST ETHICS FOR PREVENTION AND RESOLUTION OF
THE DRUG PROBLEM OF THE COMMUNITY IN PUEAINOI
DISTRICT KHON KAEN PROVINCE

พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกั้ง)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน
ในอำเภอเป็ญน้อย จังหวัดขอนแก่น

พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกั้ง)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์ิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Buddhist Ethics for Prevention and Resolution of
the Drug Problem of the Community in Pueainoi
District Khon Kaen Province

Phrakhru Kittichotikhun Kittipalo (Palangang)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Philosophy)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์เรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ)

ประธานกรรมการ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร. วิเชียร แสนมี)

กรรมการ

(ผศ. ดร. จรัส ลีกา)

กรรมการ

(ผศ. ดร. สุวิน ทองปั้น)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

ผศ. ดร. จรัส ลีกา

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร. สุวิน ทองปั้น

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน
ในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น
- ผู้วิจัย** : พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกัง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์**
- : ผศ. ดร.จรัส ลีกา, พธ.บ. (ศาสนา) , M.A. (Philosophy) ,
Ph.D. (Philosophy)
- : ผศ. ดร.สุวิน ทองปั้น, พธ.บ. (ปรัชญา) , M.A. (Philosophy) ,
Ph.D. (Philosophy)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น การวิจัยดังกล่าวนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นแนว

ผลการวิจัยพบว่า

๑) พุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๔ ชุมชน พบว่าหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนของตน ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการคือ ๑) หลักอบายมุข, ๒) หลักปธาน ๔, ๓) หลักวัตนมุข ๖ และ ๔) หลักพรหมวิหาร ๔

๒. สภาพปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีสาเหตุมาจาก ๔ ประการคือ ๑) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๒) สาเหตุจากการถูกหลอกลวง ๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ๔) สิ่งแวดล้อม เช่นการคบเพื่อนไม่ดี อาศัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่ค้ายาเสพติดหรือมีผู้เสพเป็นจำนวนมาก และส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในระดับประเทศ

๓) การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปี้ยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยนำหลักธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมดังนี้ หลักอบายมุข โดยจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นโทษภัยของอบายมุขทั้งหลายเช่น กิจกรรมเข้าค่ายเรียนรู้โทษของยาเสพติด หลักปธาน ๔ เช่น กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่าย วัฒนมุข ๖ เช่น กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาล ส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีล และพรหมวิหารธรรม ๔ กิจกรรม เช่น ค่ายเลิกบุหรี่สุรา ชีวิตสดใส เป็นต้น

Dissertation Title : The Buddhist Ethics for Prevention and Resolution of the Drug Problem of the Community in Pueainoi District Khon Kaen Province

Researcher : Phrakhru Kittichotikhun Kittipalo (Palangang)

Degree : Doctor of Philosophy (Philosophy)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Jaras Leeka, Pali VII, B.A. (Religion) , M.A. (Philosophy) , Ph.D. (Philosophy)

: Asst. Prof. Dr. Suwin Thongpan, B.A. (Philosophy) , M.A. (Philosophy) , Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : March 24, 2019

Abstract

The aims of this research were 1) To study the state of drug problems of communities in Pueai Noi District 2) To study the principles of Buddhist ethics for the use of corrections and prevention of drug problems in the community in Pueai Noi District 3) to study how to apply Buddhist ethics to solve and prevent drug problems of communities in Pueai Noi District Khon Kaen. This documentary research was carried out through data collecting from primary and secondary resources. The obtained data then were analyzed by descriptive analysis method according to the inductive principle.

The research results revealed that the concept of

1) Buddhist ethics for solving and preventing drug abuse problems in communities in Khon Kaen As a result of the group discussion, the 4 communities found that Buddhist ethics for solving and preventing drug problems of their communities Consists of 4 principles, namely (1) causes of ruin (2) Padhàna 4 (3) Vaóóhana-mukhathe 6 and (4) sublime states of mind

2) Pueai Noi District Khon Kaen Province consists of 4 communities, namely (1) Pueai Noi Subdistrict (2) Sa Kaeo Subdistrict (3) Wang Muang Subdistrict and (4) Kham Pom Subdistrict Drug Problems .There is an outbreak of drugs in the form of

both trade and drug use. Most of them are amphetamines and spirits. The drug network will be traded only in the known groups or within the network. There are more new users. Eaters become traders Drug transporter or retailer The cause of drug addiction comes from 4 reasons: (1) caused by ignorance (2) the cause of being deceived (3) the cause of illness Both physically and mentally. (4) Environment such as bad friends, Living near a community of drug traffickers or having a large number of drug users, etc. The effects of drug addiction are as follows: Impacts on individuals, families, communities, societies and national levels.

3) The method of applying Buddhist ethics to solve and prevent drug problems of communities in Pueai Noi District Khon Kaen By applying various activities as follows causes of ruin was organized by activities that encourage people in the community to see the danger of the devilish people such as Activities to enter the camp to learn the punishment of the main drug, Padhàna 4, such as drug prevention campaign activities by organizing training or visiting, Vaóóhana-mukhathe 6 such as daily temple activities, monks or festivals Encourage people in the temple to maintain the sacrament and sublime states of mind 4 activities such as quitting camps, alcohol, bright life etc.

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยความเมตตาอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.จรัส ลีกา และ ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้ความรู้ แนวคิด คำแนะนำและข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำดุष्ฎินิพนธ์ ตลอดจนการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทางวิชาการด้วยดีตลอดมา ขอขอบพระคุณบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้เมตตาตรวจรูปแบบดุष्ฎินิพนธ์และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ให้ดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่และบุคลากรห้องสมุด มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งได้เอื้อเฟื้อหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีตลอดมา

ยิ่งไปกว่านั้น ขอขอบพระคุณพระอาจารย์และอาจารย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นทุกรูปและทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีส่วนสนับสนุนในการศึกษาและการเขียนดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้มา ณ โอกาสนี้

พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกั้ง)

๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ คำถามในการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด	๕๑
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๗๒
๒.๔ บริบทและสภาพปัญหาอำเภอเป็ดย่น้อย จังหวัดขอนแก่น	๘๒
๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๕
๒.๖ สรุป (Conclusion)	๑๐๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)	๑๐๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๗
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๘
๓.๔ การสร้างและการหาคคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๐๙

๓.๕	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๑๐๙
๓.๖	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๐
๓.๗	ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๑
๓.๘	การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๑
๓.๙	การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๑๑
๓.๑๐	สรุปกระบวนการวิจัย	๑๑๒
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๔
๔.๑	พุทธรักษาศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน ในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า	๑๑๔
๔.๒	สภาพปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น	๑๑๘
๔.๓	การวิเคราะห์พุทธรักษาศาสตร์กับการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน ในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น	๑๒๔
๔.๔	สรุป	๑๓๙
๔.๕	องค์ความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้	๑๔๓
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๕
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๔๕
๕.๒	อภิปรายผล	๑๕๓
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๕๘
บรรณานุกรม		๑๕๙
ประวัติผู้วิจัย		๑๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในงานประชุมสัมมนาครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ใช้อักษรย่อตัวพื้ปกติ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็นณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริป็นณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทยมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น การคบเพื่อน ครอบครัวแตกแยก และสภาพแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุหลักของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง และขาดประสบการณ์หรือทักษะการดำเนินชีวิตขาดคนดูแลเพราะครอบครัวแตกแยกหรือส่วนหนึ่งเกิดจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง เช่น สถานบันเทิงที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด นอกจากนี้การแพร่ระบาดของยาเสพติดยังมีอยู่ในกลุ่มกรรมกรที่ใช้แรงงานเป็นค่านิยมที่ผิดที่เสพยาแล้วสามารถทำงานได้ปริมาณมาก ในการแพร่ระบาดนั้นในอดีตมีเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรกรรมเชิงพานิช แต่ในปัจจุบันมีการแพร่ระบาดเข้าไปในสถานศึกษามีนักเรียนและเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือผู้ติดยาเสพติดรายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างเป็นห่วง

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในด้านผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสำนักงาน ป.ป.ส. ได้สรุปผลการดำเนินงานด้านยาเสพติด ประจำปี ๒๕๖๑ โดยสรุปผลการดำเนินงานในภาพรวม ปี ๒๕๖๑ (ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ - ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) ดังนี้ (๑) ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเชิงรุก มีผลการดำเนินงานแผนปฏิบัติการแม่น้ำโขงปลอดภัย ๖ ประเทศ (ระยะเวลา ๓ ปี ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๙ - ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) จับกุมจำนวน ๑,๘๓๖ คดี ผู้ต้องหาจำนวน ๓,๓๗๖ คน ของกลาง ยาบ้า ๔๙๐,๒๕๕,๙๕๔ เม็ด กัญชา ๓๕,๔๐๕ กิโลกรัม ไอซ์ ๑๘,๘๕๔ กิโลกรัม เฮโรอีน ๘,๐๗๓ กิโลกรัม ฝิ่น ๒,๖๗๒ กิโลกรัม เอ็กซ์ตาซี ๑,๖๗๗,๖๒๔ เม็ด และเคมีภัณฑ์ และสารตั้งต้น ๑,๑๗๒,๑๒๑ กิโลกรัม (๒) แผนสกัดกั้นปราบปรามเครือข่ายการค้ายาเสพติด มีการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย สามารถจับกุมคดียาเสพติดได้ ๒๘๘,๙๗๕ คดี ผู้ต้องหา ๓๒๒,๒๙๔ ราย เป็นคดี ๕ ข้อหาสำคัญ ๗๕,๘๖๒ คดี ผู้ต้องหา ๘๙,๙๒๘ ราย ของกลางยาเสพติดยาบ้า ๓๐๖,๓๑๕,๕๐๔ เม็ด กัญชา ๓๐,๐๖๐ กิโลกรัม ไอซ์ ๑๔,๓๖๑ กิโลกรัม และดำเนินการในข้อหาสมคบ สนับสนุนช่วยเหลือ ๓,๐๘๐ คดี ผู้ต้องหา ๕,๑๐๖ คน สามารถยึดและอายัดทรัพย์สินคดียาเสพติด ๒,๐๐๙ คดี มูลค่าทรัพย์สิน ๑,๑๐๕.๘๐ ล้านบาท ส่วน

ด้านการป้องกันยาเสพติด กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา กลุ่มเด็กปฐมวัย ดำเนินการสร้าง ภูมิคุ้มกันและการพัฒนาทักษะทางสมองด้วยสื่อเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการชีวิต (Brain Executive Functions: EF) จำนวน ๒,๑๗๕,๗๑๗ คน กลุ่มเด็กประถมศึกษา ได้รับการสร้าง ภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด จำนวน ๓,๐๘๓,๑๑๗ คน กลุ่มเยาวชนระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด จำนวน ๓,๕๗๐,๓๕๓ คน สำหรับ เยาวชนนอกสถานศึกษา มีการจัดตั้งศูนย์เยาวชนระดับพื้นที่ จำนวน ๙๕๗ แห่ง และมีกิจกรรม ช่วยเหลือคุ้มครองและดูแลเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา จำนวน ๑๓๕,๖๘๕ คน กลุ่มแรงงานใน สถานประกอบการ สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดแก่กลุ่มแรงงานในสถานประกอบการ จำนวน ๑,๕๐๖,๖๓๖ คน และกลุ่มประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน/ชุมชน เสริมสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนมั่นคง ปลอดภัยยาเสพติดตามแผนประชารัฐร่วมใจ ปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๗๐,๐๕๓ แห่ง และเตรียมความพร้อมต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยเสนอรายชื่อเพื่อขอรับรองสถานะเป็น หมู่บ้าน/ชุมชนกองทุนแม่ฯ จำนวน ๑,๐๔๘ แห่ง ส่วนด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูยาเสพติด มีผู้เข้า รับการบำบัดรักษาทั้ง ๓ ระบบ รวม ๑๘๔,๙๐๗ ราย แบ่งเป็นระบบสมัครใจ ๙๗,๑๓๓ ราย ระบบ บังคับบำบัด ๖๗,๗๘๘ ราย ระบบต้องโทษ ๑๙,๙๘๖ ราย ดำเนินการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการ บำบัดรักษา ๑๓๗,๖๓๖ ราย ให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฯ ๑,๘๒๘ ราย และได้การมอบทุน ประกอบอาชีพให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดรักษา ๖๗๕ ราย^๑

จากการดำเนินงานของรัฐบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในรอบ ๔ ปี (ปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๑) ส่งผลให้สถานการณ์ยาเสพติดของไทยคลายตัวลงอย่างต่อเนื่องมีผลการดำเนินงาน ในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเชิงรุก มุ่งเน้นการสกัดกั้นสารตั้งต้นและ เคมีภัณฑ์ที่จะเข้าสู่แหล่งผลิต และที่ออกจากแหล่งผลิตไม่ให้เข้าสู่ประเทศไทยและส่งผ่านไปประเทศ อื่น ๆ ด้านการปราบปรามยาเสพติด ดำเนินการต่อผู้ค้ารายสำคัญเพิ่มขึ้น และมีผลจากสถิติผู้ต้อง ราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดในการสำรวจทั่วประเทศ (สำรวจ ณ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐) พบว่ามีจำนวนถึง ๒๐๗,๓๖๗ แยกเป็น ชาย ๑๗๕,๖๕๕ คนและหญิง ๓๑,๗๑๒ คน^๒

^๑ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), **สรุปผลการดำเนินงานด้านยาเสพติด ประจำปี ๒๕๖๑**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.moj.go.th/view/21832> [๒ มกราคม ๒๕๖๒].

^๒ กรมราชทัณฑ์, **สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.correct.go.th/stat102/display/drug_result.php [๙ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ในปัจจุบันมียาเสพติดน้องใหม่ที่ร้ายแรงที่สุดในโลกชื่อว่าครอคโคดิล (Krokodil) ซึ่งมาจากคำว่า Crocodile ในภาษารัสเซีย ผลที่ผู้เสพจะได้รับคือ เหมือนถูกจระเข้กัดกินจากข้างใน ผิวหนังและเส้นผมจะหลุดร่วง มีสะเก็ดลอก มีลักษณะคล้ายจระเข้ ส่วนใหญ่เสพแล้วจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน ๒ ปี ทำไม่ถึงถึงชีพจรขาดอย่างรวดเร็วจนเหตุผลการถูกกว่า Heroin ถึง ๒๐% โดยมีส่วนผสมประกอบด้วยน้ำมันรถ ไอโอดีน เกลือ กรดต่าง ๆ และ Codeine ซึ่งเป็นส่วนผสมหลักใน Heroin (Codeine มีในยาพาราเซตามอลที่มีขายทั่วไปเพราะแอบนำไปซื้อขายกันวิธีเสพเหมือน Heroin มีผลต่อร่างกายโดยจะเกิดที่ขา ก่อนมีการติดเชื้อในกระแสเลือดในช่วงที่ฉีดเข้าไปจะมีสีฟ้ารอบบาดแผลและจะทำให้ผิวหนังเนื้อเยื่อช่วงนั้นตายทำให้แขนขาเน่าเปื่อยจากนั้นหลอดเลือดคอกและเนื้อเยื่อกระดูกจะมีรูพรุนอย่างรุนแรง ขากรรไกรล่างจะถูกทำลายก่อน จากส่วนผสมของกรด โดยเข้าไปทำลายเนื้อเยื่อจากข้างในก่อน Krokodil กำลังระบาดไปทั่วโลก ตอนนี้ระบาดไปอเมริกาแล้ว ไม่นานคงถึงประเทศไทย^๓

จะเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมปัจจุบันสร้างปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติทำให้ประเทศชาติต้องเสี่ยงประมาณในการแก้ไขและป้องกันโดยการประกาศเป็นวาระแห่งชาติโดยกำหนดให้หน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ถือเป็นภารกิจหลักเน้นปฏิบัติการ ๓ ด้าน ได้แก่ การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดรักษา และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นต้องเกิดขึ้นจากการระดมความคิดของคนในชุมชนจนกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ของชุมชนโดยให้มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการสื่อสารผ่านป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดผ่านเสียงตามสายและวิทยุของชุมชน โดยมีการสร้างกระบวนการเพื่อการสืบค้นประวัติและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด และการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยการสนับสนุนให้ความรู้และอาชีพหลังจากการได้รับการบำบัดแล้ว จากช่วง ๔ ปีก่อนรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ ร้อยละ ๑๙ (ยาบ้า ของกลางต่อคดีเกิน ๑๐,๐๐๐ เม็ดขึ้นไป เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕ รวมยึดยาบ้าได้จำนวน ๖๔๕ ล้านเม็ด เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๙, ไอซ์ ของกลางต่อคดีเกิน ๑๐ กิโลกรัมขึ้นไป เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑๙ รวมยึดไอซ์ได้จำนวน ๑๗.๗ ตัน มากกว่าช่วง ๔ ปีก่อนถึง ๑๓ ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๔๔ และการขยายผลเพื่อดำเนินการต่อผู้บงการหรืออยู่เบื้องหลัง ด้วยการดำเนินคดีในข้อหาสมคบ สนับสนุน และช่วยเหลือในการกระทำความผิด เพิ่มขึ้นถึง ๓ เท่า ดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สิน รวมทั้งบังคับใช้มาตรการและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ด้านการบำบัดรักษา ยาเสพติด ดำเนินงานภายใต้นโยบาย ผู้เสพ คือ

^๓ Jessada Denduangboripant, ยาเสพติดคร็อกโคดิล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/social/333257> [๙ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ผู้ป่วย และจะเห็นได้ว่าปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสำคัญจัดเป็นวาระเร่งด่วน ในปี ๒๕๖๑ การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล ภายใต้กลไกการอำนวยการของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) มีนโยบายการทำงานที่ชัดเจน ทั้งด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเชิงรุก ด้านการปราบปรามยาเสพติด ด้านการบำบัดรักษายาเสพติด ด้านการป้องกันยาเสพติด และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วนของสังคม ส่งผลให้จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนที่ไม่มีปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การแก้ปัญหายาเสพติดที่ผ่านแม้รัฐบาลในแต่ละยุคสมัยจะให้ความสำคัญและกำหนดเป็นวาระแห่งชาติโดยใช้มาตรการที่ได้เดิขาดมีการฆ่าตัดตอนกระบวนการค้ายาเสพติดทำให้ปัญหายาเสพติดเหมือนจะไม่มีในสังคมไทย แต่ในความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบันปัญหาที่ถูกแก้ไขไปแล้วกลับมาแพร่ระบาดและเป็นปัญหามากขึ้นในปัจจุบัน พบว่าการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นเหมือนศิลาทัບหล้าขาดความยั่งยืน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนงานเช่นบ้าน วัด โรงเรียน เป็นพหุภาคีเพื่อทำงานร่วมกันโดยการสำรวจและตรวจสอบความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมชุมชน รวมถึงอาชีพหลักของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสืบค้นปัญหายาเสพติดและมีการคัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๒) การประชุมผู้นำชุมชนเพื่อหาแนวทางแนวทางการป้องกันยาเสพติดและหามาตรการเพื่อรองรับครอบครัวที่มีผู้ติดยาเสพติด และ ๓) การประกาศเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือวาระของหมู่บ้าน เพื่อใช้มาตรการหรือกติกาในการรักษาชุมชนให้เข้มแข็งและห่างไกลยาเสพติด โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันบนนโยบายภาครัฐเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาโดยยึดหลักจริยสัง ๔ เพื่อเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหายาเสพติด ซึ่งมีรูปแบบดังนี้ ๑) ทุกข์ กำหนดปัญหา (Case) ๒) สมุทัย หาสาเหตุของปัญหา (Cause) ๓) นิโรธ วิธีแก้ปัญหายา (Clear) และ ๔) มรรค ลงมือแก้ปัญหายา (Crack) ^๔

อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกอำเภอหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยการใช้วิธีการทางพุทธจริยศาสตร์ นั่นคือการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยวิธีการบำบัดทางกาย และใจควบคู่กันไป โดยทางกายจะได้รับการบำบัดด้วยเวชวิธีจากสาธารณสุขประจำตำบล และด้วยการออกกำลังกายและการฝึกวิชาชีพ ส่วนด้านจิตใจก็มีการให้ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกคือความรู้สำหรับการประกอบอาชีพที่สุจริตหลังจากเลิกจาก

^๔จรัส ลีทา, “รูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดการปัญหายาเสพติดแนวพุทธของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๒๙-๓๕.

ยาเสพติด และในขณะเดียวกันก็สอนหลักธรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้รู้สำนึกในคุณของชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อตนเอง เพื่อไม่ให้ผู้ที่เลิกจากยาเสพติดแล้วหวนกลับคืนไปเสพยาอีก ส่วนบุคคลและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดจะมีรูปแบบในการปกป้องกันด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นเชิงประจักษ์ว่าสาเหตุของปัญหาติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมาจากสาเหตุอะไรบ้างและจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์อะไรบ้างไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขและการป้องกันปัญหาติดยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการค้นหาสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขด้วยการใช้กระบวนการทางการวิจัยเพื่อสืบค้นทางความจริงและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นการรณรงค์การป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เป็นข่าวสารข้อมูลให้กับชุมชน สถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน และสถาบันศาสนา และเมื่องานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์แล้วจะทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานที่จะเป็นข้อปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๓ คำถามในการวิจัย

๑.๓.๑ พุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมุ่งวิจัยถึง ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสารตำราหนังสือ บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยมีเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ ดังนี้

๑. พุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๒. สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๓. วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาวิจัยถึง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน และได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องบางส่วนจึงสรุปได้ว่าชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกนี้จะเป็นตัวแทนที่ดีของชุมชนอื่น ๆ ในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้เป็นอย่างดี ซึ่งประกอบด้วย ๑) ตำบลเปือยน้อย ๒) ตำบลสระแก้ว ๓) ตำบลวังม่วง ๔) ตำบลขามป้อม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

๑. พระสงฆ์ ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ รูป
๒. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๓. ผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ คน
๔. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ คน
๕. ผู้เคยติดยาเสพติด ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๖. ผู้ปกครอง ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๗. เจ้าหน้าที่ศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น	จำนวน ๒ คน
๘. เจ้าหน้าที่ตำรวจ	จำนวน ๒ คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๐ รูป/คน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการลงพื้นที่ในการวิจัยไว้ดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐
๒. การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ – ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีที่เมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันในระยะเวลาหนึ่งจะทำให้เกิดอาการติด ทำให้เกิดพิษเรื้อรังเป็นสาเหตุทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรมในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สุรา และยาบ้า ที่มีการแพร่ระบาดอยู่ในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น

ผู้เสพยาเสพติด หมายถึง บุคคลใด ๆ เกี่ยวข้องกับสารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสารที่สังเคราะห์ขึ้นเมื่อนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทานดมสูดหรือด้วยวิธีการใด ๆ

แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย วาจาและใจประเภทเสพต่อเนื่องขาดไม่ได้ เช่น สุรา และยาบ้า และมี ภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

การป้องกัน หมายถึง การยับยั้งไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่ายผู้เสพ และการเฝ้าระวังผู้ติดยาเสพติดรายใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

การแก้ไข หมายถึง การขจัดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแบบครบวงจรทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้เสพในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ด้วยวิธีวัฒนธรรมชุมชน การบำบัด การส่งเสริมอาชีพและด้วยวิธีการทางกฎหมาย

สาเหตุของการติดยาเสพติด หมายถึง พฤติกรรม และลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นจาก (๑) การรู้เท่าไม่ถึงการ (๒) การถูกหลอกลวง (๓) การเจ็บป่วย และ (๔) สภาพแวดล้อม จนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ (๑) อบายมุข ๖ (๒) ปธาน ๔ (๓) วัฒนธรรมมุข ๖ (๔) พรหมวิหารธรรม ๔

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น หมายถึง การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ (๑) อบายมุข ๖ (๒) ปธาน ๔ (๓) วัฒนธรรมมุข ๖ (๔) พรหมวิหารธรรม ๔ มาประยุกต์ใช้ในการจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้รู้ถึงหลักพุทธจริยศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๒ ได้รู้ถึงสภาพและสาเหตุปัญหาของการติดยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๓ ได้วิธีการประยุกต์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๔ ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสารสนเทศในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน อำเภอเป็ยน้อย และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยมีวิธีการศึกษาถึงหลักพุทธจริยศาสตร์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชน โดยกำหนดประเด็นเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๔ บริบทและสภาพปัญหาของอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ สรุป (Conclusion)

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นศัพท์บัญญัติมาจากภาษาอังกฤษว่า Ethics และมาจากคำในภาษาบาลีสันสกฤต ว่า จริยะ + ศาสตร์ คำว่า จริยะ แปลว่า ความประพฤติ หรือกิจที่ควรประพฤติ กับคำว่า ศาสตร์ แปลว่าระบบความรู้ ดังนั้น จริยศาสตร์ จึงแปลว่า ระบบความรู้ที่ว่าด้วยความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ และเป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ การแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรหนูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของคุณค่าทางศีลธรรม^๑

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นมีความประพฤติดีเว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่าอะไรดีอะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องพฤติกรรมหลังของมนุษย์ว่า ที่มนุษย์มีพฤติกรรมเช่นนั้นเพราะอะไร มีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำ มีความคล้ายคลึงกับวิชาจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์และอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดกับใจแต่ไม่พิจารณาถึงความถูกต้อง ส่วนจริยศาสตร์จะพิจารณาถึงความถูก ผิด ดี ชั่ว ของพฤติกรรมและอารมณ์ของมนุษย์ด้วย จริยศาสตร์เป็นคำสันสกฤต ตามตัวอักษรแปลว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยด้วยความประพฤติ, ข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติ, ตำรา หรือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ และจริยศาสตร์มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Ethics หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม, หลักศีลธรรม, กฎว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม (The science of morals : The principles of morality : Rules of conduct and behavior) และนอกจากนี้จริยศาสตร์ยังมีความหมายครอบคลุมถึง นิสัย อุปนิสัย และอัธยาศัยด้วย^๒

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า คำว่า “จริยศาสตร์” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤตมีความหมายว่า ศาสตร์ว่าด้วยความประพฤติการกระทำของมนุษย์ จะว่าด้วยอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดีอะไรไม่ดี เป็นต้น จริยศาสตร์เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า ethics มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า ethos ภาษาละตินว่า ethica แปลว่าประเพณี ความเคยชิน (Custom) เป็นพฤติกรรมกลุ่ม คือคนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นไปในแนวเดียวกันจนกระทั่งถือเอาพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นแบบแผนของการกระทำของสังคมไปในที่สุด เป็นสิ่งที่พึงกระทำ เป็นที่พึงปรารถนาของคนทั่วไป เป็นกลุ่มประเพณีของกลุ่มสังคมในที่สุดและจริยศาสตร์จะประเมินค่าของมนุษย์ว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ควรทำ ไม่ควรทำ เป็นต้น (Science of valuation of human conduct that good or bad; right or wrong and ought to do ro ought not to do)^๓

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยศาสตร์ ไว้ดังที่ ดร.เมธา หริมเทพาธิป สรุปไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน มีมติร่วมกันว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม^๔

^๒ วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔-๑๕.

^๓ วิทย์ วิศทเวทย์, **จริยศาสตร์เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๐.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, หน้า ๓๔.

กิริติ บุญเจือ ราชบัณฑิตสาขาปรัชญา ให้คำนิยามไว้ว่า จริยศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยจริยธรรมและอธิบายเพิ่มเติมว่า ในส่วนศีลธรรม (morals) คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง^๕

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน อธิบายว่า จริยศาสตร์เป็นภาษาสันสกฤต (จริย + ศาสตร์) แปลตามตัวอักษรว่าศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติหรือศาสตร์แห่งความประพฤติ ดังนั้น จริยศาสตร์จึงศึกษาว่า อะไรควรเว้น อะไรควรทำ อะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว^๖

บุญมี แทนแก้ว ชี้แจงว่า จริยศาสตร์หรือบางทีเรียกว่า “จริยปรัชญา” เป็นวิชาที่กล่าวถึง “แนวทางความประพฤติที่เหมาะสม กิริยาที่ควรประพฤติ”^๗

เกษภา ทองรุ่งโรจน์ นิยามว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานในการตัดสินหรือการวินิจฉัยความประพฤติหรือค่าทางศีลธรรม^๘

วีระ สมใจ กล่าวว่า จริยศาสตร์ มาจากรากศัพท์ ๒ คำ ที่สนธิกัน คือ จริย + ศาสตร์ คำว่า จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรปฏิบัติ คำว่า ศาสตร์ แปลว่า วิชา ดังนั้น จริยศาสตร์จึงแปลตามศัพท์ว่า วิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ^๙

จากการให้ความหมายของนักวิชาการ สรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ในด้านดีกับด้านชั่ว ตลอดถึงเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมเหล่านั้น

^๕ กิริติ บุญเจือ, **คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล**, (กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีณิตัง, ๒๕๕๑), หน้า ๓-๑๐.

^๖ ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^๗ บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์ = Ethics**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^๘ เกษภา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๗), หน้า ๓๑๘.

^๙ วีระ สมใจ, **จริยธรรมกับชีวิต**, (บุรีรัมย์ : ฝ่ายเอกสารตำราสำนักส่งเสริมวิชาการสหวิทยาลัยอีสานใต้บุรีรัมย์, ๒๕๓๒), หน้า ๕.

๒.๑.๒ เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์^{๑๐}

การประเมินคุณค่าของการกระทำจริยศาสตร์ มีเกณฑ์ตัดสินหลายเกณฑ์ เช่น สัมพัทธนิยม สัมบูรณ์นิยม ประโยชน์นิยม เจตนานิยม เป็นต้น แต่ที่รวมอยู่ในเกณฑ์ใหญ่ ๒ ประเภท คือ

๑. อัตนัยนิยม (Subjectivism) ถือว่า ความดีเป็นสิ่งสมมติ ความดีไม่แน่นอนตายตัว มันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและผู้ชี้ขาดว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก และควรไม่ควร เป็นความเห็นเฉพาะไม่เป็นสากล คุณค่าของการกระทำไม่ได้อยู่ที่การกระทำแต่ขึ้นอยู่กับจิตใจ ความต้องการ ความพอใจของผู้ตัดสิน หรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคคล สถานที่ เวลา จารีตประเพณี และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ความดีจึงมีลักษณะสัมพัทธ์ คือขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว

๒. ปรนัยนิยม (Objectivism) ถือว่า ความดีเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา แต่ความดีติดอยู่ที่การกระทำนั่นเอง ความดีเป็นสากล เช่น “การพูดจริงเป็นสิ่งที่ดี” ไม่ว่าใครจะพูดที่ไหน เมื่อไร ไม่ว่าใครจะพอใจหรือไม่พอใจ ใครจะเสียผลประโยชน์หรือได้ผลประโยชน์ก็ตาม เพราะถือว่าผลที่เกิดจากการกระทำไม่สำคัญ แต่เจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำต่างหากที่เป็นเกณฑ์ตัดสินความดี ความดีเป็นสิ่งสมบูรณ์ การที่บางคนจะไม่เห็นด้วยนั้น เป็นเพราะสติปัญญาของเขายังไม่แก่กล้าพอ เมื่อเขาฝึกตนเองจนถึงขั้นแล้วก็จะเข้าใจโดยธรรมชาติ

สิ่งที่ดีที่สุด

สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรแสวงหาคืออะไร จริยศาสตร์จะไม่ให้คำตอบเพียงคำตอบเดียว เพราะนักปรัชญามีอุดมคติของชีวิตไม่เหมือนกัน

อัตนิยม (Egoism)

นักปรัชญากลุ่มนี้ถือว่า ความดีขึ้นอยู่กับตัวบุคคล คือ ความต้องการ ความสนใจ ผลประโยชน์ เป็นต้น ของบุคคลจะเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำอย่างไร ถือว่าดีถูกและควรทำ เช่น

๑. โซพิสต์ ถือว่า แต่ละคนเป็นมาตรฐานวัดทุกสิ่ง ความดีความชั่ว ความถูกความผิด ความยุติธรรม ขึ้นอยู่กับความพอใจ คือ สิ่งที่ทำให้ประโยชน์ก็ถือว่าดี เป็นต้น ดังนั้นคุณค่าทั้งหลายจึงไม่ตายตัวแน่นอน

^{๑๐} สุเมธ เมธาวิทยกุล, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ฯ, ๒๕๓๔),

๒. ฮ็อบส์ ถือว่า ผลดีของการกระทำเป็นมาตรวัดความดี ความเห็นแก่ตัวเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ “ดี” เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งที่ต้นชอบและปรารถนา “ชั่ว” เป็นเพียงคำที่เรียกสิ่งตรงข้าม ฉะนั้น ดี - ชั่ว จึงเป็นเพียงสิ่งสมมติเท่านั้นไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนที่จะวัด

สุขนิยม (Hedonism)

คำว่า Hedone เป็นคำภาษากรีกแปลว่า ความพอใจ (Pleasure) ถือว่าการแสวงหาความสุขทางประสาทสัมผัสเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงความทุกข์ความเดือดร้อน (Pain) บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนตัว บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนรวม เช่น

๑. จารวาก ถือว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ การแสวงหาความสุขใส่ตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกามสุข เป็นอุดมคติของชีวิต เพราะชาติหน้าไม่มี แม้กามสุขจะเจือปนด้วยความทุกข์ลำบากบ้าง ก็ต้องฉลาดรู้จักเลือกแสวงหาความสุข

๒. เบนธัม (Jeremy Bentham: ๑๗๔๘ - ๑๘๓๒) นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษ ถือว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากการแสวงหาความสุข ความพึงพอใจและการพยายามหลีกเลี่ยงความทุกข์ บางคนดูเหมือนทำเพื่อคนอื่น แต่ก็เป็นกรกระทำเพื่อตนโดยอ้อม เป็นการปลูกพืชหวังผลเท่านั้น คนเราย่อมแสวงหาความสุขของตนเองก่อนอื่น^{๑๑}

๓. มิลล์ (J.S. Mill: ๑๘๐๖-๑๘๗๓) เป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษ มิลล์เน้นความสุขส่วนรวมมากกว่าความสุขส่วนตัว เพราะถ้าสมาชิกสังคมมีแต่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวทั้งหมดแล้ว สังคมจะขาดความสงบสุข มือใครยาวสาวได้สาวเอาจึงเสนอหลัก มหสุข (The Greatest happiness for the greatest numbers) อันเป็นรากฐานของ “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) มีหลักสำคัญว่า “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” เพราะเชื่อว่าสังคมส่วนรวมมีความสุข เอกชนอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็จะมีสุขด้วย ประโยชน์นิยมของมิลล์ ไม่ถือว่าเจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำสำคัญแต่ผลอันเกิดจากการกระทำสำคัญกว่า เจตนา หลักประโยชน์นิยมมีไว้สำหรับตัดสินการกระทำมิใช่ตัดสินคน การประกอบอาชีพโสเภณีไม่แน่ว่าจะผิด การฆ่าคนอาชญากร และการช่วยคนตกน้ำให้รอดตายทั้ง ๆ ที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์ อาจจะถูกก็ได้ ภายใต้เงื่อนไขแห่งผลอันเกิดจากการกระทำนั้น

---

^{๑๑} Jeremy Bentham, (1748-1832) อ้างใน สุพรรณิ ไชยอำพร และคณะ, “การสังเคราะห์ความสุขของมนุษย์ตามแนวคิดตะวันตก-ตะวันออกเพื่อการพัฒนาศีลชีวิต”, วารสารพัฒนาสังคม, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๐): ๑๑๘-๑๕๖

อสุขนิยม (Non-hedonism)

อสุขนิยม ถือว่า ความสุขแบบโลกีย์ตามที่สุขนิยมสรรเสริญนั้นยังไม่ดีที่สุด ยังมีการกระทำอื่น ๆ อีกที่ดีที่สุด เช่น การใช้ปัญญาคิดหาเหตุผล การระงับความยาก การทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์เหล่านี้เป็นความดีสูงสุด ความดีติดอยู่ที่กับการกระทำและมีลักษณะเป็นสากลมีคุณค่าในตัวเอง หรือคุณค่าที่แท้จริง สุขนิยมมีหลายกลุ่ม เช่น

๑. ปัญญานิยม (Rationalism) ถือว่า ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุด นักปรัชญาที่สำคัญได้แก่ โสเครตีส และอริโตเติล ปัญญาคือความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริงเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี ที่ถูก ที่ควร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อย่างสิ้นเชิง ปัญญาความรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง ส่วนความสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญนอกตัว ความสำคัญของความสุขจะมีอยู่บ้างก็เพียงเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้คนเราปฏิบัติกิจกรรมทางปัญญาได้สะดวกยิ่งขึ้นเท่านั้น โสเครตีสกับเพลโตมองความสุขอย่างเหยียดหยาม เพราะเป็นตัวหลอกล่อให้คนเราลุ่มหลงจนลืมแสวงหาปัญญา ยิ่งสุขสบายดีก็ยิ่งเกียจคร้านที่จะศึกษาหาความรู้ ส่วนอริโตเติลให้ความสำคัญแก่ความสุขอยู่บ้างในฐานะเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมทางปัญญา เช่น การศึกษาเล่าเรียนจะเป็นไปได้ บุคคลจะต้องอยู่สุขสบายดีก่อน

โสเครตีส ถือว่า ความดีต้องมีมาตรการที่แน่นอนและความดีมาจากความจริงซึ่งมีอยู่แล้ว บุคคลจะเข้าถึงความจริงได้ด้วยการใช้ปัญญาหยั่งรู้ภายในเท่านั้น แนวคิดที่สำคัญที่สุดของโสเครตีสคือ หลักการที่ว่าความรู้คือคุณธรรม (Knowledge is virtue) ความรู้ในที่นี้เป็นความรู้ชั้นบรรลุดังคุณธรรมสูงสุด ไม่ใช่ความรู้ธรรมดา ผู้ที่บรรลุดังกล่าวจะไม่ทำชั่วเลย ผู้รู้ย่อมไม่ทำชั่ว เหตุที่คนเราทำชั่วเพราะเขาไม่รู้ต่างหาก เนื่องจากขาดคุณธรรมที่ควบคุมความประพฤติของตนได้ เขาจึงสอนให้คนเรารู้จักตนเองว่ายังบกพร่องอะไร แล้วพยายามพัฒนาตนเองให้บรรลุดังคุณธรรม

เพลโต เห็นด้วยกับโสเครตีสว่า คุณธรรมเป็นความดีสูงสุด และจำแนกคุณธรรมสำคัญไว้ ๔ ประการคือ ปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรม และความรู้จักประมาณตน บุคคลไม่สามารถบรรลุดังคุณธรรมเหล่านี้ได้ ถ้าเขาไม่ได้อยู่ในสังคมมนุษย์ เนื่องจากเป็นจรรยาธรรมที่เกี่ยวข้องกับคน ตั้งแต่สองคนขึ้นไป

อริสโตเติล เน้นการปฏิบัติต่อกันในชีวิตประจำวันที่สามารถเห็นได้ในขอบเขตแห่งประสาทสัมผัส ความดีสูงสุดคือ ความสุขที่ได้รับจากปฏิบัติคุณธรรมซึ่งหมายถึงการปฏิบัติอย่างพอดีระหว่างปลายสุดทั้งสองข้าง เช่น ความกล้าหาญ คือความเป็นกลางระหว่างความบ้าบิ่นกับความขี้ขลาด ความเอื้อเฟื้อคือความเป็นกลางระหว่างความฟุ่มเฟือยกับความตระหนี่ ความสุภาพคือความเป็นกลางระหว่างความขี้อายกับความไร้อาย

๒. วิมุตตินิยม (Salvationism) ถือว่า การทำตัวเองให้หลุดพ้นจากการตกเป็นทาสของ ตัณหาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในส่วนมากจะเกี่ยวกับคำสอนในศาสนา เช่น คริสต์ ฮินดู พุทธ เป็นต้น

สโตอิก (Stoicism) นักปรัชญากรีกชื่อว่า เซโน (Zeno :ค.ศ. ๓๓๖ -๒๖๔) เป็นผู้ก่อตั้ง ถือว่า ความอยากเป็นต้นตอของความทุกข์ความเดือดร้อนของคนเรา เพราะตกเป็นทาสของมัน ถ้าปรารถนาความสุขที่แท้จริงและแน่นอนก็พยายามเอาชนะกิเลส พยายามลดความต้องการส่วนเกิน ออกไปเสีย คงเหลือเฉพาะสิ่งจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ดำรงชีพด้วยความสันโดษ

ซินนิค (Cynicism) นักปรัชญากรีกชื่อ แอนติสเทนเนส (Antisthenes: ก่อน ค.ศ. ๔๓๕ - ๓๗๐) เป็นผู้ก่อตั้ง ดำเนินชีวิตตามแนวคิดของโสเครตีส คือ มีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในคำไหนนอนนั้นไม่กระเสือกกระสนดิ้นรนแสวงหาทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติยศ อำนาจ ก็จะไม่พบกับความสุขนิรันดร

๓. มนุษย์นิยม (Humanism) กลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวมามองชีวิตด้านเดียว เป็นพวกมีความเห็นแคบไป มนุษย์นิยมเห็นว่า ควรมองชีวิตให้รอบด้าน เพราะว่าชั่วชีวิตของคนเรามีใช้ปรารถนาเฉพาะอุดมคติของชีวิตเท่านั้น น่าจะขัดกับความเป็นจริง ชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีความสนใจปรารถนาในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะสมัยปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ของคนเรากว้างขวางระดับโลก เราจึงควรมีครบทุกอย่างที่คนส่วนใหญ่มีกัน เช่น สุขภาพ ความดี ความงาม และความบริสุทธิ์ของจิตใจ

๔. เจตยานิยม (ลัทธิของคานท์ Immanuel Kant:๑๗๒๗-๑๘๐๔) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันมีทัศนะคล้ายกับหลักศาสนาพุทธ ถือว่า คุณค่าทางศีลธรรมจะต้องแน่นอนตายตัว กล่าวคือ ถ้ากระทำดีเกิดจากเจตนาดี ก็จะต้องดีเสมอไปไม่เลือกกาลเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม และผลเท่านั้น ต้นเหตุของการกระทำคือเจตนา ถ้าเจตนาดีแล้ว ก็นับว่าถูกต้องดีงามเสมอไป จึงจัดเป็นลัทธิปรนายนิยม คือความดีเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว

การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ตามทัศนะของคานท์ คือ การทำตามหน้าที่ ซึ่งมีความรอบคอบ มิใช่เกิดจากอารมณ์ สัญชาตญาณ ความสงสาร ความรัก ความซิง ความรู้สึก มิใช่มุ่งตรงไปที่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง เจตนาดีก็ต้องพยายามทำให้เป็นหลักสากล คือ ทุกคนยอมรับว่าถูกต้องจนเป็นกฎแห่งเหตุหรือกฎแห่งศีลธรรม การทำตามกฎแห่งศีลธรรมคือการทำตามอย่างเด็ดขาดคานท์ถือว่าการกระทำทุกอย่างของคนเราเกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำสั่ง (Imperative) มี ๒ ประการ คือ คำสั่งที่มีเงื่อนไขกับคำสั่งที่ไม่มีเงื่อนไขหรือคำสั่งเด็ดขาด

ทัศนะของคานท์เป็นแบบปรนัยหรือแบบสมบูรณ์นิยม (Absolutism) ถือว่า ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ดีแน่นอนตายตัวไม่ว่าจะกระทำในสถานการณ์ใด ๆ ถ้าเจตนาของผู้กระทำดีแล้ว ย่อมเป็นการ

กระทำที่ถูกต้องตามกฎศีลธรรม ซึ่งเป็นกฎสากลที่ทุกคนยอมรับ และเป็นเครื่องหมายแห่งเสรีภาพที่จะช่วยปลดปล่อยจิตมนุษย์หลุดพ้นจากอำนาจความรู้สึทางประสาทสัมผัสเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ ดังนั้นเขาจึงเห็นว่า คนเราต้องกระทำตามหน้าที่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะเช่นใด จะเกิดผลอย่างไรเพราะการยึดถือหน้าที่เท่านั้นที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข ทั้งสังคมจะต้องมีกฎเกณฑ์สากลที่ตายตัวคนเราจะต้องปรับตัวเข้าหาสังคม การตามใจกิเลสตัณหาเป็นการปรับกฎเข้าหาตนเอง จะทำให้สังคมยุ่งเหยิงเพราะมีกฎหมายมายหุบหยิบ ประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปหลายกลุ่ม จึงทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม ความเป็นปึกแผ่นไม่มี พลังที่จะพัฒนาให้เข้มแข็ง ความเจริญรุ่งเรืองจะเป็นไปได้ด้อยาก^{๑๒}

๒.๑.๓ ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์

จากการศึกษาจริยศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาต้องคิดความรู้ในแง่ต่าง ๆ เช่นได้เข้าใจความหมายของจริยศาสตร์และเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้ศึกษาอย่างมาก จึงขอสรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาจริยศาสตร์ไว้ดังนี้

๑. ทำให้ผู้ศึกษารู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด และอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เพราะว่าดี ชั่ว ถูก ผิด ควรไม่ควรเป็นมาตรการประเมินคุณค่าของมนุษย์ เป็นมาตรการที่สังคมยอมรับกันแล้วเมื่อรู้แล้วก็ควรยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนให้สูงขึ้น และเพื่อความสงบสุขความเจริญก้าวหน้าของสังคม

๒. ทำให้บุคคลปรับความประพฤติของตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานแห่งคุณค่าทาง จริยศาสตร์เป็นการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น เป็นคนมีวัฒนธรรม มีชีวิตที่ประเสริฐกว่าสัตว์โลกประเภทอื่น จริยศาสตร์จึงเป็นวิชาที่เน้นเฉพาะคุณภาพของชีวิตเท่านั้น

๓. การศึกษาจริยศาสตร์ทำให้บุคคลรู้จักคุณค่าของชีวิตว่าคุณค่าของความเป็นคนอยู่ที่ไหนแล้วปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนปรารถนา ชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย ค้ำค่าที่จะอยู่ต่อไป

๔. การศึกษาจริยธรรมเป็นการศึกษาถึงกฎธรรมชาติของชีวิต เพราะกฎทางจริยธรรมเป็นแห่งความจริงของชีวิตเป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการ เพราะจะทำให้ชีวิตสมบูรณ์ ในที่สุดก็จะรู้สึกซาบซึ้งว่าชีวิตที่แท้จริงนั้นต้องการอะไรกันแน่ อะไรคือสาระสำคัญของชีวิต^{๑๓}

^{๑๒} วิทย์ วิศทเวทย์, **จริยศาสตร์เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๐-๓๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕.

๒.๑.๔ แนวคิดและความหมายของพุทธจริยศาสตร์

๑) แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวคิดที่พื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาและพระพุทธานุศาสน์ที่คนทุกคนสามารถนำไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นจริยศาสตร์หรือจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติและทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตามพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นหลักธรรมหรือจริยธรรมในทางพระพุทธานุศาสน์ที่ช่วยในการสร้างความสุขและความเจริญให้กับสังคมส่วนร่วมและตนเองได้ ดังจะได้อธิบายเนื้อหาต่อไป

หลักพื้นฐานในทางพุทธจริยศาสตร์นั้นมีไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม เพื่อควบคุมความประพฤติเบื้องต้น ๒ ทางคือ กาย และวาจา โดยในแต่ละทางบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่มีอยู่ ๒ ทางคือ ดี และชั่ว ซึ่งมาจากมูลเหตุที่เป็นตัวการให้เกิดความประพฤติดีนั้นคือ กุศลมูล และอกุศลมูล ดังนั้นพื้นฐานทางจริยธรรมที่จะกล่าวถึงก็คือ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรม ๑๐ ประการ และทศ ๖ อื่นใดเลยมาทำความเข้าใจเรื่องวิธีการก่อนการรักษาศีลเสียก่อน

สิ่งที่เหมือนกันหรือสิ่งที่มีจุดกำเนิดที่เหมือนกันของสรรพสิ่งที่มีอยู่ ที่เป็นอยู่ และสิ่งที่ดำเนินไปอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปอยู่ของธรรมชาติ หรือสสารอย่างมีระบบและเป็นจริงอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตามหลักการของพุทธจริยศาสตร์ คือ ให้ละความชั่ว ให้ทำความดี และให้ทำกายใจของตนเอง ให้บริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจ การที่คนละความชั่วทำความดี ทำกายใจของตนให้บริสุทธิ์ เป็นการกระทำเพราะรักตัวเอง เพราะฉะนั้น กฎของพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นกฎ การรักตัวเอง โดยมีปรัชญาของพุทธจริยศาสตร์ที่มีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาแบบวัตถุนิยมที่เป็นจริยศาสตร์แบบสุขนิยม ทรรศนะพุทธจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) การไม่ทำความชั่ว (๒) กระทำแต่ความดี (๓) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์^{๑๔} จากการศึกษาทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเป็นขั้นแรกในการทำให้เจริญ ซึ่งมี ๓ ประการคือ

๑. สัมปตตวิริติ เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า, เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน ไม่ได้สมทานสิกขาบทัไว้เลยแต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชื่อนึกคิดพิจารณาขึ้นได้ในขณะนั้นว่า ตนมีชาติตระกูล ภัยหรือคุณคุณุติอย่างนี้ ไม่สมควรกระทำความชื่อนั้น แล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำผิดศีล

^{๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

๒. สมาทานวิริติ เว้นด้วยการสมาทาน คือ ตนได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือ สมาทานสิกขาบทไว้แล้ว กิ่งคเว้นตามที่ได้สมาทานนั้น

๓. สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตุฆาตวิริติ เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว, เว้นได้เด็ดขาด คือ การงดเว้นความชั่ว ของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรคซึ่ง ขจัดกิเลสที่เป็นมูลเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสริ่งสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย วิริติ ๒ อย่างแรก ยังไม่อาจวางใจได้แน่นอน วิริติข้อที่ ๓ จึงจะแน่นอนสิ้นเชิง^{๑๕}

๒) ความหมายของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่ผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์เริ่มตั้งแต่พื้นเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme good) เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุดนั้นจะต้องมีปฏิบัติ (Path:Way:Method) สำหรับดำเนินคือเป็นการสร้างเหตุเพื่อการบรรลุผล ถ้าต้องการผลอันสูงสุดก็ต้องสร้างเหตุให้สมควรแก่เหตุ พระพุทธศาสนาเป็นกัมมวาทะ กิริยวาทะ และวิริยวาทะ กล่าวถึงการกระทำและความเพียรว่าเป็นเบื้องต้นของความสำเร็จผลทั้งปวงไม่ประสงคให้ใครได้ดีหรือประสบความสำเร็จลอย ๆ หรือด้วยการอ้อนวอน แต่ให้สำเร็จด้วยการกระทำของเราเอง เป็นศาสนาที่ต้องทำเอง (A Self do it Religion) เพราะอุดมคติคือสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตควรจะได้ ชีวิตธรรมดากับชีวิตในอุดมคตินั้นต่างกัน คนเราเกิดมาไม่ใช่เพื่อทำงานอย่างเดียวแต่ควรจะมาและมีชีวิตอยู่เพื่อจะได้สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตควรจะได้ไม่ใช่เพื่อจะรวยไม่ใช่เพื่อเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือการอยู่ดีกินดี แต่ควรมีชีวิตอยู่เพื่อความดับทุกข์ และละเพื่อนิพพาน^{๑๖}

๒.๑.๕ ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักหรือแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามเกิดความสุขทั้งทางกายและใจ โดยหลักทั่วไปของพุทธจริยศาสตร์ คือการงดเว้นจากสิ่งชั่ว และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทางกาย วาจา ในเบื้องต้น และใจ ในระดับสูง เพื่อให้

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๑.

^{๑๖} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๓๔-๓๕.

เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ ขจัดกิเลสที่เข้ามาในจิตใจได้อย่างเด็ดขาด เพื่อมุ่งสู่มรรคผล และนิพพาน โดยสรุป แล้วพุทธจริยศาสตร์ มีใจความสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. สัพพปาปสฺส อกรรมิ การไม่ทำบาปทั้งปวง
๒. กุสลสฺสุปสมฺปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม
๓. สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวงได้แก่การไม่ประพฤตินอก ในทุจริตรธรรม ๓ อย่างคือทางกายทาง วาจาและทางใจแต่ควรประพฤติสุจริตรธรรมแทน มีสุจริตทางกาย คือไม่ทำบาปด้วยกายมี ๓ อย่าง คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ๑, ไม่ลักทรัพย์ ๑, ไม่ประพฤติในกาม ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางกายวิสุจริต คือการไม่ทำบาป ด้วยวาจา ๔ คือ การไม่พูดเท็จคือพูดโกหก ๑, การไม่พูดคำคือคำหยาบ ๑, การไม่พูดส่อเสียดคือพูด แทรงใจคนให้เจ็บช้ำน้ำใจ ๑, การไม่พูดเพื่อเจ้าคือพูดที่เล่นที่จริงไร้สาระ ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางวาจา มโนสุจริต คือการไม่ทำบาปด้วยใจมี ๓ คือ การไม่คิดพยาบาทคิดปองร้ายใคร ๑, การไม่คิดโลภอยาก ได้ของ ๆ เขา ๑, การไม่ไม่คิดเห็นผิดจากธรรมนองและครองธรรม ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางใจรวมการไม่ ทำบาปทั้งหมดนี้คือ สุจริตรธรรม คือไม่ควรประพฤติในทุจริตรธรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสุจริตรธรรม ควรประพฤติแต่สุจริตรธรรมไว้เสมอ จะทำให้จิตเป็นบุญเป็นกุศล รวมถึงวิธีการละความชั่วหรืออกุศลมูล ๓ คือ โลภะ ความโลภ โมหะ ความหลง และโทสะ ความโกรธ และแสดงวิธีในการละอกุศลมูลทั้ง ๓ ไว้ว่า ในการละความโลภ ทั้ง ๓ ระดับคือ อย่างหยาบ อย่าง กลางและอย่างละเอียด ด้วยการให้ทาน การรู้จักประมาณ และด้วยการใช้หลักโยนิโสมนสิการ วิธีละ ความโกรธ ด้วยวิธีการพิจารณาถึงโทษของความโกรธ การให้อภัย และการแผ่เมตตา และวิธีละความ หลงด้วยการพัฒนาจิตและปัญญา

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อมคือ การรู้ในการดำรงชอบ เพื่อไม่ให้จิตเกิดอกุศล พระพุทธองค์ จึงได้ทรงให้เรา ดำริในการออกจากกาม ๑, ดำริในการไม่มุ่งร้าย ๑, ดำริในการไม่เบียดเบียน ๑, เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้จิตเกิดอกุศล มีโลภ โกรธ หลง ครอบงำจิตอยู่คำว่ากาม ได้แก่อารมณ์หรือ ความรู้สึกยินดีในร้าย ที่มีต่อการได้รับรู้ใน รูป เสียง กลิ่น สัมผัส และฉัมมารมณ ที่ชวนให้รัก, ชักให้ เกิดความใคร่, พาใจให้ไหลหลง, เมื่อเกิดยินดีในร้ายต่อการรับรู้ขึ้นแล้ว จึงเรียกว่าเกิดกิเลสกาม, คำว่า ดำริในการไม่มุ่งร้าย ได้แก่อาการที่คิดเห็นอยู่ในใจที่ชอบมองคนในแง่ร้ายอยู่เสมอ ๆ ด้วยการคิดว่า ร้ายคนอื่นในใจ, คำว่าดำริในการไม่เบียดเบียน ได้แก่อาการที่คิดเห็นในทางพยาบาทปองร้ายคนอื่นอยู่ เสมอ ๆ จึงเป็นที่มาแห่งการเบียดเบียนทำร้ายได้ และเป็นที่มาของหัวข้อธรรมในการภาวนาได้ที่ เรียกว่า ฉัมมะภาวนา ได้แก่ “อย่ายินดีในร้าย...อย่าว่าร้ายใคร...อย่าคิดร้ายใคร.” เมื่อเราได้นำมา ท่องภาวนาไว้เสมอ ๆ ในชีวิตประจำวัน ก็จะทำให้เกิดสติระลึกรู้ไม่ทำบาปและอกุศลจิตเกิดขึ้น จิต

ของเราก็จะเกิดเป็นกุศลจิตกุศลธรรม จึงควรมีความเพียรชอบในการท่องธัมมะภาวนาไว้เสมออย่าง น้อยให้ได้ ๓๐ ครั้งต่อวัน เพื่อเป็นการทำกุศลให้ถึงพร้อมไว้ในจิตของตน,

๓. การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ หมายถึง มีความเพียรชอบในการเจริญสติด้วยธัมมะ ภาวนา จนจิตมีสติทำความสงบนิ่งได้แล้ว ก็ควรที่จะมีการตามดูรู้เห็นจิตของตนไว้เสมอ อย่าให้จิตมาร มาคอยดลจิตดลใจ ให้จิตนึกไปในสิ่งที่ล่วงไปแล้ว (ได้แก่ความจำได้หมายรู้ในสัญญาขันธ์) หรือที่ อยากรจะทำสิ่งต่าง ๆ เพราะจะทำให้จิตหลงคิด จนเกิดเป็นความฟุ้งซ่าน ให้เราพิจารณาถึงความไม่ ควรยึดมั่นถือมั่น ในสิ่งที่กำลังนึก-คิดนั้น เพราะเป็นเหตุให้จิตเกิดทุกข์ ความยึดถือในสิ่งที่นึก-คิดนั้น จัดเป็นสมุทัย คือใจเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ควรละความยึดมั่นถือมั่น ในการนึก-คิดนั้นเสีย เมื่อเรา รู้ พิจารณาทำได้อย่างนี้ไว้ตลอดก็จัดเป็นผู้รู้ชำระจิตของตน จะทำให้จิตของเรามีความขาวรอบยิ่งขึ้น มีความผ่อนคลายมีสติปัญญา ควรต่อการบรรลุในคุณธรรมที่สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนบรรลุในพระนิพพานได้^{๑๗}

๒.๑.๖ ประเภทของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่บุคคลควรเข้าใจและปฏิบัติ แบ่งเป็น ๓ ประเภท (ระดับ) ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (การรักษาศีล ๕) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ ๑๐) และระดับพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (อริยมรรคมีองค์ ๘) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ หรือ เบญจศีลความประพฤติชอบทางกายและ วาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษามาระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจาก ความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๑๘}

“ศีล” (Morality) ตามความหมายในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ ดังที่พระสา ริปุตรได้กล่าวถึงศีลว่า “ศีล” หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึง พร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมทานอยู่ในสิกขาบท ทั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ^{๑๙} และในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสาริปุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อริศีลสิกขา” เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อม ด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมทาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบท

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕ - ๑๒๐.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๑๙} ขุ.ปา. (ไทย) ๓๐/๙๒/๒๐.

ทั้งหลาย ศิลชั้นทั้งหลาย ศิลชั้นใหญ่ ศิลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพฤติ ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา^{๒๐}

“ศีล” (Morality) ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล^{๒๑} ศีลจึงมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นรากฐานของสมาธิ และปัญญา ดังนั้น^{๒๒} ลักษณะของศีล ๕ ก็คือ การประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา มีดังต่อไปนี้ คือ

๑) ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตา กรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

๒) อทินนาทานนา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรมหาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

๓) กาเมสุ มิฉฉาจารา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นการประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

^{๒๐} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๖/๓๖.

^{๒๑} ฐานวุฑโฒภิกขุ, มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท, (หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่อาเตียง แซ่จิว ๓ มิถุนายน ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร: กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๓๓), หน้า ๗.

^{๒๒} พระเทพปริยัติเมธี, หลักการพัฒนาดน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ม.ป.ป.), หน้า ๑๗.

๔) **มุสาวาทา เวมณิ** หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรอนหรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น

๕) **สุราเมระยัมชชะปะมาทัฏฐานา เวมณิ** หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมาคือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียดสีสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้น ๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจและอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย^{๒๓}

เบญจศีล ที่เรียกว่าเป็นพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานเพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปได้เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมสูง ๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นการสร้างรากฐานของการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ที่จะสามารถนำไปสู่หลักจริยธรรมขั้นสูงสุดตามลำดับต่อไป^{๒๔}

สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ หรือ เบญจศีล ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน “ศีล” การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาการะ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย การสำรวมกาย วาจา ใจ ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่าลักษณะความเป็นปรกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ได้แก่ ๑) ปาณาติบาต เวมณิ หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานทานา เวมณิ หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย ๓) กาเมสุมิจฉาจารา เวมณิ หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นความประพฤติ ๔) มุสาวาทา เวมณิ หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ ๕) สุราเมระยัมชชะปะมาทัฏฐานา เวมณิ หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมา สุราเมรัย

^{๒๓} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๙-๑๑๒.

^{๒๔} ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๕.

๒) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาศาปริยวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ ๓ หมวด รวม ๑๐ ประการ^{๒๕}

หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ หมายความว่า มนุษย์นั้นมีความเป็นมนุษย์ของเอาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความอิสรภาพ ความดีงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๒๖} อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นในส่วนของจิตใจหรือพฤติกรรมเป็นหลักใหญ่ สำหรับหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาก็มีหลายอย่างด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้านพื้นฐานในสมัยพุทธกาล “กุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, ธรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่าง^{๒๗} คือ

ก. กายกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่

๑) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น

๒) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต

๓) กาเมสุมิฉฉาจาร หมายถึง เว้นการประพฤตินิดในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น

ข. วิจิตรกรรม ๔ หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่

๔) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก

^{๒๕} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๙.

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๑.

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

- ๕) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น
 ๖) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ
 ๗) สัมผัสปลลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ

ค. มโนกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่

- ๘) อภิชณา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น
 ๙) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น
 ๑๐) มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ^{๒๘}

คำว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา^{๒๙} ความประพฤติธรรมบ้าง โสไฉย^{๓๐} ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัวบ้าง อริยธรรม อารยธรรม, ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคาอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี, ธรรมแท้บ้าง, สปัปฺริสธรรม^{๓๑} ธรรมของสัตบุรุษบ้าง หลักพุทธจริยธรรมเหล่านี้เป็นพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง ที่เป็นการประพฤติปฏิบัติที่สูงชั้นละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป เพื่อการที่จะช่วยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงหลักพุทธจริยธรรมชั้นสูงสุดในระดับต่อไป^{๓๒}

สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ ๓ หมวด รวม ๑๐ ประการ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ กุศลกรรมบถ ๑๐ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, ธรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่าง คือ ๑) กายกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่ ๑) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น ๒) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต ๓)

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๒๓๕.

^{๒๙} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๓๙/๓๘๘, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๓๙/๔๗๒.

^{๓๐} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๔๗/๒๓๘, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

^{๓๑} อง.ทสก. (บาลี) ๒๔/๑๔๕-๑๔๘/๑๙๙-๒๐๐, อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๔๕-๑๔๘/๒๙๑-๒๙๓.

^{๓๒} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, **จริยศาสตร์**, หน้า ๒๓๕.

กามสุมิฉฉาจาร หมายถึง เว้นการประพุดตีผิดในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น ๒) วิจิ
กรรม ๔ หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่ ๔) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูด
โกหก ๕) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น ๖) ผรุสวาจา
หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ ๗) สัมผัสปลลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพื่อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้น
การพูดไม่มีสาระ ๓) มโนกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่ ๘) อภิขมา หมายถึง เว้นการ
คิดอยากได้ของผู้อื่น ๙) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น ๑๐) มิจฉาทิฎฐิ
หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ

๓) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วย
หลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค ๘ หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลัก
ปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ คำว่า มรรค ตามที่ปรากฏในภาษาไทยมีรากศัพท์มา
จากภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตมาจากคำว่า มารค ส่วนภาษาบาลี มาจากคำว่า มคค
ภาษาไทยใช้คำว่ามรรค, มรรคะ-, มรรคา [มัก, มักคะ-, มักคา] น. เป็นคำนามแปลว่า ทาง, เหตุ, ใช้คู่กับ
ผล ว่าเป็นมรรคเป็นผล ในพระพุทธานุศาสน เป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรม คู่กับ ผล มี ๔ ชั้น คือ โสดาปัตติ
มรรคสทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็น ๑ ในอริยสัจ ๔
ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เรียกเต็มว่า มรรคมืองค์๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ – ความเห็นชอบ,
สัมมาสังกัปปะ – ความดำริชอบ, สัมมาวาจา – การเจรจาชอบ, สัมมากัมมันตะ – การงานชอบ, สัมมา
อาชีวะ – การเลี้ยงชีวิตชอบ, สัมมาวายามะ – ความพยายามชอบ, สัมมาสติ – ความระลึกชอบ,
สัมมาสมาธิ – ความตั้งใจชอบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง มรรคนายก
[มักคะนายก] น., ผู้นำทางคือ ผู้จัดการทางกุศล หรือผู้ชี้แจงทางบุญทางกุศลและปาวประกาศให้
ประชาชนมาทำบุญทำกุศลในวัด มรรคผล (ปาก) น. ผล, มักใช้ในความปฏิเสธ เช่น ไม่เป็นมรรคผล ไม่ได้
มรรคผลอะไร^{๓๓} มรรค มีชื่อเต็มว่า อริยอัฐังคิกมคค์ (อริย + อัฐังคิก + มคค) เรียกเป็นไทยว่า อริย-
อัฐังคิกมรรค บ้าง อริยอัฐังคิกมรรค บ้าง อารยอัฐังคิกมรรค บ้าง แปลว่า ทางมืองค์แปดประการ
อันประเสริฐ ทางมืองค์ ๘ ของพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่ทำให้ปุถุชนเป็นพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่พระ
อริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐมืองค์ประกอบ ๘ อย่าง องค์หรือองค์ประกอบ

^{๓๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๓.

๘ อย่าง หรือเรียกว่า มรรคมืองค์ ๘ ซึ่งมีความหมายชัดเจนหมายถึง ทางสายเดียวที่มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง หรือเรียกว่า อริยมรรคมืองค์ ๘ ดังต่อไปนี้^{๓๔} ได้แก่

๑. สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์)

๒. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมบถตามที่กล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง

๔. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมัจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

๖. สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ได้แก่

๑) สร้างฉันทะ พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒) สร้างฉันทะ พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓) สร้างฉันทะ พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อหากุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น

๔) สร้างฉันทะ พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๗. สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ ได้แก่

^{๓๔} ที.สี. (ไทย) ๘/๓๗๕/๑๕๗.

๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๓) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๘. สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่

๑) สัจจจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจาร์ มีปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่

๒) เพราะวิตกวิจาร์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ณ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่

๓) เพราะปิติจากคลายไป มีจิตเป็นอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยกาย (นามกาย) บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายกล่าวสรรเสริญว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข”

๔) เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่^{๓๕}

องค์ประกอบ ๘ ประการ ของอริยมรรคเหล่านี้สังเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในข้อที่ ๑-๒ เป็นปัญญา ในข้อที่ ๓-๔-๕ เป็นศีล และในข้อที่ ๗-๘ เป็นสมาธิ ที่เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงสุดเพื่อเข้าถึงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค^{๓๖}

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของมรรค โดยนัยมรรคในฐานะไตรสิกขา หมวดศีล หมวดสมาธิ และหมวดปัญญา หรือเรียกว่า อริยมรรค หรือมรรคมีองค์ ๘ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ หมวดปัญญา องค์มรรคข้อที่ ๑ สัมมาทิฏฐิ องค์มรรคข้อที่ ๒ สัมมาสังกัปปะหมวดศีล

^{๓๕} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๖๑-๒๖๒/๑๙๔.

^{๓๖} ชัยวัฒน์ อดิพัฒน์, จริยศาสตร์, หน้า ๒๓๖.

องค์มรรคข้อที่ ๓ สัมมาวาจา องค์มรรคข้อที่ ๔ สัมมากัมมันตะ องค์มรรคข้อที่ ๕ สัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ องค์มรรคข้อที่ ๖ สัมมาวายามะ องค์มรรคข้อที่ ๗ สัมมาสติ องค์มรรคข้อที่ ๘ สัมมาสมาธิ

สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค ๘ หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์ ๘ ของพระอริยะ ทางมีองค์ ๘ ที่ทำให้ปุถุชนเป็นพระอริยะ ทางมีองค์ ๘ ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคอันประเสริฐมีองค์ประกอบ ๘ อย่าง

๒.๑.๗ หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปฏิบัติของบุคคลในทางพุทธจริยศาสตร์ใน ๓ ระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติ และสิ่งที่ควรและไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปอย่างมีความสุข หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ มีดังนี้

๑) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

ข้อปฏิบัติศีล ๕ เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพฤตินิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความโลภ) เพราะบางคนฆ่าสัตว์เนื่องจากความโลภเข้าครอบงำ เช่น อยากรได้เงินฆ่าจ้าง หรือต้องการสัตว์นั้นมาเป็นอาหาร ความหวงแหนในทรัพย์สินสมบัติของตนจึงได้ฆ่าสัตว์เพื่อปกป้องทรัพย์สินนั้น เพื่อให้คนยอมรับในความกล้าหาญหรือเพื่อลาภยศที่จะตามมาจึงฆ่าสัตว์ให้คนเห็น หรือยังอาจมีสาเหตุมาจากกิเลสที่เป็นบริวารของโทสะหรือโลภะอีก เช่น ความพยาบาท ความริษยา ความแค้น ความแค้นหรืออย่างไรก็ตาม การประพฤตินิดในศีลข้อนี้ คือ การฆ่าสัตว์ จะเกิดมาจากกิเลสตัวใดที่คอยบงการก็ตาม เพื่อให้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนต่อชีวิตร่างกายของผู้อื่น ต้องมีความสำรวมระวัง รู้เท่าทันต่อกระแสกิเลสที่อยู่ในจิตใจของตนเองเป็นสำคัญ โดยอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง มีความจงใจเป็นเครื่องงดเว้นด้วยองค์ ๕ ประการของศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต มิให้ความชั่วที่เกิดขึ้นทางกายวาจา และใจ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) ให้รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) เมื่อมีการคิดจะฆ่า

สัตว์ ก็มีเจตนางดเว้นเสียได้ (๔) ไม่ทำความเพียรให้เกิดขึ้น และ (๕) สัตว์ก็จะไม่ตายลงไป หรือตกลงไป โดยมีเจตนารักษากายวาจา และใจ ไม่ให้ประพฤติกว้างละเมิดในศีล^{๓๗}

๒. อทินนาทาน (การลักทรัพย์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยการลักขโมย ฉ้อโกง ฉก ชิง วิ่งราว หลอกหลวง ปลอม ยักยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น กล่าวว่าการประพฤติกว้างละเมิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ โลภะเป็นความอยากได้ในทรัพย์นั้น กิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น บางคนลักทรัพย์เพราะความโกรธในตัวเจ้าของทรัพย์นั้นทั้งที่ความจริงแล้วไม่ได้อยากได้ทรัพย์สิ่งของนั้น เป็นต้น และสาเหตุจากกิเลสที่เป็นบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ความแค้นดี เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่า กิเลสตัวใดคอยบงการ เพื่อมิให้มีการละเมิดการกระทำที่ผิดศีลข้อนี้ เพื่อไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้น เพื่อ ละ เลิก เว้น ใต้ในที่สุด เพราะศีลเป็นพื้นฐานให้ความโลก ความโกรธ ความหลง เบบางลงได้ก็โดยอาศัยเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นและมีให้ความประพฤตินั้นเกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ คือ การรู้เท่าทันต่อกระแสจิตใจของตนเองเป็นสำคัญโดยอาศัยองค์ ๕ ประการของศีล อทินนาทาน คือ (๑) ทรัพย์นั้นมีเจ้าของ (๒) ตนต้องรู้ว่ามิใช่เจ้าของ (๓) จิตคิดจะลักทรัพย์นั้น ก็เว้นเสียอย่าให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง รู้จักหักห้ามจิตใจของตนเอง และ (๔) ไม่ทำความเพียรเพื่อลักขโมย ให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา (๕) ได้ของสิ่งนั้นมาด้วยความเพียร เมื่อรู้เท่าทันต่อกายวาจา และจิตใจ ของตนเองเป็นสำคัญ ความประพฤติกว้างละเมิด ความชั่วต่าง ๆ มีการลักทรัพย์ ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง มีขันตอดทนต่อกิเลสได้ ความชั่วต่าง ๆ ย่อมสงบระงับ^{๓๘}

๓. กามเมสุมิฉฉาจาร (ประพฤติกว้างละเมิดในกาม) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๓ คือ กามเมสุมิฉฉาจาร เวมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤติกว้างละเมิดทางด้านคู่ครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่นที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน กล่าวสาเหตุที่ผิดในศีลข้อนี้ เพราะมีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ โลภะ คือความยินดี พอใจ ในหญิงหรือชายนั้น ส่วนกิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น เมื่อคนประพฤติกว้างละเมิดในกามเพราะความโกรธในคู่ครองของตน จึงทำเพื่อประชดหรือโกรธในผู้ที่หวนหาคนที่เราประพฤติกว้างละเมิดด้วย หรืออาจจะโกรธในตัวที่เราล่วงเกินก็ได้ จึงทำการล่วงเกินเพื่อให้คนนั้นเจ็บใจ หรือเป็นเพราะอารมณ์ไม่ดีจึงประพฤติกว้างละเมิดในกาม จึงประพฤติกว้างละเมิดในกามเพื่อระบายความเครียด ฯลฯ และสาเหตุที่เป็นตัวบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ทำไปเพื่อความอึดอัด ความแค้นดี ดังนี้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการกระทำชีวิตให้ถึงกับหายหน้าไป เพื่อมิให้เป็นการ

^{๓๗} พระเมธีวราภรณ์, *เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑.

ล่องละเมิดในศีลข้อนี้ จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน หักหาญน้ำใจกันและกัน จำต้องเป็นผู้รู้เท่าทัน ต่อจิตใจ เป็นผู้สำรวมระวัง สำรวมตัวเองเพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยมีเจตนา งดเว้นจากการประพฤติด້วยองค์ ๔ ประการของศีล กามเมสุมิจฉาจาร คือ (๑) หญิงที่ต้องห้าม (๒) จิต คิดจะเสพ เมื่อมีการคิดจะเสพ ก็มีเจตนา งดเว้น และพยายามหักห้ามใจของตนเองเสียได้ (๓) ไม่ ประกอบการเสพให้เกิดขึ้น ทางกาย และวาจา การพูดทะโถม เป็นต้น (๔) ไม่ทำให้มรรคจรดกัน ดำเนินไปในทางกาย^{๓๙}

๔. มุสาวาท (การพูดเท็จ) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง ผู้ ประพฤติปฏิบัติ ต้องมีเจตนา งดเว้นจากการพูดเท็จ สำรวมระวังในวาจา งดเว้นจากวจีทุจริต เว้นจาก การพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพฤติดัฒในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวยงการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหกหลอกลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์ของคนอื่นมาเป็นของตน บางคนโกหกเพราะ ความโกรธ เลยโกหกเพื่อให้คนที่ตนโกรธนั้นเดือดร้อน หรือได้รับความเสียหาย บ้างก็โกหกเพราะกลัว ความผิด หรือกลัวความเดือดร้อนที่จะตามมาหาจึงพูดความไม่จริงออกไป ฯลฯ หรือ สาเหตุจากกิเลส ที่เป็นปริวาร เช่น ความพยาบาล ความอิจฉาริชยา ความตระหนี่ความโอ้อวด ความแข่งดี เป็นต้น ตามอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการให้เกิดการประพฤติดัฒในศีล จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกัน และกัน เพื่อให้เป็นการล่องละเมิดในศีลข้อนี้ จำต้องเป็นผู้สำรวมระวังมิให้การ พูดปด พูดเท็จ (รวมทั้งที่มาในกุศลกรรมบถ คือ พูดเพื่อเจ้อส่อเสียด คำหยาบ) ให้เกิดขึ้นก็อาศัยเจตนา งดเว้นโดยมี องค์ประกอบเป็นเครื่องเว้น^{๔๐}

๕. สุราเมรัย (การเสพสุราเมรัย) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยเมษชะปะ มาทัญฐานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤติดัฒทางด้าน การดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติดทั้งหลาย เช่น ผีน เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี ักัญชา เป็นต้น การ ประพฤติดัฒในศีลข้อที่ ๕ นี้ กล่าวว่ามีกิเลสที่คอยบงการ คือ โลภะ ความปรารถนาเพลิดเพลนยินดี อันเกิดจากการดื่มหรือเสพนั้น กิเลสตัวยงคือ โทสะ เช่น บางคนดื่มน้ำเมาหรือเสพสิ่งเสพติด เพราะ ความเครียดความกังวลใจ ความทุกข์จากความผิดหวัง เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเกิดมาจากกิเลส ตัวใดที่คอยบงการ เพื่อไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้เกิดขึ้น ละ เลิก เว้น การสูบ ฉีดสิ่งที่เป็นพิษให้ โทษแก่ร่างกาย คือยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุที่ตั้งให้เกิดความประมาทและขาดสติสามารถทำให้ การละเมิดศีลข้ออื่น ๆ ตามมา เพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกายวาจา และใจ โดยมีเจตนา งดเว้น จาก การประพฤติดัฒด້วยองค์ ๔ ประการของศีลสุราเมรัย คือ (๑) น้ำเมาเป็นสิ่งเสพติดทั้งหลาย (๒) มีจิต

^{๓๙} พระเมธีวราภรณ์, เบนญศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตมนุษย์, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

^{๔๐} อ่างแล้ว.

คิดจะดื่ม จะเสพก็มีเจตนางดเว้นเสีย (๓) มีความเพียรพยายามที่จะไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา และใจ (๔) ไม่ทำให้น้ำเมา สิ่งเสพติดทั้งหลายก้าวล่วงลำคอไป^{๔๑}

สรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ข้อปฏิบัติศีล ๕ เป็นพื้นฐาน การดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้๑) ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) ถือว่า เป็นการฆ่ามนุษย์ เป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพาศติผิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบังการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความโลภ) ๒) อทินนาทาน (การลักทรัพย์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยการลักขโมย ฉ้อโกง ฉก ซึ่งวิ่งราว หลอกหลวง ปลอม ยกยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น๓) กาเมสุมิฉฉาจาร (ประพาศติผิดในกาม) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุมิฉฉาจาร เวรมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพาศติผิดทางด้านคู่ครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่น ที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน๔) มุสาวาท (การพูดเท็จ) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง ผู้ประพาศติปฏิบัติ ต้องมีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ สรรวมระว่างในวาจา งดเว้นจากวจีทุจริต เว้นจากการพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพาศติผิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวบังการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหกหลอกหลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์ของคนอื่นมาเป็นของตน๕) สุราเมรัย (การเสพสุราเมรัย) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยมัชชะปะมาทัฏฐานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพาศติผิดทางการดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติดทั้งหลาย เช่น ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอึ กัญชา เป็นต้น

๒) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

ข้อปฏิบัติหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนามนุษย์ที่จะต้องใช้หลักกุศลกรรมบถเข้าไปในการจัดการ เพราะว่า ความเดือดร้อนหรือความทุกข์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาดศีลธรรมในตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีวิธี ๓ ประการคือ

๑. วิธีการประพาศติปฏิบัติเรียบร้อย คือมีความประพาศติธรรมทางกาย ๓ ประการ^{๔๒} คือ

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

(๑) เว้นจากปาณาติบาต คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตราเสียแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ลักษณะของปาณาติบาต คือการเข้าไปตัดชีวิตสัตว์ของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์ คือ เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด พอใจในการประหารและการฆ่าไม่มีความละอาย ไม่ถึงความเอ็นดูในสัตว์ด้วยกาย คือกระทำด้วยตนเอง หรือด้วยวาจา คือสั่งให้ผู้อื่นฆ่า^{๔๓} ผู้รักษาศีลข้อนี้ นอกจากจะวางไม้ให้ขาด เพราะการฆ่าสัตว์แล้ว ถ้าเว้นจากการกระทำที่เป็นฉายาของปาณาติบาตได้ด้วยแล้ว ก็จะทำให้ศีลของตนบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ถ้าเว้นไม่ได้ศีลของตนก็ต่างพร้อยเหมือนผ้าที่ไม่ขาดแต่สกปรก ลักษณะที่อนุโลมปาณาติบาต คือ การทำร้ายร่างกายและทรกรรม

การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การทำร้ายผู้อื่นโดยการทำให้พิการเสียโฉมหรือเจ็บลำบาก แต่ไม่ถึงแก่ชีวิต แยกออกเป็น ๓ อย่าง คือ ๑) ทำให้พิการ คือ ทำให้เสียอวัยวะเป็นเครื่องใช้การ เช่น ทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา เป็นต้น ๒) ทำให้เสียโฉม คือ ทำร่างกายให้เสียรูป เสียงงามไม่ถึงพิการเช่นใช้มีดหรือไม้กรีดหรือตีที่ใบหน้าให้เป็นแผลเป็น เป็นต้น ๓) ทำให้เจ็บลำบาก คือ ทำร้ายไม่ถึงเสียโฉม เป็นแต่เสียความสำราญการทำร้ายร่างกายทั้งหมดนี้ หมายถึงเฉพาะทำแก่มนุษย์

ทรกรรม หมายความว่า ประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์ไม่ปรานีดังจะชี้ตัวอย่างให้เห็นตามที่จัดเป็นแผนกดังนี้ ๑) ใช้การ หมายถึง ใช้สัตว์ไม่มีปรานีปล่อยให้อดอยากหิวบวม ไม้ให้กินไม้ให้นอน ไม้ให้หยุดพักผ่อนตามกาล ขณะใช้งานก็เขี้ยวตี ทำร้ายร่างกายโดยไม่มีเมตตาจิตหรือใช้การเกินกำลังของสัตว์ เช่น ให้เข็นภาระอันหนักเหลือเกิน เป็นต้น จัดเป็นทรกรรมในการใช้การ ๒) กักขัง หมายถึง กักขังให้อดอยาก อิดโรย หรือผูกมัดไว้จนไม่สามารถจะผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้ จัดเป็นทรกรรมในการกักขัง ๓) นำไป ฟังเห็นในการผูกมัด เปิด ไก่ สุกร หิวหามเอาศีรษะลง เอาเท้าขึ้น ผู้ทำเช่นนี้จัดเป็นทรกรรมในการนำไป ๔) เล่นสนุก ฟังเห็นในการทิ้งปิก ทิ้งขาของสัตว์ มีตุ๊กแตน และจิ้งหรีด เป็นต้น เพื่อความสนุกของตน ๕) ผจญสัตว์ ฟังเห็นในการชนโค ชนกระบือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น^{๔๔}

(๒) เว้นจากอทินนาทาน คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการถือเอาทรัพย์ที่เขามีได้ ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้คนที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมยลักษณะของอทินนาทาน คือ ลักษณะของการลักทรัพย์เป็น

^{๔๒} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖.

^{๔๓} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙๔.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๗.

อุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่น ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย การถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ ด้วยการกระทำอย่างโจรทุกอย่าง จัดเป็นโจรกรรม ในทางศีลธรรม ท่านรวมไว้ ๑๔ วิธีด้วยกัน^{๔๕} ดังนี้

๑) ลัก ได้แก่ การขโมยทรัพย์ของคนอื่นที่เจ้าของเขาไม่เห็น มีชื่อเรียกต่างกัน ดังนี้ (ก) ขโมย ในเวลาเงิบเห็นเขาตากผ้าไว้ ไม่ให้เจ้าของรู้ หยิบเอาของเขาไป (ข) ย่องเบา เวลาสัจคนแอบเข้าไปในบ้าน หยิบฉวยเอาของต่าง ๆ ไป (ค) ตัดช่อง ้งัดหรือเจาะประตูหน้าต่างที่ปิดช่องอยู่ แล้วหยิบเอาของเขาไป

๒) ฉก ได้แก่ การถือเอาของในเวลาเจ้าของเผลอ มีชื่อเรียกต่างกันตามอาการ ดังนี้ (ก) วิ่งราว คนถือเอาของมากำลังเผลอ เข้าแย่งแล้ววิ่งหนีไป (ข) ตีชิง ตีเจ้าของทรัพย์ให้เจ็บตัว แล้วถือเอาของไป

๓) กรรโชก แสดงอำนาจ หรือใช้อาวุธให้เขากลับแล้วให้ของ เรียกว่า ชู หรือจี

๔) ปล้น ได้แก่ รวมพวกกันหลายคน มีศาสตราวุธเก็บเอาของผู้อื่นด้วยอำนาจ

๕) ตู คือ อ่างกรรมสิทธิ์ ยืนยันเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

๖) ฉ้อ ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่น เช่น รับของแล้วโกงเสีย อ้างว่าเป็นของของตน

๗) หลอก ได้แก่ กิริยาที่พูดปด เพื่อถือเอาของของผู้อื่น

๘) ลวง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาของผู้อื่น ด้วยแสดงของอย่างใดอย่างหนึ่งให้เข้าใจผิด เช่น ใช้เครื่องชั่งเครื่องตวงโกง

๙) ปลอม ได้แก่ กิริยาที่ทำของปลอมให้คนอื่นเห็นว่าเป็นของแท้ แล้วแลกเปลี่ยนเอาทรัพย์ไป

๑๐) ตระบัด ได้แก่ กิริยาที่ยืมของคนอื่นไปใช้ แล้วเอาเสีย เช่น ยืมของแล้วไม่ส่งคืน กู้เงินเขาแล้วเบี้ยวไม่ส่งดอก

๑๑) เบียดบัง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาเศษ เช่น ท่านใช้ให้ไปเก็บเงินค่าเช่าบ้าน เป็นต้น ได้มากแต่ให้ท่านน้อย

๑๒) ลักลอบ ได้แก่ กิริยาที่ลักลอบเอาของที่ต้องห้ามหลบหนีภาษี เช่น สินค้าเถื่อน เป็นต้น

---

^{๔๕} พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด), “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมบด ๑๐ ประการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

๑๓) สับเปลี่ยน ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของของตน ที่เลวเข้าไว้แทน แล้วเอาสิ่งของที่ดีของผู้อื่น

๑๔) ยักยอก ได้แก่ กิริยาที่ยักยอกทรัพย์ของตน ที่จะต้องถูกยึด เอาไว้เสียที่อื่น

(๓) เว้นจากกามาสุมิจฉาจาร คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละการประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย เว้นขาดจากการประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย คือ ไม่ถึงความสมสู่ในพวกหญิง ที่มารดา รักษา ที่บิดา รักษา ที่มารดาและบิดา รักษา ที่พี่ชาย รักษา ที่พี่สาว รักษา ที่ญาติ รักษา ที่มีสามี ที่อิสฺรชนหวงห้าม ที่สุดหญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัยลักษณะของการประพฤติดิถีในกาม คือ ข้อที่บุคคลมีเจตนาเป็นเหตุก้าวล่วงฐานะอันบุคคลไม่พึงถึง ได้แก่ ภรรยา หรือสามีของคนอื่น หรือลูกสาวที่ยังมีผู้ปกครองดูแล เป็นไปทางกายทวาร ด้วยประสงค์อสังกรรม คือการมีเพศสัมพันธ์หญิงที่ต้องห้ามสาหรับชาย มี ๓ ประเภท^{๕๖} คือ

๑) หญิงมีสามี ที่เรียกว่า ภรรยา ท่าน ได้แก่ หญิง ๔ จำพวก คือ (๑) หญิงที่แต่งงานกับชายแล้ว (๒) หญิงที่ไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินกับชายอย่างเปิดเผย (๓) หญิงที่รับสิ่งของ มีทรัพย์ เป็นต้น ของชายแล้วยอมอยู่กับเขา (๔) หญิงที่ชายเลี้ยงเป็นภรรยา

๒) หญิงที่ญาติรักษา คือ มีผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตน เรียกว่า หญิงอยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน คือ หญิงที่มารดาบิดา รักษา หรือญาติรักษา

๓) หญิงที่จารีตรักษา ที่เรียกว่า จารีตห้าม ได้แก่ หญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอ ๓ ประเภทคือ (๑) เทือกเถา คือ ญาติผู้ใหญ่ นับย้อนขึ้นไป ๓ ชั้น มี ย่าทวด ยายทวด ๑ ย่า ยาย ๑ แม่ ๑ เหล่ากอ คือ ผู้สืบสายจากตนลงไป ๓ ชั้น มีลูก ๑ หลาน ๑ เหลน ๑ (๒) หญิงที่อยู่ใต้พระบัญญัติในพระศาสนา อันห้ามสังวาสกับชาย เช่น ภิกษุณี ในกาลก่อน หรือ แม่ชีในบัดนี้ (๓) หญิงที่บ้านเมืองห้าม เช่น แม่หม้ายงานท่าน อันมีในกฎหมาย

หญิง ๓ จำพวกนี้ จะมีฉันทะร่วมกัน หรือไม่ร่วมกัน ไม่เป็นประมาณ ชายร่วมสังวาสด้วย ก็เป็นกามาสุมิจฉาจาร

หญิงที่เป็นวัตถุต้องห้ามของชายโดยพิสดารมี ๒๐ จำพวก คือ ๑) หญิงที่มารดา รักษา ๒) หญิงที่บิดา รักษา ๓) หญิงที่มารดาบิดา รักษา ๔) หญิงที่พี่ชายน้องชายรักษา ๕) หญิงที่พี่สาวน้องสาวรักษา ๖) หญิงที่ญาติรักษา ๗) หญิงที่โคตร หรือมีแซ่รักษา ๘) หญิงมีธรรมรักษา ๙) หญิงมีสามีรักษา ๑๐) หญิงมีสินไหม คือ พระราชา รักษา ๑๑) หญิงที่ชายไถ่หรือซื้อมาด้วยทรัพย์เพื่อ

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕-๘๗.

เป็นภรรยา ๑๒) หญิงที่อยู่กับชายด้วยความรักใคร่ชอบใจกันเอง ๑๓) หญิงที่อยู่เป็นภรรยาชายด้วย โภคทรัพย์ ๑๔) หญิงที่เซ่ใจ ได้สักว่าผ้าถุงผ้าห่มแล้วอยู่เป็นภรรยา ๑๕) หญิงที่ชายขอเป็นภรรยา มีผู้ใหญ่จัดการให้ ๑๖) หญิงที่ชายช่วยปลงภาระอันหนักให้แล้ว ยอมเป็นภรรยา ๑๗) หญิงที่เป็นทาสี อยู่ก่อน แล้วชายเอามาเป็นภรรยา ๑๘) หญิงที่รับจ้างแล้ว ชายเอาเป็นภรรยา ๑๙) หญิงที่ชายรบ เข้าศึกได้เป็นเชลยแล้ว เอาเป็นภรรยา ๒๐) หญิงที่ชายอยู่ด้วยขณะหนึ่ง และหญิงนั้นก็เข้าใจว่าชายนั้น เป็นสามีของตน^{๔๗}

ชายต้องห้ามสำหรับหญิง มี ๒ ประเภทคือ ๑) ชายอื่นนอกจากสามี เป็นวัตถุ ต้องห้ามสำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว ๒) ชายที่จารีตห้าม เป็นวัตถุต้องห้ามสำหรับหญิงทั้งปวง

ชายที่จารีตห้ามนั้น มี ๓ จำพวก คือ ๑) ชายที่อยู่ในพิทักษ์รักษาของตระกูล เช่น ปู่ พ่อ ตา ทวด ๒) ชายที่อยู่ในพิทักษ์ของธรรมเนียม เช่น นักพรต นักบวช ๓) ชายที่กฎหมายบ้านเมือง ห้าม เช่น พระภิกษุ สามเณร

หญิงที่ไม่เป็นวัตถุแห่งกามสมุจฉาจารย์ของชาย มี ๔ อย่าง คือ ๑) หญิงที่ไม่มีสามี ๒) หญิงที่ไม่อยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน ๓) หญิงที่จารีตไม่ห้าม ๔) หญิงที่เป็นภรรยาของตน

ชายที่ไม่เป็นวัตถุแห่งกามสมุจฉาจารย์ของหญิงมี ๔ คือ ๑) ชายที่ไม่มีภรรยา ๒) ชายที่จารีตไม่ห้าม ๓) สามีของตน ๔) ชายที่ทำโดยผลการพันอำนาจของหญิง (เช่นชายที่ข่มขืน)

๒. วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางวามี ๔ ประการ^{๔๘} คือ

(๑) **เว้นจากมธุสาวาท** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้จะการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ไปในที่ประชุม หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ หรือไปในท่ามกลางขุนนาง หรือไปในท่ามกลางราชสกุล หรือถูกนาไปเป็นพยาน ถูกถามว่า บุรุษผู้เจริญ เขียวเถิด ท่านรู้เรื่องใด ก็จงบอกเรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่า ไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่า รู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่า ไม่เห็น หรือเมื่อเห็น ก็บอกว่า เห็น ไม่กล่าวเท็จทั้งรู้ที่อยู่ เพราะเหตุตนบ้าง เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่สิ่งของเล็กน้อยบ้างลักษณะของการกล่าวคำเท็จ คือ การที่บุคคลกล่าวหรือแสดงอาการทางกายอย่างใด อย่างหนึ่งมี การสันศิระจะเป็นต้นให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง โดยมีเจตนาจะคลาดเคลื่อนจาก

^{๔๗} อภ.สง.อ. (๗๕/๑๖/๒๘๙)

^{๔๘} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖.

ความเป็นจริง เพื่อหักล้างประโยชน์ของผู้อื่นการกล่าวเท็จ คือ การโกหก หมายถึง การแสดงออกด้วยเจตนาบิดเบือนความจริง ให้คนหลงเชื่อแสดงออกได้ ๒ ทาง^{๔๙} คือ

๑. ทางวาจา ได้แก่ พูดโกหกซัด ๆ

๒. ทางกาย ท่าเท็จทางกาย เช่น เขียนจดหมาย โกหก ทำรายงานเท็จ ท่าหลักฐานปลอม หรือ มีใครถามข้อความที่ควรรับ ก็สั่งศิระะแสดงปฏิเสธเพื่อความสะดวกในการเรียน และการปฏิบัติ ท่านจำแนกกิริยาที่เป็นมุสาวาทไว้ ๗ อย่าง คือ๑) ปด๒) ทนสาบาน๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์๔) มารยา๕) ทำเลศ๖) เสริมความ๗) อำความ

๑) ปด ได้แก่ พูดมุสาซัด ๆ ไม่อาศัย ไม่อาศัยมูลเหตุเลย เช่น เห็นว่าไม่เห็น รู้ว่าไม่รู้ โดยโวหารต่างกัน ตามความมุ่งหมายของผู้พูด ท่านแสดงไว้เป็นตัวอย่าง ๔ ข้อ คือ (ก) พูดเพื่อจะให้เขาแตกกัน เรียกว่า ส่อเสียด (ข) พูดเพื่อจะโกงท่าน เรียกว่า หลอก (ค) พูดเพื่อจะยกย่อง ท่านเรียกว่า ยก (ง) พูดไว้แล้วไม่รับ เรียกว่า กลับคำ

๒) ทนสาบาน ได้แก่ กิริยาที่เลื่องลือว่า จะพูดตามจริง แต่ใจไม่ตั้งจริงตามนั้น มีพูดปดเป็นลำดับ บริวาร เช่น เป็นพยานทนสาบานไว้ แล้วเบิกความเท็จ เป็นต้น

๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่มีจริง เช่น อวดรู้วิชาคงกระพัน ฟันไม่เข้ายังไม่ออก เป็นต้น ซึ่งเป็นอุบายหลอกลวง

๔) มารยา ได้แก่ กิริยาที่แสดงให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง หรือลงให้เข้าใจผิด เช่น เป็นคนทุศีล ก็ทำท่าทางให้เขาเห็นว่าดีมีศีล เจ็บน้อยก็ครวญครางมาก

๕) ทำเลศ ได้แก่ พูดมุสาเล่นสำนวน เช่น เห็นคนวิ่งหนีเขามา เมื่อผู้เล่ามาถาม ไม่อยากจะให้เขาจับคนนั้นได้ แต่ไม่ต้องการให้ใครตราหน้าว่าเป็นคนพูดมุสา จึงย้ายไปยืนที่อื่น แล้วพูดว่าตั้งแต่มายืนที่นี่ ยังไม่เคยเห็นใครวิ่งมาเลย

๖) เสริมความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิม แต่ตัดความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสีย เรื่องมากพูดให้เหลือน้อย ปิดความบกพร่องของตน

(๒) เว้นจากปิสฺณาวาจา คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละวาจาอันส่อเสียด เว้นขาดจากวาจาส่อเสียด คือ ได้ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้ หรือได้ฟังข้างโน้นแล้ว ไม่นำมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นสมานพวกที่แตกกันให้ดีกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่ดีกันให้สนิทสนมบ้าง ชอบใจพวกที่พร้อมเพรียงกัน ยินดีแล้วในพวกที่พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมในพวกที่

^{๔๙} พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด), “ศึกษากาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรม ๑๐ ประการ”, หน้า ๘๘-๘๙.

พร้อมเพรียงกัน และกล่าววาจาอันทำให้พร้อมเพรียงกันลักษณะของการกล่าวคำส่อเสียด คือการที่ได้ฟังข้างนี้แล้ว นำไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้บ้าง หรือฟังข้างโน้นแล้ว นำไปบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นบ้าง ยุพวาทที่พร้อมเพรียงกันให้แตกกันไปบ้าง ส่งเสริมพวกที่กำลังแตกกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตกกันแล้วบ้าง ชอบใจในคนที่แตกกันเป็นพวก ยินดีในความแตกกันเป็นพวก ชื่นชมในพวกที่แตกกัน และกล่าววาจาที่ทำให้แตกกันเป็นพวกหรือคาพูดที่พูดออกไปเพื่อให้ตนเป็นที่รักของคนอื่นให้เขามองตนว่าเป็นคนดีแล้วยกย่องตนเอง^{๕๐}

(๓) **เว้นจากผรุสวาจา** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหู ชวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ ชอบใจ ลักษณะของผรุสวาจา คือ การที่บุคคลมีใจหยาบโดยส่วนตัวแล้วเปล่งถ้อยคำที่เผ็ดร้อนแก่ผู้อื่น อันขัดใจผู้อื่น อันใกล้ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบจิตเป็นต้นที่ทำให้คนอื่นฟังแล้วเกิดปฏิกษะหรือความขุ่นเคืองในจิตใจนั่นเอง คำหยาบเหล่านี้ ท่านประสงค์เอาคำที่เปล่งออกมาจากบุคคลมีใจที่หยาบเท่านั้น ถึงแม้ว่าบางครั้งคำนั้นฟังดูเผิน ๆ แล้วจะไม่รู้สึกอะไรแต่ภายในใจของผู้พูดกับแฝงไปด้วยเจตนาที่หยาบเช่น ต้องการให้ คนใดคนหนึ่งตายเสีย แต่พูดว่า ทำให้เขาสบายที ดังนี้เป็นต้นย่อมได้ชื่อว่าคำหยาบแท้เพราะเจตนาหยาบ ตรงกันข้ามคำบางคำเป็นคำที่ฟังดูแล้วเหมือนหยาบแต่เจตนาของผู้ว่านั้นกลับไม่ได้คิดอย่างที่ว่ามา ดังเช่นคำที่ออกมาจากปากของมารดาที่ตำว่าบุตรที่ไม่เชื่อฟังหรืออาจารย์กล่าววาลูกศิษย์ที่ไม่ค่อยเชื่อฟังเป็นต้น คำประเภทนี้ก็ได้ชื่อว่าคำหยาบ เพราะเจตนาไม่หยาบ^{๕๑}

(๔) **เว้นจากสัมผัปปลาปะ** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละการพูดเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดในเวลาที่ไม่ควรพูดตามความจริง พูดเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดเรื่องที่เป็นธรรม พูดเรื่องที่เป็นวินัยและกล่าววาจาที่มีหลักฐาน มีที่อ้างได้มีที่สุดประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร ลักษณะของสัมผัปปลาปะ คือการพูดในเวลาไม่ควรพูด พูดเรื่องที่ไม่เป็นจริง พูดไม่เป็น ประโยชน์ พูดไม่เป็นธรรม พูดไม่เป็นวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่สมควร^{๕๒}

๓. วิธีการประพฤติกปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางใจ ๓ ประการ^{๕๓} คือ

^{๕๐} พระสิริมังคลาจารย์, มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๑๐๘.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^{๕๓} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๒, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๗.

(๑) **อนภิขณา** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีความโลภมาก ไม่เพ่งเล็งทรัพย์สิน อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า “ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราเถิด” เป็นต้นลักษณะของอนภิขณา คือ ภาวะที่เป็นไปโดยความเป็นผู้มุ่งหน้าต่อภักดิ์ของผู้อื่นแล้ว น้อมไปในภักดิ์นั้น ได้แก่อาการที่บุคคลเห็นภักดิ์คือสิ่งของ ๆ คนอื่น แล้วมีความเพ่งเล็งต้องการน้อมสิ่งของนั้นมาเป็นของตน คือมีความคิดอยากได้ของคนอื่นเอามาเป็นของตัวเอง เช่น คิดว่า “โฉนดของสิ่งนี้จะพึงเป็นของ ๆ เรา” เป็นต้น^{๕๔}

(๒) **อพยาบาท** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท มีความดำริในใจไม่ชั่วช้าว่า “ขอสัตว์เหล่านี้ จงเป็นผู้ไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีแต่สุข รักษาตนเถิด” เป็นต้นลักษณะของพยาบาท คือ ความคิดที่ต้องการให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ให้ได้รับความพินาศเสียหาย ไม่ต้องการให้เขาได้รับความสุข มีความดำริในใจอันชั่วช้าว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่าบ้าง จงถูก ทำลายบ้าง จงขาดสูญบ้าง อย่าได้มีแล้วบ้าง เป็นต้น^{๕๕}

(๓) **สัมมาทิฏฐิ** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ผลแห่งทานที่ให้แล้วมีอยู่ ผลแห่งการการบูชามีอยู่ ผลแห่งการเช่นสรวงมีอยู่ ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดามีอยู่ บิดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทิกะมีอยู่ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลกนี้ลักษณะของมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นวิปริตว่า ผลแห่งทานที่ให้แล้วไม่มีผลแห่งการบูชาไม่มี ผลแห่งการเช่นสรวงไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้า ไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสั่งสอน ให้ผู้อื่นรู้ไม่มีอยู่ในโลก^{๕๖}

จากที่กล่าวมาจัดว่าเป็นวิธีการที่สอนให้ละชั่วและสร้างที่ดีทางกาย ๓ ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักขโมย เว้นจากการประพฤติดุคในกาม ทางวาจา ๔ ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และทางใจ ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่โลภอยากได้ของเขา ความไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นถูกต้องตามทำนองครองธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องชำระกายและวาจาให้เป็นปกติ ให้สะอาด หลักกุศลกรรมบถ ๔ ข้อข้างต้นนั้นมีลักษณะตรงกันกับศีลจำนวนสี่ข้อข้างต้นของเบญจศีล คือนิจศีลของ

^{๕๔} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๑๑๕.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

มนุษย์ ดังนั้นจึงมองได้ว่า หลักกุศลกรรมบถ เป็นวิธีการที่จะนำไปปฏิบัติได้ในระดับพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ทุกคน และด้วยเหตุนี้จึงมีปรากฏหลักฐานที่พระพุทธเจ้าได้ทรงนำวิธีการพัฒนามนุษย์ด้วยหลักกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการสั่งสอนพัฒนาพุทธบริษัท ๔

สรุปได้ว่า หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ข้อปฏิบัติหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มาก ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีวิธี ๓ ประการคือ ๑) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบริ้อย คือมีความประพฤติธรรมทางกาย ๓ ประการ คือเว้นจากปาณาติบาตเว้นจากอทินนาทานและเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร๒) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบริ้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางวาจา ๔ ประการ คือเว้นจากมุสาวาทเว้นจากปิสฺสุณาวาจาเว้นจากผรุสฺวาจา และเว้นจากสัมผฺปะปลาปะ และ ๓) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบริ้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางใจ ๓ ประการ คืออนภิชณาอพยาบาทและสัมมาทิฏฐิ

๓) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

ข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความว่างจากกิเลส คือเป็นสันติสุข ซึ่งเป็นทางมาแห่งสันติสุข มัชฌิมาปฏิปทานี้ แปลว่า ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา มีคำว่า กลางรวมอยู่ด้วย ฉะนั้น ถ้าว่าไม่ใช่ทางสายกลางก็ไม่ใช่ทางพุทธศาสนา ทางที่เอียงไปซ้ายหรือเอียงไปขวาก็ตาม ไม่ใช่พุทธศาสนา ทางพุทธศาสนาจะต้องเป็นกลาง คือไม่เอียงซ้ายเอียงขวา ถ้าเรียกอย่างสมัยใหม่เรียกว่าปรับให้ได้ที่ หรือ adjust ให้พอเหมาะพอดีกัน คือว่าทางโน้นต้องปรับหน่อย ทางนี้ต้องปรับหน่อยทุก ๆ ทางให้พอเหมาะกับกาลเวลา เหตุการณ์ สถานที่ เหล่านี้เรียกว่า ทางสายกลาง ได้เหมือนกันคือจะวางหลักลงไปตายตัวว่าอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่ได้หลักธรรมสำคัญที่จะมาเป็นเจ้าเรือนนำหน้าธรรมอื่นทั้งปวง คือ ปัญญา ศีล และสมาธิตามลำดับทั้งปัญญา ศีลและสมาธิ เป็นการเรียงลำดับเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายในเชิงวิชาการแต่ในทางปฏิบัติ ทั้งปัญญา ศีล และสมาธิต้องปฏิบัติไปพร้อม ๆ กันอย่างผสมผสานเชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทแน่น ไม่แยกส่วน จึงจะเป็นกระบวนการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์พระพุทธเจ้าทรงแสดงสัมมาปฏิบัติ คือข้อปฏิบัติอย่างละเอียดถูกต้องที่ขยายความปัญญา ศีลและสมาธิที่เรียกกันว่าอริยมรรค มีองค์แปดประกอบด้วย

๑. สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องว่า เหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญคือตัณหา และตัณหากิมีได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ ต้องมีกระบวนการเกิดตัณหา และเมื่อตัณหาเกิดแล้วนำไปสู่อุปทานและกระบวนการเกิดแห่งทุกข์อย่างสมบูรณ์ และเห็นว่ากระบวนการเกิดทุกข์จะหมดไปเมื่ออวิชชาสิ้นไป เมื่อปัญญาเกิดมาแทนอวิชชาดับไป กระบวนการแห่งทุกข์ก็หมดไป เมื่อแสงสว่างส่องมาความมืดก็หายไป ความเห็นถูกต้องดังกล่าว เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การทำลายเหตุแห่งทุกข์อย่างถอนรากถอนโคน

๒. สัมผัสกับปะ ความดำริหรือความคิดที่ถูกต้อง คือความคิดที่มีปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้า มิให้กระบวนการค้นหาตั้งต้นได้ พระพุทธเจ้าได้แสดงสัมผัสกับปะไว้ว่า เป็นความดำริที่ไม่หมกมุ่นในกาม พยาบาทและการเบียดเบียน ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตที่เห็นได้ชัดว่า ถ้าความดำริในกามเกิดขึ้นเต็มที่ กามตัณหาและภวตัณหาก็ก่อเกิดขึ้น ถ้าความดำรินั้น ไม่สมหวังก็จะเปลี่ยนเป็นความโกรธ พยาบาท และเบียดเบียน ซึ่ง ก็คือ วิภวตัณหา นั่นเอง สัมผัสกับปะจึงเป็นความดำริที่สอดคล้องกับสัมมาทิฐิที่มีให้กระบวนการแห่งทุกข์ ตามระบบปฏิบัติจนอุปบาทเกิดขึ้นได้ เปลี่ยนทางแห่งความดำริผิดที่นำโดยกามให้มาเป็นความดำริออกจากกาม ไม่พยาบาทและไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา การสื่อสารที่ถูกต้อง ดึงมาเป็นไปเพื่อความไม่ทุกข์ กล่าวคือไม่สื่อสารด้วยจิตใจที่ห่อหุ้มไปด้วยตัณหา ไม่พูดเพื่อตอบสนองตัณหา ไม่พูดเพื่อแสวงหาสิ่งที่จะมาบำรุงบำเรอตัณหาแต่พูดเพื่อความเข้าใจด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพื่อจ้อ เพราะคำพูดเหล่านี้ล้วนปรุงแต่งออกมาขณะที่ตัณหาอัดแน่นอยู่เต็มหัวใจ เมื่อจบวันจากคำพูดดังกล่าวสื่อสารบนพื้นฐานของความจริงอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและที่สำคัญผู้รับสารจากการสื่อสารแล้วฉลาดสงบเย็นเป็นประโยชน์จึงเรียกว่าเป็นการพูดจาถูกต้อง

๔. สัมมากัมมันตะ การทำงานถูกต้อง คือ การงานที่ไม่เป็นที่ตั้ง ของอวิชชาตัณหาอุปาทาน แต่ดูการทำงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ทำงานไปดับกิเลสไป เพราะในงานมีสติ มีปัญญา มีสมาธิ มีศีลอยู่อย่างครบถ้วนจึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรมเข้าด้วยกัน ประสานกันอย่างกลมเกลียว งานก็ได้ใจก็บริสุทธิ์ เพราะยิ่งทำงาน ธรรมะยิ่งงอกงาม เพราะงานนั้น มีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางตลอดเวลา

๕. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ซึ่งรวมทั้งการทำงานและการเลือกอาชีพ และการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมคุ้มค่า การงานอาชีพที่เอื้อเพื่อต่อการดับทุกข์ต้องเป็นอาชีพที่ทาไปเพื่อเลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาพดีพอ ๆ กันกล่าวคือให้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคร้ายไข้เจ็บและจิตใจแข็งแรงพอจะต่อต้านการรุกรานของกิเลสร่างกายสมบูรณ์ไร้โรคร้ายเบียดเบียนใจสมบูรณ์ไร้กิเลสสามารถ

๖. สัมมาวายามะ ความพากเพียรถูกต้อง คือ พากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเคยเกิดให้หมดไป ระงับกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้เกิดขึ้น อีก เมื่อจิตว่างจากการรบกวนของกิเลสก็ถือโอกาสทำปัญญา ศีลและสมาธิให้มามากขึ้นตามลำดับ เพื่อปิดช่องทางของกิเลสที่จะเข้าไปรบกวนใจ แม้ว่าจะสร้างกุศลคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ให้เข้มแข็งได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่ถ้ายังไม่มั่นคงจริง เสรีจสัน เต็ดขาดจริง ๆ ก็ยังประมาทไม่ได้จะต้องหมั่นประกอบกุศลอยู่เนื่อง ๆ

๗. สัมมาสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างถูกต้อง เป็นนายทวารสำคัญที่จะเฝ้าดู อากันตุงะที่เข้ามาเยี่ยมเยียนใจ สติจึงต้องทำหน้าที่ตามดูตามรู้ตามเห็นอย่างใกล้ชิดในกาย ทั้งกายคือ กอกลม กายคือกอนชาติสี่และกายคือตัวกูซึ่ง เป็นต้นตอของความทุกข์ทั้งปวง ตัวกูเกิดมาแล้ว กระบวนการเกิดทุกข์ก็เกิดมาบนความรู้สึกแห่งความมีตัวกูของกูนั่นเอง ความรู้สึกสำคัญมันหมายความว่า ตัวกูหรือของกูเหมือนกล่องบรรจุข้อมูลแหล่งความทุกข์ทั้งปวง ถ้ากล่องนี้ไม่มีข้อมูลแห่งทุกข์ ทุกข์ก็มี ไม่ได้หน้าที่สำคัญของสติ คือระมัดระวังไม่ให้เกิดการปรุงแต่งกายใดกายหนึ่งว่าเป็นตัวกูแต่รักษา ธรรมชาติอันบริสุทธิ์เอาไว้

สติทำหน้าที่คอยดูความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติ ว่ามีตัณหาแทรกเข้ามาบ้างหรือไม่ถ้า ตัณหาแทรกคราวใดความรู้สึกที่เป็นหน้าที่ของจิตชนิดหนึ่งจะเสียความบริสุทธิ์ทันที รากของตัณหาจะ เริ่มงอกออกมาเมื่อรู้สึกว่ พอใจหรือไม่พอใจ ทั้งกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ก็เกิดตามมาทันที มีบวมมีลบสวิงสวายวุ่นวายตึงเครียด หัวเราะและร้องไห้ แต่ถ้าสติมาทัน ความพอใจและไม่พอใจดับไป ใจปกติทำหน้าที่ตามธรรมชาติอันบริสุทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ สติยังทำหน้าที่ดูแลจิตให้ ปกติ ไม่ฟูไม่แฟบ ไม่ขึ้นไม่ลงเพราะถูกโลกธรรมทั้งฝ่ายที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจมากระทบ นอกจาก ทำหน้าที่ดูจิตแล้วยังดูธรรม คือ ธรรมชาติที่เกิดกับจิตว่าเป็นกุศลหรืออกุศล มีคุณหรือมีโทษทำลาย หรือรักษาความบริสุทธิ์ของจิตมากน้อยเพียงใด สติเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะกลั่นกรองกระบวนการ ทำงานของจิตให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

๘. สัมมาสมาธิ ความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง คือ มั่นคงหนักแน่นจนสามารถทำงาน สอดประสานกับปัญญาจัดตัณหาได้อย่างรวดเร็วทันท่วงที สัมมาสมาธิ ทำหน้าที่ปกป้องรักษาความ บริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยืดหยุ่นของจิต ที่พร้อมจะทำหน้าที่รับรู้ใน เรื่องราวต่าง ๆ อย่างไม่หวั่นไหวเปราะเปื้อน สัมมาสมาธิที่สูงสุดก็คือความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่หวั่นไหววอกแวกไปเพราะความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบมีสติสัมปชัญญะทำงานร่วมกัน อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นความมั่นคงที่สมบูรณ์สามารถเผชิญหน้าอารมณ์ได้ทุกชนิดแต่ไม่ติด อารมณ์ใด ๆ เหมือนใบบัวสามารถอยู่ในน้ำ ก็ได้บรรจุน้ำ ก็ได้แต่น้ำ ไม่ซึมซาบ ไม่ติดใบบัว จิตของผู้ที่ เห็นโทษของตัณหาแล้วหาหนทางออกจากตัณหาได้ด้วยการทำกาย วาจา และใจให้ถูกต้องด้วยการ ตัดรากถอนโคนมิให้ตัณหาเกิดอีก ความทุกข์จะเกิดอีกไม่ได้ ทางเส้นนี้เป็นอิสระจากบวกลบหรือ เรียกว่าทางสายกลางคือไม่ติดทั้งบวกลบ ไม่ติดอยู่กับความพอใจหรือ ไม่พอใจ แต่หลุดพ้นไปจาก ขั้ว ทั้ง สองดำรงมั่น อยู่ในความเป็นปกติมีพลังมั่น คงไม่เป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาได้เพราะไม่มีเงื่อนไข ใด ๆ ให้ตัณหาเกิดได้^{๕๗}

^{๕๗} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, พุทธรวิถิ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖ - ๑๗๗.

ซึ่งกล่าวได้ว่า มรรคในฐานะพรหมจรรย์ หรือพุทธจริยธรรมความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรม เป็นอีกฐานะหนึ่งในหลายประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พุทธพจน์ตรัสไว้ว่ามรรคอันเป็นอริยะ ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสมาธินี้คือพรหมจรรย์ ; บุคคลใด ประกอบด้วย อริยอัชฎางคิกมรรคนี้ บุคคลนั้น เรียกว่าเป็นพรหมจารี ; ความสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้น โมหะ นี้เรียกว่าที่จบของพรหมจรรย์ผลของพรหมจรรย์คืออะไร ? โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผลเหล่านี้เรียกว่า ผลของพรหมจรรย์^{๕๘}

๒.๑.๘ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์

ปัญหาหลักที่พุทธจริยศาสตร์กล่าวถึงและอภิปรายกันมากคือ การกระทำที่มีค่าทางจริยะที่กล่าวว่าดี ถูก หรือควรนั้นเป็นอย่างไร ใช้เกณฑ์อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำเช่นนี้ถูกและการกระทำเช่นนั้นผิดหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการศึกษาศาสตร์หรือมาตรการทางจริยะในการตัดสินการกระทำที่ถูก ผิด ดี หรือชั่วของมนุษย์นั่นเอง

หลักพุทธธรรมในระบบพุทธจริยศาสตร์มี ๒ อย่าง คือสังฆธรรมและศีลธรรม สังฆธรรมเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่เรียกว่าอิทัปปัจจยตาบ้าง ปฏิจจสมุปบาทบ้าง ธรรมนิยามบ้าง สิ่งนี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่และสูญสลายไปตามกฎไตรลักษณ์ ไม่ว่าจะมิผู้ค้นพบหรือไม่ก็ตาม ธรรมชาตินั้นก็มีอยู่อย่างนั้น ดังพระพุทธานุญาตว่า

ตถาคตจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ชาติุนั้น คือธรรมฐิติ (ความตั้งอยู่ตามธรรมดา) ธรรมนิยาม (ความเป็นไปตามธรรมดา) อิทัปปัจจยตา (ความที่สิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้) ก็คงมีอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้รู้ธาตุนั้นแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย และกล่าวว่า เธอทั้งหลายจงดูเถิด เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี ภิกษุทั้งหลาย ตถตา (ภาวะที่เป็นอย่างนั้น) อวิตถตา (ภาวะที่ไม่คลาดเคลื่อนไปได้) อนัญญถตา (ภาวะที่ไม่เป็นอย่างอื่น) อิทัปปัจจยตานี้เรียกว่าปฏิจจสมุปบาท

หลักสังฆธรรมนี้เองเป็นฐานรองรับหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา และการที่พระพุทธรองค์ไม่ทรงสอนสังฆธรรมโดยตรงแก่ผู้ฟัง (ในบางครั้ง) เพราะสังฆธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้นมีเนื้อหาละเอียดลึกซึ้ง ยากแก่การทำความเข้าใจของปุถุชน ดังนั้น เพื่อให้สังฆธรรมนั้นมีคุณค่าต่อมนุษย์ พระองค์จึงสอนศีลธรรมหรือจริยธรรมปูพื้นฐานจิต อบรมอินทรีย์ของเวไนยสัตว์ให้แก่กล้าก่อน ต่อจากนั้นพระองค์จึงทรงแสดงสังฆธรรมภายหลัง

^{๕๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๓/๓๒.

ศีลธรรมเป็นส่วนที่กล่าวถึงการกระทำทางไตรทวารที่มีค่าทางจริยะตามหลักพุทธจริยศาสตร์ว่าต้องดำเนินไปเพื่อการเข้าถึงเป้าหมายอันเป็นสัจธรรมนั้น เพราะถ้าไม่มีเป้าหมายในการกระทำ การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ก็ไม่อาจจะบอกได้ว่าการกระทำดังกล่าวนี้ถูกหรือผิดได้ เป็นแต่สักว่าทำแล้ว กำลังทำ หรือทำอยู่เท่านั้น หากมูลเหตุจูงใจเบื้องต้นและเป้าหมายอันเป็นที่สุดมิได้ แต่เมื่อบุคคลเชื่อว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต เช่น เห็นว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เป็นต้น การกระทำต่าง ๆ ซึ่งกล่าวว่ามีดี ถูก และควร ย่อมนำไปสู่ความสุขอันเป็นเป้าหมายนั้น

เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางจริยะที่จะตัดสินว่าสิ่งนี้ถูก ผิด ควร ไม่ควร จึงต้องอาศัยเป้าหมายเป็นแนว เปรียบเหมือนไม้บรรทัดซึ่งมีปลายข้างหนึ่งเป็นเป้าหมายของการวัด และมาตราวัดบนไม้บรรทัดเป็นเครื่องวัดว่าการกระทำนั้นนำไปสู่เป้าหมาย หรือเข้าไปใกล้ภาวะสุดท้ายแห่งการกระทำมากน้อยแค่ไหน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่ามาตราการวัดและตัดสินคุณค่าทางจริยะเหล่านี้ในพุทธจริยศาสตร์คืออะไร และมีอะไรบ้าง นี่คือนิยามที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินว่า การกระทำใดเป็นกุศลกรรมและเป็นอกุศลกรรม คือ สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นกุศลกรรม คือ กุศลมูล ๓ ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง และสิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นอกุศลกรรม คือ อกุศลมูล ๓ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นสัมบูรณ์นิยมในแง่ที่ว่า กุศลมูล ๓ กับอกุศลมูล ๓ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำและเกณฑ์นี้เป็นสิ่งตายตัวแน่นอน[๓] พระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำทั้งที่ถูกและผิดนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปอย่างเสรี แต่เป็นเสรีภาพที่สัมพันธ์กับกฎของเหตุและผล และที่สำคัญคือความตั้งใจหรือเจตนาอันแรงกล้าของบุคคลที่มีต่อการกระทำนั้น ๆ

โดยนัยนี้ กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการทำกรรมซึ่งเป็นเจตจำนงเสรีที่สัมพันธ์กับเหตุผล กล่าวคือความเป็นเหตุเป็นผลกันทางศีลธรรม เพราะถ้าหากบุคคลไม่มีเจตจำนงเสรีในการทำกรรม กรรมนั้นย่อมไม่เป็นอันทำ และไม่อาจจะกล่าวได้ว่าถูกหรือผิด เพราะเป็นเพียงการกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจเท่านั้น ความดี ชั่ว ถูก หรือผิดตามเจตจำนงผู้กระทำย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลมีเจตจำนงเสรีในการกระทำ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมประกอบด้วยความจงใจหรือเจตนาที่เป็นอาร์พธาคู (คือธาตุแห่งการริเริ่ม) อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ การกระทำที่ประกอบด้วยความจงใจหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งนี้เอง พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม เจตนาหรือความจงใจในการทำกรรมที่เป็นเจตจำนงเสรีนี้เป็นผู้กระทำให้การกระทำที่ถูกต่างจากการกระทำที่ผิด และเป็นมาตรการตัดสินการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรม

เจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์ แต่เจตนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับตัดสินการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีเกณฑ์หลักและเกณฑ์รองเพื่อร่วมในการตัดสินอีก ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินคุณค่าเชิงจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ ระดับคือ เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักสำหรับตัดสินความที่กรรมเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้เจตนาและสภาวะแห่งธรรมนั้นที่ส่งผลต่อจิต และเกณฑ์รองคือใช้มนสิการของตนเอง การยอมรับของบัณฑิต และพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำ ดังนี้

๑. เกณฑ์หลัก

เกณฑ์หลัก คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดยพิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนาเกิดจากกุศลมูล หรือเกิดจากอกุศลมูล และพิจารณาตามสภาวะว่า เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบาย ไร้โรคปลอดโปร่งผ่องใสสมบูรณ์หรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือทำให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

เกณฑ์หลักฝ่ายอกุศลพิจารณาการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูลซึ่งเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ เมื่อการกระทำเกิดจากกิเลสเหล่านี้ตัวใดตัวใดตัวหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อจิต ทำให้จิตขุ่นมัวเศร้าหมอง เมื่อจิตขุ่นมัวเศร้าหมองก็ปิดกั้นแสงสว่างแห่งปัญญา กลายเป็นคนเห็นผิด ไม่มีโยนิโสมนสิการในการกระทำ ทำให้บุคคลทำอกุศลกรรมอย่างอื่นได้มากมาย ดังพระพุทธพจน์ว่าจิตที่เห็นผิดย่อมทำความชั่วได้มากมายและว่า จิตที่บุคคลไม่คุ้มครองรักษาย่อมนำไปสู่ความพินาศใหญ่หลวงจึงตัดสินได้ว่าเมื่อเริ่มต้นด้วยการกระทำที่เป็นอกุศलय่อมนำไปสู่ความเสื่อมแน่นอน

ส่วนเกณฑ์หลักฝ่ายกุศลพิจารณาการกระทำที่เกิดจากกุศลมูลซึ่งเกิดจากอโลภะ อโทสะ อโมหะ เมื่อการกระทำเกิดจากกุศลมูลเหล่านี้ตัวใดตัวใดตัวหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อจิต ทำให้จิตผ่องใส เมื่อจิตผ่องใสก็เปิดโอกาสแห่งการพัฒนาปัญญา กลายเป็นคนเห็นถูกต้อง มีโยนิโสมนสิการในการกระทำ ทำให้บุคคลทำกุศลกรรมอย่างอื่นได้มากมาย ดังพระพุทธพจน์ว่าจิตที่เห็นถูกต้องย่อมทำความดีได้มากมายและว่า จิตที่บุคคลคุ้มครองรักษาย่อมนำไปสู่ความเจริญใหญ่หลวงจึงตัดสินได้ว่าเมื่อเริ่มต้นด้วยการกระทำที่เป็นกุศलय่อมนำไปสู่ความเจริญแน่นอน

๒. เกณฑ์รอง

เกณฑ์รอง คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยการใช้มนสิการคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง พิจารณาว่า การที่กระทำนั้นตนเองดีเตียนตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ และพิจารณาความยอมรับของบัณฑิตชน ว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับกันหรือไม่ บัณฑิตชื่นชมสรรเสริญ หรือตำหนิติเตียน รวมทั้งพิจารณาลักษณะ (วิธีการในการกระทำ) และผลของการกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ว่า

เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข หรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่นหรือไม่

เกณฑ์รองตัดสินโดยถือมโนธรรมสำนึกความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ร่วมกับเกณฑ์หลักเพื่อให้การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมเป็นไปด้วยความละเอียดขึ้น โดยพิจารณาว่าการกระทำที่เป็นอกุศลนั้นเกิดจากการขาดมโนธรรมสำนึก ทำไปแล้วบัณฑิตติเตียน เป็นการเบียดเบียนตนและคนอื่น และเป็นไปเพื่อทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมส่งผลให้จิตชุ่มมัวเศร้าหมอง และนำไปสู่การกระทำที่เป็นอกุศลได้อีกมากมาย

เกณฑ์รองฝ่ายกุศลนี้ พิจารณาว่าการกระทำที่เป็นกุศลนั้นเกิดจากการมีมโนธรรมสำนึก ทำไปแล้วบัณฑิตสรรเสริญ เป็นการเกื้อกูลตนและคนอื่น และเป็นไปเพื่อสุข เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมส่งผลให้จิตผ่องใส สงบเย็น และนำไปสู่การกระทำที่เป็นกุศลได้อีกมากมาย

ความสอดคล้องของเกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง คือการใช้ความเป็นกุศลมูลและอกุศลมูล และสภาวะที่ส่งผลต่อจิตใจ เช่น ความปลอดโปร่ง บริสุทธิ์ สงบ ความกระวนกระวาย ความเร่าร้อน เป็นเกณฑ์หลักในการตัดสิน ส่วนเกณฑ์อื่น ๆ ที่กล่าวถึงได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับผลของการกระทำนั้น แม้ศาสนาพุทธจะไม่ถือว่าเป็นหลักในการตัดสินการกระทำ แต่ก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย

โดยนัยนี้ เกณฑ์ในการตัดสินค่าทางจริยะของการกระทำนั้น ต้องอาศัยทั้งเกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักกล่าวคือการพิจารณาความเป็นกุศลและอกุศลโดยเจตนาและสภาวะที่การกระทำนั้นมีต่อสภาวะแห่งจิตนั้น เป็นเกณฑ์แรกที่จะใช้เป็นเกณฑ์ เนื่องจากในการกระทำของมนุษย์มีจิตเป็นผู้สั่งการและเป็นใหญ่ในการกระทำทั้งหมด และมีผลมากกว่าการกระทำที่เกิดทางกายและทางวาจา ทั้งในการกระทำดีและกระทำชั่ว[๑๐] เมื่อบุคคลคิดและทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง กระบวนการทำงานของจิตและเจตนาตามหลักจิตนิยมและกรรมนิยมย่อมดำเนินควบคู่กันไป โดยการอาศัยกันและกัน แต่แยกกันโดยความเป็นภวธรรมชาติที่ต่างกัน ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “เรื่องจิตกับเจตจำนงของมนุษย์เป็นภวธรรมชาติคนละด้าน แม้ว่ากฎทั้งสองจะทำงานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อุปมาเหมือนกับต้นที่ขั้วเรียวยนต์ จิตเป็นเหมือนเรือพร้อมทั้งเครื่องจักร เครื่องยนต์ทั้งหมด เจตจำนงหรือกรรมเป็นเหมือนกับต้นที่จะชักนำเรือไปทำอะไร ๆ ที่ไหน ๆ และอย่างไร”

ส่วนเกณฑ์รอง ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีความซ้ำซ้อนไม่ว่าจะโดยมโนธรรมต่อสังคม การยอมรับของบัณฑิต วิธีการในการกระทำ และผลของการกระทำที่มีต่อตนเองและสังคม ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีความซ้ำซ้อนกันนี้ จะใช้เจตนาเพียงอย่างเดียวตัดสินนั้นเป็นการไม่เพียงพอ และรู้ได้ยากในระดับสังคมดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนที่เกี่ยวข้องกับการ

แสวงหาเกณฑ์ตัดสิน หรือมาตรการทางจริยะของพุทธจริยศาสตร์ ดังนั้น เพื่อให้การตัดสินว่าการกระทำอย่างนี้ ถูก ผิด ควร ไม่ควรอย่างไร จึงต้องอาศัยเกณฑ์รองเป็นมาตรการทางจริยะของพุทธจริยศาสตร์ อีกประการหนึ่งในการตัดสินร่วมด้วย^{๕๙}

ความจำเป็นที่จะต้องใช้เกณฑ์ถึง ๒ อย่างเป็นเกณฑ์ในการตัดสินนี้ ในระดับเกณฑ์รอง อาจพิจารณาได้จากข้อเท็จจริงในสังคมในปัจจุบันประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่า ลำพังการกระทำบางอย่างทางกาย ทางวาจา เมื่อพิจารณาโดยการกระทำ (วิธีการ) และผลของการกระทำย่อมวินิจฉัยได้ไม่ยาก สิ่งที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจา รู้ได้โดยง่าย โดยวินิจฉัยว่า ตนเองดีเตียนการกระทำตนเองหรือไม่ บัณฑิตยอมรับหรือดีเตียนหรือไม่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือสังคม หรือเบียดเบียนตนและสังคมหรือไม่ อาศัยเกณฑ์ตัดสินเท่านั้นก็ทราบได้ว่า การกระทำเช่นนี้ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควรหรือไม่ควรอย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเจตนาในการกระทำ แต่ไม่ได้หมายความว่า การกระทำนั้นบุคคลปราศจากเจตนา เพราะเมื่อไม่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำย่อมไม่เป็นอันทำและไม่จัดเป็นกรรม

กล่าวโดยสรุป ระบบพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานมาจากหลักสัจธรรมและศีลธรรม สัจธรรมคือส่วนที่เป็นความจริงโดยธรรมชาติที่พระองค์แสดงไว้โดยหลักแห่งไตรลักษณ์และปฏิจกสมุปบาท เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นธรรมฐิติ ธรรมธาตุ และธรรมนิยามแห่งสรรพสิ่งโดยความเป็นอยู่เองตามธรรมชาติ ส่วนศีลธรรมนั้นมีรากฐานอยู่บนสัจธรรม เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือการเข้าถึงพระนิพพาน โดยมีเกณฑ์หลักในการตัดสินการกระทำคือความเป็นกุศล และอกุศล และเกณฑ์รองคือมโนธรรมความรู้สึกลึกซึ้งดีต่อสังคม^{๖๐}

๒.๑.๙ พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันปัญหาเสพติด

ในงานวิจัยนี้หลังจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อการวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเบื้องต้น ทั้ง ๔ ชุมชนและจากการศึกษาเอกสารของบริษัทชุมชนทำให้สรุปได้ว่าพุทธจริยศาสตร์เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดชุมชนนั้นโดยสรุปมีดังนี้

^{๕๙} พระมหาพรหมชา นิธิบุญยากร, เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/316984>, [๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๖๐} พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโณ และคณะ, “พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษา เรื่องความจริง ความรู้ ความดี”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๓๓๔.; พระมหาพรหมชา นิธิบุญยากร, เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/316984>, [๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

อบายमुख (Apayamukha : Causes of ruin ; sources for the destruction of the amassed wealth) เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเป็นเครื่องแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนเพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ไปข้องแวะในอบายमुख เพราะอบายमुखเป็นหนทางแห่งความพินาศและความเสื่อม หรือเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินหมดไปอย่างเปล่าประโยชน์ ประกอบด้วย

๑. อบายमुख ๔ ประกอบด้วย

๑) อิตถิธุตตะ (Itthidhutta : seduction of women;debauchery) การเป็นนักเลงหญิง,นักเที่ยวผู้หญิง

๒) สุราธุตตะ (Suradhutta : drunkenness) การเป็นนักเลงสุรา,นักดื่มสุรามั้ยและของมีนเมาต่าง ๆ

๓) อักขธุตตะ (Akkhadhutha : Indulgence in gambling) การเป็นนักเลงการพนันทุประเภท

๔) ปาปमितตะ (Papamitta : bad Company) การคบคนชั่วเป็นมิตร

๒. อบายमुख ๖ ประกอบด้วย

๑. ติดสุราและของมีนเมา (addiction to intoxicants) รวมถึงยาเสพติดมียาบ้า เป็นต้น เมื่อเข้าไปข้องแวะหรือติดแล้วจะทำให้มีโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นถึง ๖ อย่าง ดังนี้

๑) ทรัพย์หมดไป ๆ อย่างเห็นได้ชัด (actual loss of wealth)

๒) ก่อการทะเลาะวิวาท (Increase of quarres)

๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค (Liability to disease)

๔) เสียเกียรติเสียชื่อเสียง (Source of disdrce)

๕) ทำให้ไม่รู้จักละอาย (Indecent exposure)

๖) บั่นทอนกำลังสติปัญญา (Weakend intelligence)

๒. ชอบเที่ยวกลางคืน (roaming the streets at unseemly hours) หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่า นักท่องเที่ยวหรือผีเสื้อราตรีแล้วแต่จะเรียกแต่สุดท้ายก็มีความหมายถึงผู้ที่มีรสนิยมในการออกเที่ยวในยามค่ำคืนเป็นสาเหตุของการโทษแก่ตนเองถึง ๖ ประการ ดังนี้

๑) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาตัว (He himself is without guard and protection)

๒) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย (So also are his wife and children)

๓) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ (So also is his property)

๔) เป็นที่ระแวงสงสัยของคนอื่น (He is liable to be suspected of crimes)

๕) เป็นเป้าหมายให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ (He is the subject of false rumours)

๖) เป็นหนทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก (He will meet a lot of troubles)

๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น (Frequenting show) โดยการงานเสื่อมเสียเพราะใจกังวล คอยคิดจ้องกับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ มีโทษ ๖ กรณี ประกอบด้วย

๑) รำที่ไหนไปที่นั่น (Where is there dancing)

๒) ขับร้องที่ไหนไปที่นั่น (Where is there singing)

๓) ดนตรีที่ไหนไปที่นั่น (Where is there choral music)

๔) เสภาที่ไหนไปที่นั่น (Where is there story telling)

๕) เพลงที่ไหนไปที่นั่น (Where is there cymbal playing)

๖) เถิดเทิงที่ไหนไปที่นั่น (Where is there tam tams)

๔. ติดการพนัน (indulgence in gambling) มีโทษ ๖ อย่าง ประกอบด้วย

๑) เมื่อชนะย่อมก่อเวร (As winner he begets hatred)

๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป (As loser he regrets his lost money)

๓) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นขัด ๆ (There is actual loss of wealth)

๔) เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ (His word has no weight in an assembly)

๕) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง (He is scorned by his friends and companions)

๖) ไม่เป็นพึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกของเขาเพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว (He is not sought after by those who want to marry their daughters, for they would say that a gambler cannot afford to keep a wife)

๕. คบคนชั่ว (Association with bad companions) มีโทษ โดยทำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง (ประเภท คือ

๑) นักเลงการพนัน (gamblers)

๒) นักเลงเจ้าชู้ (rakers; seducers)

๓) นักเลงเหล้า (drunkards)

๔) นักคนหลวงของปลอม (cheater with false things)

๕) นักหลอกหลวง (swindlers)

๖) นักเลงหัวไม้ (men of violence)

๖. เกียจคร้านการงาน (habit of idleness) มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดเพี้ยนไม่ทำการงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณี คือ

๑) หนาวนักแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too cold and does no work)

๒) ร้อนนักแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too hot and does no work)

๓) เย็นไปแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too late and does no work)

๔) ยังเช้านักแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too early and does no work)

๕) หิวนักแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too hungry and does no work)

๕) อิ่มนักแล้วไม่ทำงาน (He always makes an excuse that it is too full and does no work)^{๖๑}

อธิบายมุขทั้งหมดนี้หากประพจน์เข้าแล้วก็เป็นเหตุให้เกิดความฉิบหาย ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ชีวิตร่างกายได้เหมือนกันทุกข้อ โดยมีเนื้อความโดยสังเขปยืนยันไว้ดังนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรคฤหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปกปิดทิต ๖ ย่อมปฏิบัติเพื่อชานะโลกทั้งสอง และเป็นอันอริยสาวกนั้นปรารถนาแล้ว ทั้งโลกนี้และโลกหน้า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ฯ อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ เป็นฉน คฤหบดีบุตร การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การเที่ยว ดูมหรสพเป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอัน เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบ เนื่อง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบ เนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ ฯ^{๖๒}

จากการศึกษาถึงอธิบายมุข ๔ และอธิบายมุข ๖ จะเห็นได้ว่า อบายมุขทั้งหมดนั้นเป็นปาทางแห่งความเสื่อมและความพินาศแห่งชีวิต และเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่นปัญหา

^{๖๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗๕-๑๗๘.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๕-๒๔๘/๒๐๐-๒๐๒.

เสพติด เป็นต้น อบายมุข นี้เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของปัญหาทั้งหมด ถ้าผู้คนในชุมชนเข้าใจ และเห็นโทษของอบายมุขทั้งหมดนี้จะทำให้วิถีชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม ดังนั้นอบายมุข จึงเป็นสาเหตุเบื้องต้นของการติดยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ต่อมาอีก จึงสามารถนำอบายมุขทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์ เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนของอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อเรารู้ถึงสาเหตุปัญหาแล้วจึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์อีกประการหนึ่งมาร่วมวิเคราะห์ ได้แก่ ประธาน ๔ เป็นหลักธรรมที่มีไว้เพื่อกำกับคนให้สามารถดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ถูกต้อง

๒. ปธาน ๔

ปธาน คือ ความพากเพียร (Padhana ; effort : exertion) ที่ถือเป็นธรรมหลักการอันสำคัญ หรือ ความพยายามในกิจที่ชอบธรรมที่เรียกว่า สัมมปธาน (Sammappadhana : right exertions : great or perfect efforts) มี ๔ ประการ ที่ทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องเข้าใจ และนำหลักปธานหรือสัมมปธาน นี้ มาเป็นแนวคิดเพื่อการลด ละ เลิก และเผ่าระวัง ปัญหาเสพติดในชุมชน มีดังนี้

๑. สัจวรปธาน (Samvara-padhana : the effort to prevent ; effort to avoid) หรือ การพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งชั่วร้ายหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระมัดระวังไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล

๒. ปหานปธาน หรือ การเพียรละบาป (Pahana-pathana : the effort to abandon ; effort to overcome) ทุกคนในสถานศึกษาและชุมชนจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมมุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิดเปรียบเสมือนช้างที่ตกหล่มไม่สามารถขึ้นเองได้

๓. ภาวนาปธาน (Bhavana-padhana : The effort to develop) หรือการเพียรทำสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนและชุมชน ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ จนถึงระดับที่ยิ่งใหญ่ และเมื่อทุกคนได้ทำสิ่งดี ๆ เหล่านี้สำเร็จ ก็ยังจะเกิดความภาคภูมิใจทั้งยังจะนำไปสู่อุปนิสัยที่จะขยันหมั่นเพียรการสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับตนเอง และสังคม

๔. อนรรักขนาปธาน (Anurukkha-padhana : The effort to maintain) หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มกระทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลียวที่รักษาความเค็มไม่ให้สิ้นสูญไป โดย

ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะ
 แหม่มชื่นยินดีไปด้วย^{๖๓}

ประธาน ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นหลักธรรมต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการรณรงค์ลด ละ เลิก ยาเสพติด
 ในชุมชน มีสติสังวรระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชนและพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ
 เกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปกับชุมชน รวมถึงพยายามรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้โดยกระบวนการสร้างความ
 เข้มแข็งให้กับชุมชนโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างและมีการคอยเฝ้าระวังไม่
 ปล่อยให้ปัญหาที่แก้ไขได้แล้วกลับมาเกิดขึ้นอีก เมื่อใช้ประธานทั้ง ๔ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดใน
 ชุมชนแล้วชุมชนก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ และจำเป็นที่จะต้องใช้วัฒนธรรม ชีววิถีที่เป็นปากทางแห่ง
 ความเจริญ ถือว่าเป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสุขสงบร่มเย็น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด (Historical Background)

ยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาของชาติอยู่ในขณะนี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างไรเป็นสิ่งที่
 น่าสนใจ เพราะมนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน บางชนิดก็ให้ทั้งคุณประโยชน์และ
 โทษ บางชนิดก็มีแต่โทษภัยเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันมียาเสพติดชนิดต่าง ๆ ในท้องตลาดมากกว่า ๑๒๐
 ชนิด อย่างไรก็ตามยาเสพติดชนิดแรกที่คนไทยรู้จักก็คือ ฝิ่น

ฝิ่นเข้ามาในประเทศไทยในสมัยใดนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด เท่าที่มีหลักฐานครั้งแรก เป็น
 ประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจร ในสมัยรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ปฐมกษัตริย์
 แห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๓ หรือ ประมาณ ๖๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ตามกฎหมายฉบับนี้ได้
 บัญญัติการห้ามซื้อ ขาย เสพฝิ่นไว้ว่า "ผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่นนั้น ให้ลงพระราชอาญาจหนักหนา
 ธิราชบาทว์ให้สิ้นเชิงทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ให้จำใส่คุกไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วเรียก
 เอาทานบนแก้มันญาติพี่น้องไว้แล้วจึงให้ปล่อยผู้สูบ ขาย กินฝิ่น ออกจากโทษ" แม้ว่าบทลงโทษจะสูง
 แต่การลักลอบซื้อขายและเสพฝิ่น ก็ยังมีต่อมาโดยตลอดกฎหมายคงใช้ได้แต่ในกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น
 ส่วนหัวเมืองและเมืองขึ้นที่ห่างพระเนตรพระกรรณ ไม่มีการเข้มงวดกวดขัน ซึ่งปรากฏว่าผู้ครองเมือง
 บางแห่งก็ติดฝิ่นและผูกขาดการจำหน่ายฝิ่นเสียเองด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาการขายฝิ่น เสพฝิ่น จึง
 เลิกไม่ได้ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา

^{๖๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๑.

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงแจกกฎหมาย ป่าวร้องห้ามปรามผู้ขาย ผู้สูบฝิ่นแต่ก็ยังไม่มียผล ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้ทรงตราพระราชกำหนดโทษให้สูงขึ้นไปอีกโดย "ห้ามอย่าให้ผู้ใดสูบฝิ่น กินฝิ่น ซื้อฝิ่นขายฝิ่น และ เป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีฟังจับได้และมีผู้ร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัจจะให้ลงพระอาญา เขียน ๓ ยก ทเวนบก ๓ วัน ทเวนเรือ ๓ วัน ธิราชบาทบุตรีภรรยาและทรัพย์สินของให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าวจะให้ลงพระอาญาเขียน ๖๐ ที"

ในรัชกาลที่ ๓ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะที่ตรงกับสมัยที่ อังกฤษนำฝิ่นจากอินเดียไปบังคับขายให้จีนทำให้มีคนจีนติดฝิ่นเพิ่มขึ้น และในช่วงเวลานั้นตรงกับ ระยะที่คนจีนเข้ามาค้าขายในเมืองไทยมากขึ้น จึงเป็นการนำการใช้ฝิ่นและผู้ติดฝิ่นเข้ามาในเมืองไทย ตลอดจนมีการลักลอบนำฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยด้วยเรือสินค้าต่าง ๆ มาก จึงเป็นเหตุให้การเสพฝิ่น ระบาดยิ่งขึ้น พระองค์จึงได้ทรงมีบัญชาให้มีการปราบปรามอย่างเข้มงวดกวัดขันในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ มี ผลทำให้การค้าฝิ่นและสิ่งอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายเข้าไปอยู่ในมือของกลุ่มอั้งยี่ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ และ หัวเมืองชายทะเล สร้างความวุ่นวายจากการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มอั้งยี่ต่าง ๆ จนต้องทำให้ทหาร ปราบปราม

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าการปราบปรามไม่ สามารถขจัดปัญหาการสูบและขายฝิ่นได้ และก่อให้เกิดความยุ่งยากวุ่นวายขึ้น จึงทรงเปลี่ยนนโยบาย ใหม่ ยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ตามกฎหมายแต่ต้องเสียภาษีผูกขาดมีนายภาษีเป็นผู้ดำเนินการ ปรากฏว่าภาษีฝิ่นทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยมาก ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรง รวบรวมไว้ในหนังสือลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ใน "ตำนานภาษีฝิ่น" ว่าภาษีที่ได้นั้นประมาณว่าถึงปีละ ๔ แสนบาท สูงเป็นอันดับที่ ๕ ของรายได้ประเภทต่าง ๆ และได้มีความพยายามห้ามคนไทยไม่ให้เสพฝิ่น แต่ก็ได้ไม่ได้ผลเต็มที่

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพของการค้าฝิ่นยังคง เป็นอยู่เช่นเดิม คือมีผู้คนจำนวนมากไม่ยอมที่เสพและติดฝิ่น ที่มีขายตามโรงยาฝิ่นโดยถูกต้องตามกฎหมาย และภาษีฝิ่นก็ยังเป็นรายได้ใหญ่ของประเทศ ทรงดำริที่จะแก้ภาษีฝิ่นที่จะทำให้มีการสูบฝิ่น น้อยลงจนสามารถเลิกได้ในที่สุด และทรงยอมให้รัฐฯ ขาดรายได้จากภาษีฝิ่น เมื่อไม่มีผู้สูบฝิ่น ความ พยายามนี้ไม่เป็นผลสำเร็จในรัชสมัยของพระองค์ แต่จากความพยายามนี้ปริมาณเงินรายได้จากภาษี ฝิ่นก็ลดลงเรื่อย ๆ จนสิ้นสุดเมื่อปี ๒๕๐๒ ทั้งนี้ด้วยมาตรการควบคุมต่าง ๆ และรายได้ชดเชยที่รัฐได้ จากภาษีอากรยาสูบแทน

ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ คณะปฏิวัติซึ่งปกครองประเทศไทยอยู่ในขณะนั้นได้พิจารณาเห็นว่า การ เสพฝิ่นเป็นที่รังเกียจในวงการสังคมและเป็นอันตรายแก่สุขภาพและอนามัยอย่างร้ายแรง

ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามเลิกการเสฟฝิ่นโดยเด็ดขาดแล้ว จึงเห็นเป็นการสมควรให้เลิกการเสฟฝิ่น และจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทย จึงมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๗ ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๑ ให้เลิกการเสฟฝิ่นและจำหน่ายทั่วราชอาณาจักร และกำหนดดำเนินการให้เสร็จสิ้นเด็ดขาดภายในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒ โดยกำหนดการตามลำดับดังนี้

๑. ประกาศให้ผู้เสฟฝิ่นขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เสฟฝิ่นภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๑
๒. ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๒ ห้ามมิให้ร้านฝิ่นจำหน่ายฝิ่นแก่ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาตให้สูบฝิ่น
๓. ยุบเลิกร้านจำหน่ายฝิ่นภายในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒
๔. ให้กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันจัดตั้งสถานพยาบาล และพักฟื้น

ผู้อดฝิ่น

๕. ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ ผู้กระทำผิดฐานเสฟฝิ่นหรือมูลฝิ่น นอกจากจะต้องรับโทษตามกฎหมายแล้วยังต้องถูกส่งไปรับการรักษา ณ สถานพยาบาลและพักฟื้นผู้อดฝิ่นไม่เกิน ๙๐ วันอีกด้วย

ผลการดำเนินงานปรากฏว่ามีผู้ติดฝิ่นที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น ๗๐,๙๘๕ คน เป็นชาย ๖๙,๙๖๑ คน หญิง ๑,๐๒๔ คน ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๒ ทางราชการได้ระดมตำรวจตรวจตราตามร้านฝิ่นทั่วราชอาณาจักร เพื่อมิให้ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาตเข้าเสฟฝิ่นในร้านค้าฝิ่น และมีให้ร้านฝิ่นขายฝิ่นให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาต ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเสฟฝิ่นและการจำหน่ายฝิ่น เจ้าพนักงานสรรพสามิตพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าควบคุมร้านฝิ่นทุกแห่ง โดยเจ้าพนักงานสรรพสามิต ได้ตรวจจับฝิ่น มูลฝิ่นที่เหลือและกล่องสูบฝิ่นทั้งหมดจากร้านจำหน่ายฝิ่น และเมื่อเวลา ๐๑.๐๐ น. ของวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับกระทรวงการคลังได้จัดการทำลายกล่องสูบฝิ่น ซึ่งรวบรวมจากร้านฝิ่นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี โดยเผาไฟที่ท้องสนามหลวง มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นประธานและควบคุมการเผาทำลายเอง กล่องฝิ่นที่เผาทำลายในคืนวันนั้นจำนวน ๙,๐๐๑ คัน ต่อมาได้เผาทำลายในต่างจังหวัดมีจำนวน ๑๑,๒๘๘ คัน รวมกล่องสูบฝิ่นที่เผาทำลายทั้งสิ้น ๒๐,๒๘๙ คัน นอกจากนี้ยังได้แก้ไขกฎหมายว่าด้วยฝิ่น เพิ่มโทษผู้ละเมิดให้สูงขึ้น ซึ่งได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ เป็นต้นมา จากประกาศของคณะปฏิวัตินี้ข้างต้นเป็นอันว่านับแต่รุ่งอรุณของวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ การเสฟฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทยก็เป็นสิ่งผิดกฎหมาย นอกจากรัฐบาลจะได้จัดให้ผู้ติดฝิ่นเข้ารับการรักษา และฟื้นฟูแล้ว ปรากฏว่าการปราบปรามก็ได้กระทำเด็ดขาดยิ่งขึ้น มีการประหารชีวิตผู้ผลิตและค้ายาเสฟฝิ่น แต่ปัญหาเสฟฝิ่นไม่ได้ลดลง เพียงแต่การซื้อขายมีการดำเนินการซ่อนเร้น และมีวิธีการที่ลึกลับยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตัวยาสีเสฟฝิ่นได้เปลี่ยนรูปไปเป็นเฮโรอีน ซึ่งผลิตด้วยการเปลี่ยนตัวยาสีสำคัญในฝิ่น คือ มอร์ฟีน ด้วยวิธีทางเคมีเป็นยาเสฟฝิ่นที่มีฤทธิ์ร้ายแรงกว่าฝิ่นก็กลับ

ระบาดในเมืองไทย พบครั้งแรกราวเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒ เฮโรอีนได้ระบาดในหมู่ติดฝิ่นอยู่เดิม เพราะสูบได้ง่ายใช้เผาในกระดาษตะกั่วแล้วสูดไอไม่ต้องมีบ้องฝิ่น และไม่มีกลิ่นเวลาสูบ การหลบหนีกฎหมายก็ทำได้ง่ายกว่าการสูบฝิ่น

ปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดที่ปรากฏอยู่ในหมู่คนไทยมีรูปแบบต่าง ๆ กันและลักษณะปัญหาแตกต่างกันออกไป ชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนหนึ่งมีอาชีพหลักในการปลูกฝิ่น และมีจำนวนไม่น้อยที่สูบและติดฝิ่นด้วย ในหมู่ชาวไทยในชนบทพื้นราบ ก็มีการสูบฝิ่น ใช้ใบกระท่อม กัญชา ยาม้าหรือยาขยันและยาแก้ปวด อยู่อย่างแพร่หลาย ปัญหาที่ร้ายแรงตามมาคือการแพร่ระบาดของสารเสพติดหลายชนิดปนกันอยู่ในขณะนี้ทั้งในต่างจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะยาม้าหรือยาบ้า ได้แพร่ระบาดเข้าในในแทบทุกชุมชน และหมู่บ้านซึ่งนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ในขณะนี้ที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข^{๖๔}

๒.๒.๒ ความหมายของยาเสพติด

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๖๕} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม เช่น ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยานอนหลับ สุรา

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๔ ให้ความหมายยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพ โดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงพิษหรือส่วนของพิษที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ

^{๖๔} ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด (Historical Background), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sl.ac.th/html_edu/cgi-bin/sl/main_php/print_informed.php?id_count_inform=159 [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๖๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๐.

ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ไม่
 หมายความว่าถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่^{๖๖}

สันติ จัยสินและคณะ ได้ให้ความหมายว่า สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ
 หรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ แล้ว ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ ซึ่ง
 อาจเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ในอำนาจทั้งด้านร่างกาย
 และจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้
 สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลงและเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีการผิดปกติทางด้าน
 ร่างกายและจิตใจหรือเฉพาะทางด้านจิตใจขึ้นในผู้เสพนั่น เมื่อพิจารณาตามความหมาย จะพบว่าผู้ที่
 ติดยาเสพติด คือ พวกที่เริ่มเสพแล้ว ติดจะเกิดความพึงพอใจจึงเสพติดต่อกันและทำให้ต้อง
 เสพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่สามารถเลิกได้เนื่องจากจะเกิดการทุกข์ทรมานทั้งด้านร่างกายและ
 จิตใจจึงต้องตกเป็นทาสของยาเสพติด^{๖๗}

๒.๒.๓ ประเภทของยาเสพติด

จากการศึกษาถึงประเภทของยาเสพติดทำให้รู้ว่ายาเสพติดนั้นสามารถแบ่งได้เป็นหลาย
 รูปแบบ แต่ถ้าแบ่งตามแหล่งที่เกิดแล้วสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท^{๖๘} ดังนี้

๑. ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ฝิ่น
 กระต่อม กัญชา เป็นต้น

๒. ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทาง
 เคมี เช่น เฮโรอีน ยาบ้าแอมเฟตามีน เป็นต้น

^{๖๖} พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพ
 ติดให้โทษ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๒๘ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://web.krisdika.go.th/
 data/law/law2/%C207/%C207-20-9999-update.pdf](http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C207/%C207-20-9999-update.pdf) [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๖๗} สันติ จัยสิน และคณะ, **เทคนิคการเผยแพร่ความรู้เพื่อป้องกันภัยยาเสพติด**, (กรุงเทพมหานคร :
 ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๖๘} จิราดรณ์ ถิ่นอ่อน, **ยาเสพติด**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.libarts.mju.ac.th/
 libdocument/EBook/013/%E0%94.pdf](http://www.libarts.mju.ac.th/libdocument/EBook/013/%E0%94.pdf) [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].

ยาเสพติดให้โทษแบ่งตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๒๒ แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท^{๖๙}
ดังนี้

๑. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๑ ได้แก่ เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาอี หรือยาเลิฟ

๒. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๒ ยาเสพติดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องใช้อย่างใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีที่เป็นเท่านั้น ได้แก่ ผีนมอร์ฟีน โคเคน หรือโคคาอิน โคเคอิน และเมทาโดน

๓. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๓ ยาเสพติดประเภทนี้เป็นยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดประเภทที่ ๒ ผสมอยู่ด้วย มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น หรือเพื่อเสพติด จะมีบทลงโทษกำกับไว้ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ที่มีตัวยาโคเคอิน ยาแก้ท้องเสีย ที่มีฝิ่น ผสมอยู่ด้วย ยาฉีดระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

๔. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๔ คือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒ ยาเสพติดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใด และมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติคแอนไฮไดรย์ และอะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยนมอร์ฟีนเป็นเฮโรอีน สารคลอซูไดอีเฟอริน สามารถใช้ในการผลิตยาบ้าได้ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก ๑๒ ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาอีและยาบ้าได้ ผสมผสาน เห็ดขี้ควาย

๕. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๕ เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าข่ายอยู่ในยาเสพติดประเภทที่ ๑ ถึง ๔ ได้แก่ ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. ยาเสพติดประเภทกดประสาท ได้แก่ ผีนมอร์ฟีน เฮโรอีน สารระเหย และยากล่อมประสาท

๒. ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ แอมเฟตามีน กระท่อม และ โคคาอิน

๓. ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็มพี และ เห็ดขี้ควาย

๔. ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน กล่าวคือ อาจกดกระตุ้น หรือ หลอนประสาทได้พร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น กัญชา

^{๖๙} พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C207/%C207-20-9999-update.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].

แบ่งตามองค์การอนามัยโลก แบ่งออกเป็น ๙ ประเภท^{๗๐} ดังนี้

๑. ประเภทฝิ่น หรือ มอร์ฟิน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอีน เพทิดีน
๒. ประเภทยาพิทุเรท รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน ได้แก่ เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล พาราลดีไฮด์ เมโพรบาเมท ไดอาซีแพม เป็นต้น
๓. ประเภทแอลกอฮอล์ ได้แก่ เหล้า เบียร์ วิสกี้
๔. ประเภทแอมเฟตามีน ได้แก่ แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน
๕. ประเภทโคเคน ได้แก่ โคเคน ใบโคคา
๖. ประเภทกัญชา ได้แก่ ใบกัญชา ยางกัญชา
๗. ประเภทใบกระท่อม
๘. ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็นที เมสตาลีน เมล็ดมอNINGกลอรี่ ต้นลำโพง เห็ดเมาบางชนิด
๙. ประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจาก ๘ ประเภทข้างต้น ได้แก่ สารระเหยต่าง ๆ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด และบุหรี่

จะอย่างไรก็ตามยาเสพติดประเภทต่าง ๆ แม้จะมีฤทธิ์น้อยหรือมาก สุดท้ายก็ส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้เสพเหมือนกัน ในทางที่ดีเราควรห่างไกลยาเสพติดโดยการทำความจิตใจให้เข้มแข็งสร้างภูมิคุ้มกันทางใจโดยรู้เท่าทันถึงโทษภัยของยาเสพติด

๒.๒.๔ ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย

ปัญหาของยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทย เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจจะกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้กำลังได้รับความสนใจเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการประจำ และองค์กรเอกชนหลายองค์กรด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพราะปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่หากไม่ได้รับการแก้ไข จะทำให้สังคมโดยรวมพินาศพิภพไปด้วย เพราะสมาชิกในสังคมนั้นติดยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ ท่านทั้งหลายคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันไม่ได้ว่า ในที่สุดคนรอบข้างของท่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ติด

---

^{๗๐} ปัญหาเสพติด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://drugskimuji.blogspot.com/2017/12/9.html> [๒ มกราคม ๒๕๖๒].

ยาเสพติดและสักวันหนึ่งคนในครอบครัวของท่าน หากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอจากครอบครัวที่อบอุ่น อาจตกเป็นทาสของยาเสพติด ไม่วันใดก็วันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้นทุก ๆ คนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ซึ่งครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะร่วมมือกัน ศึกษาหาความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้คำแนะนำบุตรหลานหรือวัยรุ่นซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง ให้ทราบกลยุทธ์ต่าง ๆ ของผู้ขายยาเสพติด ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับบุตรหลานทั้งหลาย ด้วยการทำให้ครอบครัวอบอุ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยสรุปแล้วยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทยมีดังนี้

๑. ยาบ้า เป็นยาเสพติด สารสังเคราะห์มีแอมเฟตามีนเป็นส่วนประกอบ มีชื่อเรียก เช่น ยาขยัน ยาแก้ง่วง ยาโต้ป นิยมเสพโดยรับประทานโดยตรงหรือผสมในอาหาร หรือเครื่องดื่ม หรือเสพโดยนำยาบ้ามาบดแล้วนำไปลงไฟแล้วสูดดมเป็นไอระเหยเข้าสู่ร่างกาย

๒. ยาอี ยาเลิฟ หรือ เอ็กซ์ตาซีเป็นยาที่แพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบเที่ยวกลางคืน ออกฤทธิ์ใน ๒ ลักษณะ คือ ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทในระยะสั้น ๆ หลังจากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของยาจะทำให้ผู้เสพรู้สึกร้อน เหงื่อออกมาก หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง การได้ยินเสียง และการมองเห็นแสงสีต่าง ๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ อันเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่พฤติกรรมเสื่อมเสียต่าง ๆ และจากการค้นคว้าวิจัยของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน พบว่า ยาชนิดนี้มีอันตรายร้ายแรง แม้จะเสพเพียง ๑-๒ ครั้ง ก็สามารถทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ส่งผลให้ผู้เสพบมีโอกาสติดเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย และยังทำลายเซลล์สมองส่วนที่ทำหน้าที่สังสารซีโรโทนิน (Serotonin) ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการควบคุมอารมณ์ให้มีความสุข ซึ่งผลจากการทำลายดังกล่าว จะทำให้ผู้เสพเข้าสู่ภาวะของอารมณ์ที่เศร้าหมองหดหู่อย่างมาก และมีแนวโน้มการฆ่าตัวตายสูงกว่าคนปกติ

๓. ยาเค ออกฤทธิ์หลอนประสาททำให้ผู้เสพบมีอาการเคลิบเคลิ้ม มึนงง ความคิดสับสน ตาลาย หูแว่ว การรับรู้และการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนไหวของร่างกายไม่สัมพันธ์กันจัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๒ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑๐๖พ.ศ. ๒๕๔๑ออกตามความใน พระราชบัญญัติว่าด้วยการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙พ.ย. ๒๕๔๑ฝ่าฝืนต้อง ระวังโทษจำคุก ๕-๒๐ปี ปรับตั้งแต่ ๑๐๐,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐บาท

๔. โคเคน สกัดมาจากใบของต้นโคคา (Coca) ซึ่งออกฤทธิ์เป็นสารกระตุ้นมีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง และเป็นสารที่ระงับความต้องการของร่างกาย (Appetite Suppressant) อีกนัยหนึ่งโคเคนอื่น เป็นสาร Dopaminereuptake inhibitor ซึ่งผู้ได้รับสารนี้จะรู้สึกมีความสุข และมี

พลังงานเพิ่มอย่างสูงในระยะเวลาสั้น ๆ ผู้ที่ใช้สารเสพติดนี้ส่วนใหญ่มีอาการเครียด หรือวิตกกังวลอย่างรุนแรง พักผ่อนไม่เพียงพอ และต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดลง ถึงแม้ว่าโคเคนจะเป็นสารเสพติด แต่ก็ได้มีการใช้ในวงการแพทย์โดยใช้เป็นสาร Topical Anesthesia มีการใช้ร่วมในเด็ก โดยเฉพาะการศัลยกรรม ตา จมูก และคอ ถ้าใครเสพยาชนิดนี้ไปแล้วจะต้องการสารโคเคนตลอดจนตาย

๕. เฮโรอีน เป็นสารกึ่งสังเคราะห์ของโอปิออยด์ มันเป็นอนุพันธ์ ๓,๖-ไดอะซีทิล ของมอร์ฟีน (เรียกว่า ไดอะซีทิลมอร์ฟีน) ซึ่งเป็นสารที่ได้จากฝิ่น และถูกสังเคราะห์โดยการอะซีทิลเลชัน (acetylation) ในรูปเกลือไฮโดรคลอไรด์ เป็นผลึกสีขาว ซึ่งเรียกว่า ไดอะซีทิลมอร์ฟีนไฮโดรคลอไรด์ เป็นสารเสพติดอย่างรุนแรงเมื่อเทียบกับสารประกอบเคมีตัวอื่น ๆ เฮโรอีนจัดอยู่ในกลุ่มยาเสพติดประเภท Schedules

๖. กัญชา^{๓๑} เป็นชื่อของพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง โดยทั่วไปลำต้นสูงประมาณ ๒-๕ เมตร ใบเลี้ยงเมื่อโตเต็มวัยจะแยกออกมาเป็นแฉกประมาณ ๕-๙ แฉก เมื่อต้นโตเต็มวัยจะมีดอกของมันซึ่งเรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า "กฤษี" ซึ่งปัจจุบันได้นำเอา กฤษี และ ใบเลี้ยง ของกัญชามาผสมกับตัวยา จำพวกยาฆ่าหญ้า ทำเป็นยาเสพติด ในการเสพนั้นผู้เสพจะมีอาการหลอนประสาท ตัวอ่อน ตาลาย และชอบหัวเราะ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของกัญชา ใช้ "บ๊องไม่ไฟ" หรือ "ใบจาก" ในการเสพ เสพแล้วจะรู้สึกตัวลอยมือไม้หมดแรงตาห้อยมีความสุขราวขึ้นสวรรค์

๗. สารระเหย เป็นสารเคมีที่จากน้ำมัน และ แก๊สธรรมชาติ ระเหยได้ง่าย เช่น ทินเนอร์ กาวน้ำ ยาล้างเล็บ น้ำมันก๊าด แลคเกอร์เสพด้วยการสูดดมมีฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง ทำลายสมอง ผู้เสพในช่วงแรกจะมีอาการคล้ายคนเมาสุรา พูดจาไม่ชัด สมองโล่ง ควบคุมตนเองไม่ได้เซื่องซึม ง่วงนอน เคลื่อนไหวช้า ไม่รู้สึกตัว เห็นภาพหลอน มือสั่น ตาพร่า นัยน์ตากระตุก ก้าวร้าว

๘. แอลเอสดี เป็นสารเสพติดที่สกัดได้จากเชื้อราที่อยู่บนข้าวไรย์ เป็นสารเสพติดที่มีฤทธิ์หลอนประสาทรุนแรงที่สุด ผู้เสพนิยมเรียกว่า กระจดขมา กระจดขมหัสจรรย์ หรือ สแตมบ่มรณะ

๙. ฝิ่น เป็นสารประกอบชนิดหนึ่ง ซึ่งได้จากยางของผลฝิ่น ในเนื้อฝิ่นมีสารเคมีผสมอยู่มากมาย ซึ่งประกอบด้วยโปรตีน เกลือแร่ ยางและกรดอินทรีย์เป็นแอลคาลอยด์ (Alkaloid) ซึ่งเป็นตัวการสำคัญ ที่ทำให้ฝิ่นกลายเป็นสารเสพติด ให้โทษที่ร้ายแรง

^{๓๑} กัญชา ปัจจุบันได้รับอนุญาตให้นำมาเพื่อประโยชน์การทำยารักษาคนป่วยได้ ดูรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๙ ก ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/019/T_0001.PDF [๒ มีนาคม ๒๕๖๒].

๑๐. มอร์ฟินเป็นตัวยาสำคัญในฝิ่น เป็นยาบรรเทาในกลุ่ม โอปิออยด์ ที่ทรงพลังมาก เหมือนกับโอปิแอตตัวอื่น ๆ มอร์ฟินจะออกฤทธิ์ตรงต่อระบบประสาทส่วนกลาง (central nervous system-CNS) และมีผลที่ซินแนปส์ (synapse) ใน อาร์คูเอต นิวเคลียส (arcuate nucleus) เป็นผลให้บรรเทาความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี

๑๑. กระท่อมเป็นไม้ยืนต้นที่จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๕ ตามความในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒มาตรา ๗ ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งสิ่งเสพติดในประเภท ๕ ได้แก่ กัญชา และพืชกระท่อม ๆ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ปานกลาง มีแก่นเป็นไม้เนื้อแข็ง สูง ๑๐ – ๑๕ เมตร อยู่ในตระกูล *Mitragyna speciosa* ใบคล้ายใบกระดังงา มีชนิดก้านใบแดงและใบเขียว ดอกกลมโตขนาดเท่าผลพุทรา ใบเป็นใบเดี่ยวสีเขียวเรียงตัวเป็นคู่ตรงข้ามแผ่นใบขนาดกว้างประมาณ ๕-๑๐ ซม. ยาวประมาณ ๘-๑๔ ซม. ดอกมีสีขาวอมเหลืองออกเป็นช่อตุ้มกลมขนาด ๓-๕ ซม. กระท่อมเป็นพืชอยู่ในตระกูล Rubiaceae สารสำคัญที่พบในใบกระท่อมคือ ไมทราจินีน (Mitragynine) เป็นสารจำพวกอัลคาลอยด์ ออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง (CNS depressant) เช่นเดียวกับยาเสพติดกลุ่มเดียวกัน เช่น psilocybin LSD และ ยาบ้า ทำให้รู้สึกชา กดความรู้สึกเมื่อยล้าขณะทำงานทำให้สามารถทำงานได้นานและทนมากขึ้น และทนต่อความร้อนมากขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้ผู้ที่ใช้ใบกระท่อม สามารถทำงานกลางแจ้ง ได้ทนนานขึ้นวิธีเสพใบกระท่อม เคี้ยวใบสดหรือบดใบแห้ง ละลายน้ำดื่ม บางรายเติมเกลือด้วยเล็กน้อย ส่วนมากจะเคี้ยวเพียง ๒-๓ ใบ และดื่มน้ำอุ่น หรือกาแฟร้อนตาม ใช้วันละ ๓ – ๑๐ ครั้งต่อวันตามอาการเหนื่อย

๑๒. เห็ดขี้ควายเห็ดขี้ควายเป็นเห็ดพิษที่ขึ้นตามมูลสัตว์ เช่นมูลควาย พบได้ทุกภาคของประเทศไทย มีสีเหลืองซีดคล้ายฟองแห้ง หมวกเห็ด คล้ายร่ม ก้านเห็ดมีเยื่อบาง ๆ คล้ายวงแหวน ครีบเห็ดมีสีน้ำตาลเข้ม เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีชื่อเรียกหลายชื่อเช่น เห็ดเมา เห็ดมหัศจรรย์ (magic mushroom) การเสพจะใช้วิธีการรับประทานทั้งสดหรือตากแห้งเห็ดขี้ควายมีสาร Psilocybin ที่มีฤทธิ์หลอนประสาท มีผลต่อจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมเช่นเดียวกับ LSD ทำให้รู้สึกสนุกสนาน อารมณ์เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ควบคุมตัวเองไม่ได้ มีอาการวิตกกังวล กระวนกระวาย ความดันเลือดสูง เห็นภาพหลอน หัวใจเต้นเร็ว มีไข้ผู้เสพจะแสดงอาการชั่วขณะที่สารกำลังออกฤทธิ์อาการตกค้างหรืออันตรายจากเห็ดขี้ควายหลังจากหยุดเสพส่วนมากจะเกิดจากการได้รับบาดเจ็บจากการควบคุมตัวเองไม่ได้ แต่สำหรับผู้ซึ่งมีอาการของโรคหัวใจ อาจส่งผลรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้^{๗๒}

^{๗๒} ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sonicform.wikispaces.com> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

๒.๒.๕ ปัญหาหรือสาเหตุของการติดยาเสพติด

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติด มี ๓ ประการ คือ

๑. **ตัวสารและฤทธิ์ของสาร** สารที่ก่อให้เกิดการเสพติด เป็นสารที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท เช่น เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เฮโรอีน เป็นต้น เมื่อผู้เสพเริ่มทดลองใช้และได้รับฤทธิ์ของยาเสพติดแล้วพึงพอใจก็จะเสพซ้ำจนเกิดการติดยาได้

๒. **ตัวผู้เสพ** การที่ผู้เสพหันไปเสพยาเสพติดนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสภาพร่างกาย เช่น ผู้ที่มีอาการป่วยซึ่งต้องเข้ายาเสพติดในการบำบัดรักษา จนนำไปสู่การติดยาเสพติดนั้น เป็นต้น สภาพจิตใจ ผู้ที่มีอารมณ์วู่วาม เปลี่ยนแปลงเร็ว ขาดความมั่นใจ มักจะหันเข้าหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยว ส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิตรวนเร มีความวิตกกังวลตลอดเวลา ก็จะถูกชักจูงให้เสพยาเสพติดได้ง่าย และผู้ที่ขาดความอบอุ่น หรือมีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การงาน ก็จะใช้สิ่งเสพติดเป็นเครื่องปลอบใจดับความว้าวุ่นทางจิตใจให้น้อยลง

๓. **สิ่งแวดล้อม** สิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นหรือชักนำไปหันไปเสพยาเสพติด เช่น อาจเกิดจากการอยากทดลองเนื่องจากเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดเสพและชักชวนให้เสพ หรือเกิดจากการคึกคะนองในช่วงวัยรุ่น และส่วนใหญ่เกิดจากสภาพครอบครัวที่มีปัญหา^{๗๓}

๒.๒.๖ ลักษณะของการติดยาเสพติด

ผู้ติดยาเสพติดให้โทษจะมีสภาพทางกายและทางจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสามารถสังเกตได้อย่างง่าย ๆ

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สุขภาพทรุดโทรม ซุบซอม อ่อนเพลียง่าย ริมฝีปากเขียวคล้ำ ตาแดงก้ำ ภูม่านตาขยาย น้ำมูกไหล ผิวหนังหยาบกร้านเป็นแผลพุพอง ชอบใส่เสื้อแขนยาวและสวมแว่นตาดำ หากขาดยาหรืออดยา จะหาวนอนบ่อย จามคล้ายคนเป็นหวัด น้ำมูกน้ำตาไหล กระวนกระวาย ปวดท้อง คลื่นไส้อาเจียน ปวดเมื่อยตามร่างกาย ตาพร่าไม่สู้แดด มีอาการสั่น เกร็ง เพื่อ คู้มคลั่ง

๒. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ นิสัยและบุคลิกภาพ เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ขาดเหตุผล ไม่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนหรือการทำงาน ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง พุดไม่อยู่กับร่องกับ

^{๗๓} “สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค”, ยาเสพติดให้โทษ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://elib.fda.moph.go.th/elib/cgi-bin/opacexe.exe> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

รอย มักเก็บตัว ชอบทำตัวลึกลับ ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตนเอง เกียจคร้าน นอนตื่นสายผิดปกติ มีอาการวิตกกังวล ซึมเศร้า^{๗๔}

๒.๒.๗ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด

การสังเกตผู้ติดยาเสพติดหากสงสัยว่าสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติดหรือไม่ มีวิธีการสังเกตดังนี้

๑. การใช้เงินสิ้นเปลือง โดยเด็กจะใช้เงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ภายในไม่เกิน ๑ ปี ซึ่งผู้ปกครองสามารถตรวจสอบ หรือควบคุมการใช้เงินของเด็กได้

๒. อุปกรณ์การเสพ อาจพบบุหรี่ยี่มีรอยยับ และมักจะเก็บไว้ต่างหาก หรือพบกระดาษฟรอยด์ ไฟแช็ค และหลอด

๓. มีนิสัยโกหก เด็กจะเริ่มโกหกจากเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เสพยาในห้องน้ำนานแต่โกหกว่าห้องผูก เป็นต้น จนกระทั่งเรื่องที่โกหกจะมีความสำคัญมากขึ้น เช่น โกหกว่าเครื่องประดับหาย หรือ โรงเรียนบังคับให้ซื้อเครื่องมือที่ราคาแพง ๆ เป็นต้น

๔. มีนิสัยลักขโมย

๕. มีนิสัยเกียจคร้าน และไม่รับผิดชอบ หลังจากที่เสพยาเสพติดแล้ว ผู้เสพจะมีอาการเมายา ทำให้ลดความตั้งใจ และลดพฤติกรรมต่าง ๆ ลง ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว

๖. ร่างกายไม่แข็งแรง ผอมแห้งแรงน้อย เนื่องจากไม่มีอาการอยากรับประทานอาหาร เพราะอยู่ในอาการเมายา หรือต้องการพยายามเก็บเงินไว้ เพื่อซื้อยาเสพติดในครั้งต่อไป

๗. ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรก

๘. อารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจตัวเอง ในการตรวจสอบหัวข้อนี้ ผู้ปกครองจะต้องมีความหนักแน่น มีเหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานความรัก และความเข้าใจในครอบครัว

๙. เก็บตัว ไม่ยุ่งเกี่ยวกับคนอื่นไม่รับรู้ปัญหาภายในบ้าน และใช้ห้องน้ำนาน

๑๐. ติดต่อกับคนแปลกหน้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกที่เสพยาเสพติดเหมือนกัน

จากหัวข้อที่ควรตรวจสอบสมาชิกในครอบครัวดังกล่าว ถ้าพบว่ามีลักษณะสัมพันธ์กับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง หรือหลายหัวข้อ ก็พิจารณาได้ว่า สมาชิกในครอบครัวของท่านมีแนวโน้มพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง สมควรแก้ไข ซึ่งยังไม่จำเป็นต้องให้เห็นชัดเจนว่า ใช้ยาเสพติดแล้วจึงต้องแก้ไข เพราะปัญหาจากการใช้ยาเสพติดจะค่อย ๆ ก่อตัวจากเล็กไปสู่อันตราย ถ้ารอให้ชัดเจนว่ามี

^{๗๔} อ่างแล้ว.

การใช้ยาเสพติด โดยผู้เข้าเสพติดไม่สนใจคำแนะนำคำสั่งสอนอบรม ของคนในครอบครัวแล้ว นับว่าเป็นเรื่องยากต่อการแก้ไขอย่างมาก

สำหรับการติดยาเสพติดบางชนิด ผู้เสพอาจมีลักษณะและความประพฤติที่อาจสังเกตเห็นได้ ดังนี้

๑. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดยาบ้า ผู้เสพอาจจะไม่เกิดอาการเสพติดในครั้งหรือสองครั้งแรกที่เสพ เหมือนเช่นการเสพเฮโรอีน แต่เมื่อใช้ไปเป็นระยะเวลาานาน จะทำให้ร่างกายเสื่อมโทรมลง เนื่องจากร่างกายไม่ได้รับการพักผ่อน และยังไปทำลายระบบประสาทอีกด้วย การสังเกตอาการของผู้ติดยาสามารถสังเกตได้ดังนี้

อาการทางร่างกาย

- ๑) ผู้ป่วยมักจะผอมลง น้ำหนักลด โดยเฉพาะรายที่ใช้มาก และใช้มาเป็นเวลานาน
- ๒) การดูแลความสะอาดร่างกายมักจะลดลง
- ๓) มีการเคลื่อนไหวเพิ่มมากขึ้น เช่น แขนขา ใบหน้า บางรายชอบกัดกราม บางรายไม่อยู่นิ่งเดินไปเดินมา

จิตใจ และอารมณ์

- ๑) เวลาไม่ได้รับยา มักจะมีความซึมเศร้า หรือหงุดหงิดง่าย
- ๒) อุปนิสัยเปลี่ยนไป เช่น จากเป็นคนเรียบร้อย เชื้อฟุ้ง กลายเป็นคนก้าวร้าว ดุดัน หงุดหงิดโมโหง่าย

การหลับการตื่น

- ๑) มักจะตึกมาก และมักชอบฟังเพลงเสียงดังแล้วตื่นสายมาก เห็นได้ชัดในวันสุดสัปดาห์ (มักจะมั่วสุ่มใช้ยาในเย็นวันศุกร์)
- ๒) มักจะหลับในห้องเรียน หรือ่วงนอน ขาดสมาธิ

ผลการเรียน

- ๑) ผลการเรียนโดยรวมมักจะลดลงเพราะขาดสมาธิ และความจำมักจะมีประสิทธิภาพลดลง
- ๒) ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนลดลง ขาดเรียนบ่อยและมักมาสาย

การคบเพื่อน

- ๑) คบเพื่อนที่เข้าด้วยกัน ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มเพื่อนที่ไม่ค่อยสนใจเรียน

๒) เมื่อผู้ป่วยรับโทรศัพท์ มักจะระมัดระวังในการพูดเหมือนมีความลับ หรือเมื่อมีโทรศัพท์เข้ามา ถ้าคนอื่นรับสายมักจะเงียบไป ไม่ยอมพูดหรือสั่งข้อความไว้

๓) การคบเพื่อนมักจะมีลักษณะพากันเที่ยวกลางคืนและกลับดึก มีการใช้เหล้าบุหรี่ด้วย

๔) บางรายอาจจะมีเงินทองใช้จ่ายมากกว่าปกติ โดยไม่มีแหล่งที่มาของเงินชัดเจน อาจเป็นไปได้ว่าผู้ป่วยอาจจะเริ่มกลายเป็นผู้ค้ารายย่อย

อุปสรรคการเสพ

มักจะมีกระดาษฟรอยด์ที่พับเป็นกรวยหรือกระถง พร้อมเทียนหรือไฟแช็คสำหรับเผายา และหลอดดูด ซึ่งอาจจะพบในห้องน้ำหรือกระบะเป่า

นอกจากนั้น การเข้าใจธรรมชาติของผู้เสพติดหรือผู้ติดยา การมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความเอื้อเฟื้ออาทรของผู้ที่ผู้ป่วยเคารพรัก หรือคนที่รักเรา จะเป็นเหตุให้เขายอมเล่าความจริง โดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตำหนิอย่างรุนแรง และควรนำความจริงและข้อผิดพลาดนั้น มาวิเคราะห์แล้วหาวิธีการช่วยเหลือ จะเป็นการป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ (Relapse prevention) เพราะผู้ติดยามีโอกาสผิดพลาดอีก แม้จะเลิกได้เป็นเวลานานแล้วก็ตาม

ผู้ปกครองควรสังเกตอาการ และเข้าใจธรรมชาติของผู้เสพติดมากกว่าเป็นการจับผิด ซึ่งการมีความสัมพันธ์ที่ดีมีความเอื้ออาทร จะทำให้เขายอมเล่าความจริง โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะถูกตำหนิอย่างรุนแรง และนำข้อผิดพลาดเหล่านั้น มาวิเคราะห์หาวิธีการช่วยเหลือ ซึ่งจะเป็นการป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ (Relapse prevention) อย่างไรก็ตาม หากผู้ปกครองไม่แน่ใจ อาจจะใช้วิธีการตรวจสอบปัสสาวะก็ได้ แต่ต้องระวังเรื่องของผลบวกปลอม ซึ่งเกิดจากการผิดพลาดของการใช้ยาแก้หวัดบางตัว อาจทำให้เข้าใจผิดกันได้

๒. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอีน ผู้ที่เสพยาเสพติดประเภทนี้ จะมีลักษณะที่สังเกตได้ชัด คือ ร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง นัยน์ตาเหลืองซีด ม่านตาหรี่ไม่กล้าสู้แสง (จึงสวมแว่นกันแดด) ริมฝีปากเขียวคล้ำ ง่วงเหงาหาวนอนตลอดเวลา และส่วนใหญ่จะมีอาการเฉยเมยต่อสิ่งแวดล้อม และสภาพการณ์ของตัวเอง หลายคนกลายเป็นคนฟุ้งซ่าน เกียจคร้าน หรือไม่อารมณ์เปลี่ยนแปลง ถ้าสังเกตตามร่างกายอาจพบร่องรอยบางอย่าง เช่น จมูกแดง มีผงติดตามจมูก (ถ้าสูดเฮโรอีนผง) มีรอยเข็มตำในท้องแขน (ถ้าฉีดเฮโรอีนเข้าเส้น) มักจะใส่เสื้อแขนยาว เพื่อปกปิดร่องรอยการฉีด ยาบริเวณแขน หรือหลังมือทั้งสองข้าง และหลังจากใช้เฮโรอีนแล้ว จะมีอารมณ์ดีเยี่ยมง่าย ครั้นคราง ปากหวาน ถ้าใช้มากอาจนั่งสัปหงก นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคการเสพ เช่น กล้องฝิ่น ก้อนฝิ่นดำ ผงสีขาวในถุง ในแคปซูล ซ้อนคืบ กระบอกและเข็มฉีดยา ฯลฯ ซุกซ่อนอยู่ตามที่ปกปิดมิดชิด

๓. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดยาหลอนประสาท ผู้เสพติดมักจะนอนหรือนั่งสลิ้มสลิ้ม บางรายมีอาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสายตา การรับรู้ และการสัมผัสทางตา ทำให้กลายเป็นคนขี้ตระหนกตกใจ หวาดกลัว นอกจากนี้ ยังมีน้ำลายออกมาก ฝ่ามือมีเหงื่อออกอากรรมณ์ และนิสัยเปลี่ยนแปลงจากเดิมจนเห็นได้ชัด

๔. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดกัญชา ผู้เสพติดมักมีความคิดเลื่อนลอย สับสน อ่อนไหวจนควบคุมตัวเองไม่ได้ บางครั้งแสดงอาการแปลก ๆ เพราะการรับรู้ภาพผิดปกติ บางรายที่เสพมาก ๆ อาจมีอาการตื่นเต้น กระสับกระส่ายตลอดเวลา กล้ามเนื้อสั่น มือเท้าเย็น และหายใจขัดบ่อย ๆ ในส่วนที่ตัวอาจพบว่า ผู้เสพชุกซ่อนบ้องกัญชา หรือชุกซ่อนบุหรี ที่มีมวนบุหรีรูปทรงผิดปกติ จากปกติ เช่น มวนหนาขึ้น กระดาษมีสีน้ำตาลเกือบขาว กระดาษมวนยับ (ไม่เรียบ) ปลายมวนบุหรีทั้งสองข้างจะถูกพับไว้ ใส่ในมวนบุหรีจะมีสีเขียวกว่าปกติ เป็นต้น ในกรณีให้เห็นผู้สูบบุหรีที่ยัดใส่กัญชา จะได้กลิ่นเหม็นเหมือนหญ้าหรือเชือกไหมไฟ

๕. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดสารระเหย ผู้เสพติดจะมีกลิ่นสารระเหยทางลมหายใจ และตามเสื้อผ้า มักง่วงเหงาหาวนอน ขาดสติสัมปชัญญะ มีอาการเหมือนคนเมาเหล้า พูดจาอ้อแอ้ เดินโซเซ น้ำมูกไหล มักมีแผลในปาก ในที่ส่วนตัว อาจพบภาชนะ หรือวัสดุใส่สารระเหยชุกซ่อนไว้ หากพบขณะกำลังเสพอาจเห็นที่นิ้วมือมีผ้าสำลี ซึ่งชุบสารระเหยพันอยู่ และผู้เสพยกนิ้วนั้นขึ้นสุดดมอยู่ตลอดเวลา หรืออาจพบว่า กำลังดมถุงพลาสติกที่ใส่สารระเหย^{๗๕}

๒.๒.๘ โทษพิษภัยของยาเสพติด

เนื่องด้วยพิษภัยหรือโทษของสารเสพติดที่เกิดแก่ผู้หลงผิดไปเสพสารเหล่านี้เข้า ซึ่งเป็นโทษที่มองไม่เห็นชัด เปรียบเสมือนเป็นฆาตกรเงียบ ที่ทำลายชีวิตบุคคลเหล่านั้นลงไปทุกวัน ก่อปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ ก่อความเสื่อมโทรมให้แก่สังคมและบ้านเมืองอย่างร้ายแรง เพราะสารเสพติดทุกประเภทที่มีฤทธิ์เป็นอันตรายต่อร่างกายในระบบประสาท สมอง ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการของร่างกายและชีวิตมนุษย์ การติดสารเสพติดเหล่านั้นจึงไม่มีประโยชน์อะไรเกิดขึ้นแก่ร่างกายเลย แต่กลับจะเกิดโรคและพิษร้ายต่าง ๆ จนอาจทำให้เสียชีวิต หรือ เกิดโทษและอันตรายต่อครอบครัว เพื่อนบ้าน สังคม และชุมชนต่าง ๆ ต่อไปได้อีกมากโทษและพิษภัยของยาเสพติดสรุปได้เป็น ๒ ประการคือ

๑. โทษทางร่างกายและจิตใจ

^{๗๕} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/21356> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

๑) สารเสพติดจะให้โทษโดยทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเสื่อมโทรม พิษภัยของสารเสพติดจะทำลายประสาท สมอง ทำให้สมรรถภาพเสื่อมลง มีอารมณ์จิตใจไม่ปกติ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น วิดกกังวล เลื่อนลอยหรือฟุ้งซ่าน ทำงานไม่ได้ อยู่ในภาวะมีนเมาตลอดเวลา อาจเป็นโรคจิตได้ง่าย

๒) ด้านบุคลิกภาพจะเสียหาย ขาดความสนใจในตนเองทั้งความประพฤติความสะอาด และสติสัมปชัญญะ มีอาการปฏิกิริยาแปลก ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม

๓) สภาพร่างกายของผู้เสพจะอ่อนเพลีย ซุปซืด หดเรี่ยวแรง ขาดความกระปรี้กระเปร่า และเกียจคร้าน เฉื่อยชา เพราะกินไม่ได้ นอนไม่หลับ ปล่อยเนื้อ ปล่อยตัวสกปรก ความเคลื่อนไหวของร่างกายและกล้ามเนื้อต่าง ๆ ผิดปกติ

๔) ทำลายสุขภาพของผู้ติดยาเสพติดให้ทรุดโทรมทุกขณะ เพราะระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายถูกพิษยาทำให้เสื่อมลง น้ำหนักตัวลด ผิวกลิ้งซีด เลือดจางผอมลงทุกวัน

๕) เกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย เพราะความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ ทำให้เกิดโรคหรือเจ็บไข้ได้ง่าย และเมื่อเกิดแล้วจะมีความรุนแรงมาก รักษาหายได้ยาก

๖) อาจประสบอุบัติเหตุได้ง่าย สาเหตุเพราะระบบการควบคุมกล้ามเนื้อและประสาทบกพร่อง ใจลอย ทำงานด้วยความประมาท และเสี่ยงต่ออุบัติเหตุตลอดเวลา

๗) เกิดโทษที่รุนแรงมาก คือ จะเกิดอาการคลุ้มคลั่ง ถึงขั้นอาละวาด เมื่อหิวยาเสพติดและหยาไม่ทัน เริ่มด้วยอาการนอนไม่หลับ น้ำตาไหล เหงื่อออก ท้องเดิน อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก กระวนกระวาย และในที่สุดจะมีอาการเหมือนคนบ้า เป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม

๒. โทษพิษภัยต่อครอบครัว

๑) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว และญาติพี่น้องจะหมดสิ้นไป ไม่สนใจที่จะดูแลครอบครัว

๒) ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง ที่จะต้องหามาซื้อสารเสพติด จนจะไม่มีใช้จ่ายอย่างอื่น และต้องเสียเงินรักษาตัวเอง

๓) ทำงานไม่ได้ขาดหลักประกันของครอบครัว และนายจ้างหมดความไว้วางใจ

๔) สูญเสียสมรรถภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว นำความหายนะมาสู่ครอบครัวและญาติพี่น้อง

ผู้ที่ติดยาเสพติดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่ตนเองด้อยโอกาสทางสังคมแล้ว ยังอาจมีพฤติกรรมนำไปสู่ปัญหาในด้านต่าง ๆ แก่สังคมได้ เพราะ

๑) ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และอุบัติเหตุอันตรายต่าง ๆ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ง่ายตลอดจนเป็นปัญหาของโรคบางอย่าง เช่น โรคเอดส์

๒) ถ่วงความก้าวหน้าของชุมชน สังคม โดยเป็นภาระต่อส่วนรวม ที่ประชาชนต้องเสียภาษีส่วนหนึ่งมาใช้ในการปราบปรามบำบัดผู้ติดสารเสพติด

๓) สูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์บนทอนประสิทธิภาพ ของผลผลิต ทำให้รายได้ของชาติในส่วนรวมกระทบกระเทือน และเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของชาติ

๔) เนื่องจากสภาพเป็นคนอมโรคมี่ความประพฤติกและบุคลิกลักษณะ เสื่อมจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ทำให้เป็นคนไร้สติในวงสังคม โอกาสที่จะประกอบกิจการที่ผิดศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งเสพติด เช่น พนัน ขโมย หรือกลายเป็นอาชญากร เพื่อแสวงหาเงินซื้อสารเสพติดสิ่งเหล่านี้ล้วนทำลายอนาคตทำลายชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล

๓. โทษที่ก่อให้เกิดกับส่วนรวมและประเทศชาติ

รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคน และงบประมาณแผ่นดินจำนวนมหาศาล เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติด ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่า เกิดความไม่สงบสุขของบ้านเมือง ความมั่นคงของประเทศชาติถูกระทบกระเทือน ประชาชนเดือนร้อนเพราะเหตุอาชญากรรม ประเทศชาติต้องสูญเสียกำลังของชาติอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะผู้ติดสารเสพติดเป็นเยาวชน^{๗๖}

๒.๒.๙ การป้องกันยาเสพติด

จากการวิจัยนี้ได้สรุปรูปแบบการป้องกันยาเสพติดไว้ดังนี้

๑. การป้องกันตนเอง

- ๑) ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างถูกวิธี และเหมาะสมกับการเจ็บป่วย
- ๒) ไม่ทดลองเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด หรือเสพยาสิ่งที่ไม่รู้ว่ามีภัย เพราะติดง่าย เลิกยาก และมีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ
- ๓) การคบเพื่อนควรเลือกคบเพื่อนที่ดี หลีกเลียงเพื่อนที่ชอบชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย
- ๔) ควรรู้จักใช้ความคิด และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา กรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ควรปรึกษา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือญาติผู้ใหญ่ที่สนิทและไว้วางใจมาช่วยแก้ไขปัญหา

---

^{๗๖} โทษและพิษภัยของสารเสพติด-ยาเสพติด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/yasephtid111/> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

๕) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

๒. การป้องกันสำหรับครอบครัว

๑) แนะนำตักเตือนให้ความรู้ แก่สมาชิกในครอบครัวให้เกิดความตระหนักถึงโทษ พิษภัย ของยาเสพติด

๒) สอดส่องดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่าติดยาให้รับนำไป บำบัดรักษาทันที

๓) กรณีบุคคลในครอบครัวเจ็บป่วย ไม่ควรซื้อยารับประทานเอง ควรไปปรึกษาแพทย์

๔) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก และเป็นທີ່ปรึกษา แก่ ลูก และสมาชิกในครอบครัวได้

๕) พ่อแม่ ควรให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูอย่าง ใกล้ชิดกับลูก^{๗๗}

๒.๒.๑๐ แนวคิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวถึงแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ไว้ดังนี้

๑. ศึกษาสภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนที่รับผิดชอบโดยการรวบรวมข้อมูลที่บ่งชี้ถึงบริบทของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้ทราบว่าหมู่บ้าน/ชุมชนมีสภาพทางสังคมวัฒนธรรมแนวคิดสภาพปัญหาของชุมชนรวมทั้งปัญหายาเสพติด ในหมู่บ้าน/ชุมชน (และปัญหาอื่น ๆ) ความพร้อมของหมู่บ้าน/ชุมชน บุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่บ้าน/ชุมชนและ ความเข้มแข็งของผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นอย่างไร

๒. แยกแยะข้อมูลสภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อดูว่าอะไรเป็นประเด็นปัญหาหลัก-ปัญหา รองของหมู่บ้าน/ชุมชน มีความเข้มแข็งมาก-น้อยเพียงใดตลอดจนให้มีแผนที่ในหมู่บ้าน/ชุมชน

๓. ลงพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชนพบผู้นำทั้งที่เป็นทางการได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชนและ กรรมการ หมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น และที่ไม่เป็นทางการเช่น ผู้นำทางศาสนา ชรบ. อสม. ๒๕ ตา สับปะรด กรรมการกองทุนแม่ ของแผ่นดิน เป็นต้น เพื่อแนะนำตัวและขอคำปรึกษาคำแนะนำและให้ ทราบถึงบริบทและสภาพความเป็นอยู่ของ สมาชิกในหมู่บ้าน/ชุมชนยิ่งขึ้น สร้างความสัมพันธ์พูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติให้เกิดความไว้วางใจลดความหวาดระแวง ตลอดจนทำความเข้าใจในแนวทางการ

^{๗๗} อ่างแล้ว.

เสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชนและรวบรวมกลุ่มอาสาสมัครที่มีในหมู่บ้าน/ชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนงานในรูปแบบของ “อาสาพัฒนาประชาธิปไตย” (อปร.)

๔. แลกเปลี่ยนข้อมูลสภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้ศึกษาแก่ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ในขั้นตอนนี้อาจจัดในรูปแบบของเวทีประชาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนเห็นถึง ปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชนสร้างความตระหนักเกิดจิตสำนึกลุกขึ้นแก้ไข ปัญหาและให้คำแนะนำการดำเนินงานแก่ผู้นำ/ผู้ใหญ่บ้าน/กรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนซึ่งอาจจัดหลายครั้ง

๕. หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและได้ชี้ให้ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนเห็นถึงปัญหา พลุกให้ลุกขึ้นสู้กับปัญหาแล้วให้ชุดปฏิบัติการอำเภอร่วมกับอาสาพัฒนาประชาธิปไตยลงพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน อย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและคำแนะนำในการวางแผนขับเคลื่อนหมู่บ้าน/ชุมชน ตลอดจน การเตรียมการจัดประชุมประชาคมชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน/ชุมชนแก่ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน

๖. เมื่อผู้นำในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความตื่นตัวรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและได้รับความรู้จากชุดปฏิบัติการอำเภอลงพื้นที่แล้ว ให้คำแนะนำกระตุ้นผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนจัดเวทีประชาคมชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน/ชุมชน โดยประสาน ชุดปฏิบัติการอำเภอมาดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จากภัยยาเสพติดให้อีกheimลุกขึ้นสู้และ เข้าร่วมปฏิบัติการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดโดยการค้นหาผู้เสพยาเสพติดผู้ค้ายาขายชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและพื้นที่ที่เป็นแหล่ง มั่วสุมในหมู่บ้าน/ชุมชน ตลอดจนขยาย เครือข่ายกรรมการชุมชนเพิ่มเติมเพื่อช่วยกันดูแลสมาชิกในหมู่บ้าน/ชุมชน

๗. หลังจากทำประชาคมชาวบ้านเมื่อค้นหาพบผู้เสพยาเสพติดผู้ค้าให้ดำเนินการตาม กระบวนการขั้นตอน ด้านการบำบัดรักษายาเสพติดและติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษา และ ด้านการปราบปรามยาเสพติด^{๗๘}

๒.๑.๑๑ สาเหตุของการติดยาเสพติด

สาเหตุของการติดยาเสพติดในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปไว้เป็นประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

๑. สาเหตุที่เกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น ๔ ประเภท

^{๗๘} สำนักงาน ป.ป.ส., คู่มือแนวทางการดำเนินงานแผนประชารัฐร่วมใจ สร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐, (อัคราณา).

๑) อยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรก ๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้น ก็อาจประมาณ ไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีก จนใจที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือ ถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีนแม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

๒) ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตน ในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้ค่านึง ถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

๓) การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณา ของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิด เช่นยากระตุ้นประสาทต่าง ๆ ยาขยัน ยาม้า ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัดอย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีสุขภาพดี ทำให้มีสติปัญญาดี สามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าว จึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อนหรือ เชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกับเพื่อน จึงใช้สิ่งเสพติดนั้น

๒. สาเหตุที่เกิดจากการถูกล่อลวง ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติดอยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่าที่จะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดปกติต่อความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทานหรือต่อเมื่อ มีอาการเสพติดรุนแรง และมีสุขภาพเสื่อมลง

๓. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย แบ่งเป็นดังนี้

๑) คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่นได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมาก หรือ เป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายคือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้

ช่วงขณะ เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนาน ๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

๒) ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหายาหรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ช่วงขณะหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รักษาที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์ จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และ ผู้ป่วยก็จะเสพสิ่งเสพติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด

๓) การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนาน ๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพติดยานั้นได้

๔. สาเหตุอื่น ๆ เช่น การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ เช่น

๑) คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลง หรือคงที่ มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึก ในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้ แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนัก และ มากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาท เพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้นได้

๒) การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่หรือเพื่อน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งน่าลอง เป็นสิ่งโก้เก๋ เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นจนติด

๓) คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัว หรือผิดหวังในชีวิตสังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพติดจนติดทั้ง ๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดี สาเหตุสำคัญที่ทำให้ติดยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่น อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

๑. จากการถูกชักชวน การถูกชักชวนนี้อาจจะเกิดจากเพื่อนสนิทที่กำลังติดยาอยู่ และอยากจะให้เพื่อนลองบ้าง ปัญหานี้มักจะเกิดกับเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวขาดความอบอุ่น ใจ

แตก เอาเพื่อนเป็นที่พึ่งนอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด ก็อาจได้รับการ ชักจูง คุณภาพของยาเสพติดว่าดีต่าง ๆ นานา เช่น อาจจะบอกว่า เมื่อเสพแล้วจะทำให้ปลอดภัย โปร่ง เหมาะแก่การเรียนการทำงาน การชักจูงดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกชักจูง กำลังมึนเมา สุราเที่ยว แตร่กัน จึงทำให้เกิดการติดยาได้

๒. จากการอยากทดลอง อยากรู้ อยากเห็น อยากจะรู้รสชาติ อยากสัมผัส โดยคิดว่า คงจะไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อ ทดลอง เสพเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน จะติดง่ายมาก แม้เสพเพียงครั้งหรือสองครั้งก็จะติดแล้ว

๓. จากการถูกหลอกลวง ยาเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกลวงไม่ทราบว่าสิ่งที่ ตนได้กินเข้าไปนั้น เป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง อะไร ตามที่ผู้หลอกลวงแนะนำผลสุดท้าย กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

๔. เหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางกาย เช่น ต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะ เป็นหืด เป็นโรคประสาทได้รับ ความทรมาณทางกายมากผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยตัวเอง มานานแต่ก็ไม่หาย จึงหันเข้าหา ยาเสพติด จนติดยาในที่สุด

๕. จากความคึกคะนอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลองซึ่งรู้แก่ใจ ว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คึกคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยา เสพติดและติดยาในที่สุด

๖. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลับ หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพยาและค้ายาเสพติด ภาวะ ทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพล เหนือ จิตใจ ผลักดันให้ผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้^{๗๙}

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๓.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม (participation process approach)

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๕ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจกำหนด นิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละ

---

^{๗๙} สาเหตุของการติดยาเสพติด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

ประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้^{๘๐}

ประเด็นที่ ๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ ๒ การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตย ในกรณีนี้คือการเอื้อให้เกิดการพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ ๓ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ ๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน^{๘๑}

๒.๓.๒ ความหมายการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนา

^{๘๐} กรมอนามัย. โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://psdg.anamai.moph.go.th/news/cpadmin/km/files/chapter2.doc>. [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๘๑} กรมอนามัย, “ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๕”, ๒๕๕๐. อังโน มรกต โกมลดิษฐ์, “แนวทางส่งเสริมสมรรถนะการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเสริมสร้างสมรรถนะทีมปฏิบัติการตำบล อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *WMS Journal of Management Walailak University*, Vol.5 No.2 (May – Aug 2016): ๓๐-๔๓.

ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง^{๗๒}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๗๓}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้า ร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๗๔}

^{๗๒} สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๔.

^{๗๓} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘๓.

^{๗๔} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^{๘๕}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน^{๘๖}

๒.๓.๓ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

सानิตย์ บุญชู, ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ กล่าวคือ ชุมชนใดที่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมาก เท่าใด ก็จะทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นสามารถเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถดำเนิน ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า คนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง คุณค่าของความคิดและสมรรถภาพของคนเรานั้นจะไม่มี ความหมาย ถ้าหากขาด การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น^{๘๗}

ยุพาพร รูปงาม, ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่ามี ๕ ทฤษฎี ได้สรุปไว้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตาม

---

^{๘๕} ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, เอกสาร การสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน, หน่วยที่ ๘, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕๐.

^{๘๖} วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

^{๘๗} สานิตย์ บุญชู, การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

หลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการ ชั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการ ในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการ ทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ตกต่ำไป ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การ จะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารอดเอาเปรียบ การให้ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมี ขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดียอมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยากเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์^{๘๘}

๒.๓.๔ กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนา ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

^{๘๘} ยูพาพร รูปงาม, การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๘.

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก^{๘๙}

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ยังได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา ๕ ขั้น ดังนี้

๑. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการ

๒. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่ใช้

๓. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

๔. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนา ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๕. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด^{๙๐}

๒.๓.๕ ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

^{๘๙} โกวิท พงษ์งาม, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”, เอกสารการบรรยายหลักสูตรการอบรมสารวัตรสืบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล, ๒๕๔๕, หน้า ๘. (อัดสำเนา).

^{๙๐} สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, หน้า ๑๑๖.

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

๓.๑ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

๓.๒ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

๓.๓ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

๔. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

๑. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

๒. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

๒.๑ ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

๒.๒ วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่อง ๆ

๒.๓ ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหานั้นที่วางแพลนนั้น

๒.๔ ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

๒.๕ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

๒.๖ ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๗ ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน^{๑๑}

๒.๓.๖ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

^{๑๑} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, หน้า ๑๗.

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

๒. หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน

๔. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

๕. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้สี่

๖. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ^{๑๒}

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญา, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๔๕, หน้า ๑๑๘) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ประการคือ

๑. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๑.๑ จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

๑.๒ จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

๑.๓ แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

๑.๔ ลงมือปฏิบัติจริง

---

^{๑๒} ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน, หน่วยที่ ๘, หน้า ๓๖๒

๑.๕ ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

๒. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและ ความสามารถที่มี จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการ พัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๒.๑ แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๒.๒ สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนือง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ แลกเปลี่ยนเรียนและดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน^{๙๓}

๒.๓.๗ กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธีที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของ แผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

๒. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้ทราบถึงผลดีผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

๓. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการ บริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ลูกผลกระทบ เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

๔. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่อง ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

๕. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

---

^{๙๓} สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, หน้า ๑๑๘.

๖. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

๗. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

๘. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

๙. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

๑๐. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่^{๙๔}

๒.๔ บริบทและสภาพปัญหาอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๒.๔.๑ บริบทอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑) ประวัติ

แต่เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอบ้านไผ่ ต่อมามีการจัดตั้งเป็น กิ่งอำเภอเปือยน้อย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยในระยะแรกมีเขตการปกครอง ๒ ตำบล คือ ตำบลเปือยน้อยและตำบลวังม่วง ต่อมามีการยกฐานะเป็น อำเภอเปือยน้อย ตามพระราชกฤษฎีกาในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗ จึงจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นปัจจุบันมี ๔ ตำบล มีคำขวัญว่า เปือยน้อยเมืองปราสาทหิน ถิ่นกำเนิดผูกเสี่ยว เทียบงานบุญคู่ เชิดชูวัฒนธรรม

๒) ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเปือยน้อยตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่ และอำเภอกุดรัง (จังหวัดมหาสารคาม)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอกุดรังและอำเภอนาเชือก (จังหวัดมหาสารคาม)

^{๙๔} โกวิท พวงงาม, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”, เอกสารการบรรยายหลักสูตรการอบรมสารวัตรสืบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล, หน้า ๑๑.

ทิศใต้   ติดต่อกับอำเภอหนองสองห้อง

ทิศตะวันตก   ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่

๓) การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค อำเภอเปือยน้อยมีประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๙,๗๗๔ คน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๓๒ หมู่บ้าน ได้แก่

๑. เปือยน้อย	(Pueai Noi)	๗ หมู่บ้าน
๒. วังม่วง	(Wang Muang)	๘ หมู่บ้าน
๓. ขามป้อม	(Kham Pom)	๑๐ หมู่บ้าน
๔. สระแก้ว	(Sa Kaeo)	๗ หมู่บ้าน

๔) การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเปือยน้อยประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ แห่ง ได้แก่

๑. เทศบาลตำบลเปือยน้อย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเปือยน้อยและบางส่วนของตำบลสระแก้ว
๒. เทศบาลตำบลสระแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสระแก้วและตำบลเปือยน้อย (นอกเขตเทศบาลตำบลเปือยน้อย)
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลวังม่วง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังม่วงทั้งตำบล
๔. องค์การบริหารส่วนตำบลขามป้อม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลขามป้อมทั้งตำบล

๕) สถานศึกษา

๑. โรงเรียนมัธยม
๒. โรงเรียนเปือยน้อยศึกษา
๓. โรงเรียนกุ่ทองพิทยาลัย

๖) สถานที่ท่องเที่ยว

๑. ปราสาทเปือยน้อย

ปราสาทเปือยน้อย หรือ กู่เปือยน้อย หรือ พระธาตุกู่ทอง เป็นปราสาทหินศิลปะขอมหรือลพบุรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่พบในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงในแถบภาคอีสานตอนบน ตั้งอยู่ที่อำเภอเปือยน้อย ระยะทาง ๗๕ กิโลเมตร จากจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านเรียกว่า "ธาตุกู่ทอง" องค์ปรางค์ ปราสาทหันหน้าสู่ทิศตะวันออก สร้างด้วยหินทรายจำหลักลวดลายสวยงาม

กำแพงขนาดใหญ่ที่ล้อมรอบเป็นเขตปราสาท สร้างด้วยศิลาแลง ส่วนหนึ่งขององค์ปราสาทพังทลายลงมาบ้างและอยู่ระหว่างการบูรณะ การเดินทางจากขอนแก่นจะใช้ เส้นทางหลวงหมายเลข ๒ ขอนแก่น-บ้านไผ่ ระยะทาง ๔๔ กิโลเมตร เข้าเส้นทางสายบ้านไผ่-บริบือ (ทางหลวงหมายเลข ๒๓) ไปอีกประมาณ ๑๑ กิโลเมตร แล้วแยกขวาเข้าสู่อำเภอบึงน้อยอีก ๒๔ กิโลเมตร กู่เปื่อยน้อย ถึงแม้จะเป็นปราสาทหินที่มีขนาดไม่ใหญ่เท่ากับปราสาทหินพิมายหรืออีกหลายแห่งที่พบทางอีสานตอนใต้แต่นับเป็นปราสาทเขมรที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง ปราสาทเปื่อยน้อย หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุกู่ทอง สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ เป็นศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมรแบบบาปวนและแบบนครวัด สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู แผนผังการก่อสร้างมีความหมายเป็นเขาพระสุเมรุ ซึ่งถือเป็นแกนจักรวาล อันเป็นที่สถิตย์ของเทพเจ้าที่เรียกว่า “ศาสนบรรพต” สิ่งก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนสถานขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปราสาทประธานสลักเป็นพระยานาคราชมีลวดลายสวยงามมาก ทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่นับว่ายังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ “โคปุระ” (ซุ้มประตู) อยู่ทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ด้านข้างโคปุระเจาะเป็นช่องหน้าต่าง “กำแพงแก้ว” มีฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย มีการสลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว

๒.๔.๒ สภาพปัญหาของอำเภอบึงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยที่ได้จากการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ ใน ๔ ชุมชนในอำเภอบึงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๔๐ รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ ชุมชนละ ๑ คน จำนวน ๔ รูป, เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนละ ๒ คน จำนวน ๘ คน, ผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๑ คนจำนวน ๔ คน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชุมชนละ ๑ คนจำนวน ๔ คน, ผู้เคยติดยาเสพติด ชุมชนละ ๒ คน จำนวน ๘ คนผู้ปกครอง ชุมชนละ ๒ คน จำนวน ๘ คน เจ้าหน้าที่ศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น จำนวน ๒ คนและ เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวน ๒ คน โดยแยกวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดที่อยู่ในอำเภอบึงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมี ๔ ตำบลคือ ๑) ตำบลเปื่อยน้อย ๒) ตำบลสระแก้ว ๓) ตำบลวังม่วงและ ๔) ตำบลขามป้อม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนเปื่อยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีการระบาดของยาเสพติดอยู่ในรูปทั้งการค้าและการเสพ ชนิดยาเสพติดที่มีการค้าและแพร่ระบาดในพื้นที่ ส่วนใหญ่คือยาบ้าและสุรา มีเครือข่ายยาเสพติดที่ส่วนใหญ่จะดำเนินซื้อขายเฉพาะในกลุ่มที่รู้จักหรือภายในเครือข่ายและมีปัจจัยที่ทำให้มีการขยายวงกว้างในการค้าและเสพยาเสพติดที่ส่งผลให้มีการแพร่ระบาดต่อเนื่อง คือ.๑) ผู้เสพรายใหม่มีจำนวนมากขึ้น ที่พัฒนาตนเองขึ้นจากผู้เสพเป็นผู้ค้า ผู้ลำเลียงยาหรือนักค้ารายย่อย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนที่อาศัยการค้าเพื่อเสพ ๒) ผู้ที่ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่

ไม่สามารถเลิกได้กลับมาเสพเหมือนเดิม มีพฤติกรรมในการเสพซ้ำ ๆ ๓) นักค้ายาเสพติดจากประเทศข้างเคียง มีการจัดส่งบริการยาเสพติดให้นักค้ายาเสพติดในท้องถิ่นมากขึ้น ๔) มีนักค้ายาเสพติดหน้าใหม่รายย่อยมากขึ้นและ ๕) มีนักค้ายาเสพติดกลุ่มเดิมหรือกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษ มาทำพฤติกรรมเดิม ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ในหนังสือ ยุวธรรมสำหรับยุวชน สรุปได้ว่า เด็กดีจะต้องไม่ติดและต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดาครูบาอาจารย์และที่สำคัญคือต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทั้งทางกายวาจาใจ เพื่อจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีที่ถูกต้องไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพระพุทธศาสนา มีธรรมะ คือระบบการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อการทำหน้าที่ คือเป็นบุตรที่ดีเป็นศิษย์ที่ดีเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพลเมืองที่ดีเป็นสาวกที่ดีเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์ และการสอนเรื่องศีลธรรมแก่เยาวชนของท่าน พุทธทาสภิกขุท่านเน้นประเด็นต่าง ๆ ไว้น่าสนใจเช่น (๑) ควรสอนเยาวชนให้มีสัมมาทิฐิโดยการปลูกฝังโพธิให้เกิดขึ้นในจิตใจแล้วเยาวชนอภิชาติบุตรก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย (๒) ต้องนำเอาตรีรัตนศาสตร์สากลมาสอนเยาวชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่าเป็นศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (๓) ต้องสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อไทยตริยางคธรรมอย่างถูกต้องให้^{๘๕}

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ในหนังสือ “หน้าที่ของมนุษย์” สรุปได้ว่า ธรรมเป็นสิ่งที่หมายถึงสิ่งทั้งหมดไม่ยกเว้นอะไรทั้งสิ่งดี-ชั่วสิ่งที่มองเห็นตัวสิ่งมองไม่เห็นตัวสิ่งที่เป็นเหตุ-ผลสิ่งที่เป็นการกระทำ-ผลของการกระทำรวมเรียกว่า “ธรรม” และถือว่าทุกสิ่งเป็นธรรมชาติแบ่งเป็น ๔ ความหมายคือ ๑) ธรรมชาติปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งหมดเท่าที่มนุษย์สัมผัสได้แบ่งออกเป็นรูปธรรมคือวัตถุเช่น ผงฝุ่นข้าวของต่าง ๆ ไปจนถึงตึกรามบ้านช่องนามธรรมคือจิตความคิดความรู้สึกต่าง ๆ ที่รู้สึกด้วยจิตไปจนถึงการปฏิบัติต่าง ๆ และนิพพานนับเป็นนามธรรม ๒) กฎของธรรมชาติธรรมแต่ละอย่างจะมีกฎเกณฑ์เป็นของตัวเองส่วนที่เป็นสัจจะของธรรมชาติที่แยกออกมานี้ก็เรียกว่าธรรม ๓) หน้าที่ของมนุษย์ตามกฎหมายของธรรมชาติสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเช่น มนุษย์โดยไม่ยกเว้นว่าอยู่ในระบบศาสนาปรัชญาและจริยธรรมแบบไหนเมื่อเกิดมาจะมีหน้าที่โดยธรรมชาติที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อทุก ๆ สิ่งอย่างถูกต้องเพื่อความรอดทั้งทางกายซึ่งทำให้ชีวิตเชิงกายภาพรอดอยู่ได้และทางวิญญาณที่ทำให้

^{๘๕} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), *ยุวธรรมสำหรับยุวชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

ความเจริญทางจิตใจยิ่ง ๆ ขึ้นไปและ ๔) ผลที่มนุษย์ได้รับจากการทำหน้าที่จะเป็นผลดีหรือร้ายก็แล้วแต่ว่าการทำหน้าที่นั้นกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์เพียงใดผลสูงที่สุดคือนิพพาน^{๙๖}

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) กล่าวไว้ในหนังสือธรรมะสำหรับเด็กสรุปได้ว่า เด็ก ๆ รู้ว่าต้องทำหน้าที่อย่างไรจึงจะถูกต้องและเกิดผลดีแก่ชีวิตปัจจุบันและอนาคตเด็กก็มีหน้าที่ทำให้พ่อแม่สบายใจเพราะว่านอนสอนง่ายใฝ่หาความมีหลักในการดำเนินชีวิตคือตื่นตัวระวังก้าวหน้าขยันประหยัดซื่อสัตย์ อดทนมีระเบียบวินัยรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ตั้งใจทำทุกอย่างให้ดีที่สุดเอาตัวอย่างคนดีน่ายกย่องเป็นแรงบันดาลใจ และมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวในหมู่พี่น้องเพื่อนฝูงเป็นต้น อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญให้จำหลักนี้ไว้ให้ดี ถ้าเด็ก ๆ ที่อยู่กับคุณพ่อคุณแม่ได้ประพฤติตามหลักการนี้ คือประพฤติแต่สิ่งที่ทำให้คุณพ่อคุณแม่สบายใจ นับว่าเรียบร้อยจะไม่เกิดปัญหาอะไร^{๙๗}

พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่สรุปได้ว่าปัญหาของสังคมที่ขาดจริยธรรมกำลังนำไปสู่ความล้มเหลวสุดท้ายก็คือประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีอบายมุขมากอบายมุขมากก็ไปสัมพันธ์กับเรื่องความฟุ่มเฟือยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอบายมุขแพร่หลายในด้านต่าง ๆ มากการติดยาเสพติดก็ระบาดทั่วไปโดยเฉพาะการที่เด็กวัยรุ่นมีปัญหาในเรื่องเหล่านี้จะทำให้สังคมทรุดโทรมมาก^{๙๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้คำจำกัดความจริยธรรมไว้ว่า จริย+ธรรม คำว่าจริยมาจากภาษาบาลีรากศัพท์เดิมคือ จร หรือ จร แปลว่าเที่ยวไปหรือเดินทาง จริยจึงแปลว่า การเที่ยวไป การดำเนินไปหรือการเดินทางในภาษาไทยนั้นเอาคำว่าประพฤติ ไปทำเป็นคำแปลของคำว่า “จริยะ” “จริยา” “จรรยา” และ “จริยธรรม” และเอาคำว่าจริยธรรมมาเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า “Ethics” จริยะจริยาและจริยธรรมก็เลยมีความหมายแคบลงเท่า ๆ กับคำว่าศีลธรรมหรือบางทีใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไปเพราะคำว่า “ethics” ก็ดีความประพฤติอย่างที่ใช้ในภาษาไทยก็ดีเป็นเรื่องในระดับที่เรียกว่า “ศีล” ทั้งสิ้นแต่คำว่าจริยะจริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างขวางกว่านั้นคือหมายถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่การยังชีวิตให้เป็นไปการครองชีวิตการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหว

^{๙๖} พุทธทาสภิกขุ, **หน้าที่ของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖๙-๒๗๑.

^{๙๗} พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), **ธรรมสำหรับเด็ก**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑.

^{๙๘} พระราชวรมนี (ประยูตต์ ปยุตโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘).

ของชีวิตทุกด้านทุกแง่ทุกระดับทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัวด้านสังคมด้านอารมณ์ ด้านจิตด้านปัญญา^{๙๙}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวเกี่ยวกับอริยสัจไว้ว่า อริยสัจ ๔ หรือจตุราริยสัจ เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ทุกข์ (Sanskrit:Duhkha) คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ชาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวัง ในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานชั้น ๑ หรือชั้น ๕

๒. สมุทัย (Sanskrit:Samudaya) คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออุจเฉททิฏฐิ

๓. นิโรธ (Sanskrit:Nirodha) คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง ๓ ได้อย่างสิ้นเชิง

๔. มรรค (Sanskrit:Marga) คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ ๑. สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ-ทำกรณงานชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ ๗. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ ๘. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

มรรคมีองค์แปดนี้สรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้ ๑. อธิศีลสิกขา ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ๒. อธิจิตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ ๓. อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ^{๑๐๐}

^{๙๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๐๐} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติม), (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕-๖๖.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า กิจในอริยสัจ คือ สิ่งที่ต้องทำต่ออริยสัจ ๔ แต่ละข้อ ได้แก่

๑. ปริยญา - ทุกข์ ควรรู้ คือการทำความเข้าใจปัญหาหรือสภาวะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เป็นการเผชิญหน้ากับปัญหา

๒. ปหานะ - สมุทัย ควรละ คือการกำจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ เป็นการแก้ปัญหาคือเหตุต้นตอ

๓. สัจฉิกิริยา - นิโรธ ควรทำให้แจ้ง คือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์ หมายถึงภาวะที่ไร้ปัญหา ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย

๔. ภาวนา - มรรค ควรเจริญ คือการฝึกอบรมปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หมายถึงวิธีการหรือทางที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ไร้ปัญหา

กิจทั้งสี่นี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงกับมรรคแต่ละข้อให้ถูกต้อง การรู้จักกิจในอริยสัจนี้เรียกว่า กิจญาณ

กิจญาณเป็นส่วนหนึ่งของญาณ ๓ หรือญาณทัสสนะ (สัจญาณ, กิจญาณ, กตญาณ) ซึ่งหมายถึงการหยั่งรู้ครบสามรอบ ญาณทั้งสามเมื่อเข้าคู่กับกิจในอริยสัจทั้งสี่จึงได้เป็นญาณทัสสนะมีอาการ ๑๒ ดังนี้

๑. สัจญาณ หยั่งรู้ความจริงสี่ประการว่า ๑) นี่คือทุกข์ ๒) นี่คือเหตุแห่งทุกข์ ๓) นี่คือความดับทุกข์ ๔) นี่คือทางแห่งความดับทุกข์

๒. กิจญาณ หยั่งรู้หน้าที่ต่ออริยสัจว่า ๑) ทุกข์ควรรู้ ๒) เหตุแห่งทุกข์ควรละ ๓) ความดับทุกข์ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง ๔) ทางแห่งความดับทุกข์ควรฝึกหัดให้เจริญขึ้น

๓. กตญาณ หยั่งรู้ว่าได้ทำกิจที่ควรทำได้เสร็จสิ้นแล้ว ๑) ทุกข์ได้กำหนดรู้แล้ว ๒) เหตุแห่งทุกข์ได้ละแล้ว ๓) ความดับทุกข์ได้ประจักษ์แจ้งแล้ว ๔) ทางแห่งความดับทุกข์ได้ปฏิบัติแล้ว^{๑๐๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) , ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมฉบับประมวลธรรมเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ (Holy Abidings) สรุปได้ว่า พรหมวิหารธรรมหรืออภัยปธาน เพราะแผ่สม่าเสมอ โดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัด เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงอยู่อย่างประเสริฐ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่าพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและ

^{๑๐๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาคุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕๔.

ปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบหลักความประพัตที่ประเสริฐบริสุทธิ์ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ บางครั้งแปลว่า ธรรมประจำใจ ที่ทำให้เป็น พรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ มีความหมายดังต่อไปนี้

๑. เมตตา (Loving - Kindness) เป็นความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าต่อสรรพสัตว์ทั่วไปไม่มีประมาณ แผ่ทั่วไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างไม่จำกัดขอบเขต คุณธรรมนี้เป็นพื้นฐานทำให้เกิดหลักธรรมอื่น ๆ ถ้าขาดเมตตาธรรมแล้วคุณธรรมอื่นก็ยากที่จะเกิดขึ้นในจิตใจได้เมตตาธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ให้การรักษาเพราะหมายถึงการเอาใจใส่ปรารถนาดีห่วงใยและเอื้ออาทรต่อผู้ป่วยอย่างไรก็ตามการปฏิบัติความเมตตาจะต้องมีความรู้เท่าทันสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ด้านโดยความเมตตานี้ต้องไม่นำไปสู่ปัญหาที่จะตามมา นั่นคือต้องมีความเมตตาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ประกอบด้วยกุศลมูลแล้วใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยรอบอย่างชัดเจนถ้าปฏิบัติได้เช่นนี้จะช่วยให้ผู้อื่นได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุด การแสดงความเมตตา สามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ จิตใจที่เมตตาย่อมทำให้บุคคลนั้นเข้าใจถึงความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์รู้จักการช่วยเหลือและอภัยผู้อื่น ในอังคุตตรนิกายได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการเจริญเมตตาไว้ ๑๑ ประการคือ

- ๑) หลับเป็นสุข
- ๒) ตื่นเป็นสุข
- ๓) ไม่ฝันลามก
- ๔) เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
- ๕) เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
- ๖) เทวดาทั้งหลายย่อมรักษา
- ๗) ไฟยาพิษหรือศัตรากล้ำกรายไม่ได้
- ๘) จิตตั้งมั่นโดยรวดเร็ว
- ๙) สีน่าย่อมผ่องใส
- ๑๐) เป็นผู้ไม่หลงลืมสติตาย
- ๑๑) เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมย่อมเข้าถึงพรหมโลก

๒. กรุณา (Compassion) เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์เดือดร้อนของปวงสัตว์ ยกตัวอย่างเช่นผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานทางกายและใจเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตน สภาวะเช่นนี้ย่อมต้องการความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างน้อยช่วยทำให้เขาเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะรักษาโรคให้หาย เป็นปกติเหมือนเดิม

๓. มุทิตา (Sympathetic Joy) เป็นความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปหรือส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อเขาจะได้ทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔. อุเบกขา (Neutrality, Equanimity) เป็นความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ใน ธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสม กับความ รับผิดชอบของตน คุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญต่อการนำไปใช้แก้ปัญหาว่างอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ผู้ปฏิบัติ ละความยึดถือธรรมทั้งหลายและมองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยไม่มีการเลือกเขาเลือกเรา

ในการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา พระธรรมปิฎกได้แสดงทัศนะว่า หลักธรรมใน พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นชุด เพราะเป็นระบบ (Holistic) คือระบบองค์รวม หมายความว่าต้องทำให้ครบชุด มีคุณภาพทั้ง ๔ ด้าน นั่นคือ หลักพรหมวิหาร ๔ นี้ต้องทำให้ครบทุก ด้าน ถูกต้องพอดีตามสถานการณ์ กล่าวคือ

๑. เมื่อเขาอยู่ภาวะปกติควรมีเมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้เขามี ความสุขสบายต่อไป

๒. เมื่อเขาตกหล่นไปจากสภาพที่ปกติ มีความทุกข์ ควรมีกรุณาหมายถึงการพลอยมีใจ ห่วงใยเมื่อเห็นคนอื่นเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ ต้องการจะปลดเปลื้องทุกข์เขาให้พ้นความทุกข์

๓. เมื่อเขาดีขึ้น ประสบความสำเร็จ มีความสุข ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ควรมีมุทิตา หมายถึง พลอยยินดีด้วยคอยสนับสนุนส่งเสริม

๔. กรณีที่จะรักษาความถูกต้องชอบธรรม หลักการ กฎเกณฑ์ ควรมีอุเบกขาซึ่งแปลว่าคอยดู อยู่ใกล้ ๆ วางใจเป็นกลาง พร้อมทั้งจะแก้ไขสถานการณ์แต่ไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงเพื่อให้คนนั้น รับผิดชอบต่อตัวธรรม หลักการ กฎเกณฑ์ ซึ่งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณา ตามปกติผู้ที่มีจิตใจประเสริฐ จะต้องมีความเมตตากรุณา แต่ถ้าการแสดงความเมตตากรุณานั้นจะทำให้เสียความยุติธรรม ก็ต้องวางใจ เป็นกลางคือตั้งในอุเบกขา ต้องเว้นจากอคติ ๔ ไม่ให้ใจลำเอียงเพราะความรัก ความชัง ความเขลาและ ความกลัว ใจจึงจะเป็นอุเบกขาได้ อุเบกขาเป็นธรรมที่มุ่งรักษาความเป็นธรรมในสังคม แล้วช่วยให้ชีวิต คนพัฒนา เช่น พ่อแม่ไม่มีอุเบกขา เลี้ยงลูกแบบประคบประหงมไม่เปิดโอกาสให้ตัดสินใจทำอะไรเลย ลูก จะไม่โตทั้งทางจิตใจและปัญญาแต่การมีอุเบกขามากอย่างเดียวสังคมก็ไม่เป็นสุขเพราะทุกคนต่าง รับผิดชอบต่อหลักการอย่างเดียว มีแต่แนวคิดที่คอยตรวจสอบกัน เช่น คุณทำถูกต้องตามหลักการและ

กฎหมายฉันไม่ว่าแต่ถ้าทำผิดหลักการและกฎหมายเมื่อไรฉันจัดการทันทีไม่มีช่วยเหลือกัน ไม่มีน้ำใจต่อกัน ไม่มีเมตตาต่อกันซึ่งทำให้สังคมเสียความสมดุลบุคคลที่อยู่ในสังคมก็มีแต่ความเครียด^{๑๐๒}

วศิน อินทสระ ได้เขียนหนังสือเรื่องพุทธจริยศาสตร์ โดยสรุปได้ใจความว่า นักจริยศาสตร์ได้ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือพวกหนึ่งเห็นว่า คุณธรรมต้องตามมาด้วยความสุข คุณธรรมเป็นเหตุความสุขในบ้านปลายสุภาชีวิตไทยก็มีว่า “อดเปรี้ยวไว้กินหวาน” หมายถึงให้อดทนสร้างสมคุณธรรมเพื่อความสุขในบ้านปลาย คนทั่วไปก็มีความเห็นว่า คนมีคุณธรรม หรือคนดีควรจะมีมีความสุขในชีวิต คนดีต้องมีความเพลิดเพลินในการประกอบกรรมดี และคนดีควรจะได้รับมีความสุขเป็นสิ่งตอบแทน และมีความเห็นว่า ความสุขเป็นความเบิกบานของชีวิต เป็นความสมบูรณ์ของชีวิต แต่ความสุขนั้นต้องมีมูลฐานมาจากคุณธรรม นอกจากนี้ จริยศาสตร์ยังเป็นวิชาที่ทำให้คนใจสูง มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่นมีความประพฤติดี เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่า อะไรดีอะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องหลังแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ว่า เขาประพฤติเช่นนั้น ๆ เพราะอะไรมีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำของเขา คล้ายจิตวิทยา มีข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นกับใจ ไม่ได้พิจารณาว่าถูกหรือผิด ส่วนจริยศาสตร์พิจารณาถึงความดี ชั่ว ถูก ผิด ของพฤติกรรมและอารมณ์นั้น ๆ^{๑๐๕}

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า จริยธรรม คือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าทำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางประพฤติอยู่ใน^{๑๐๓}

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา คูสกุล ได้ให้ความหมายของของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมมี ๒ นัย คือ ๑) จริยธรรมเป็นหลักการและเหตุผลที่พิจารณาเกี่ยวกับการกระทำการพิจารณาตัดสินและการตัดสินใจซึ่งความหมาย เป็นความหมายที่คนเข้าใจกันมาแต่เดิม ๒) จริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นการตัดสินใจการพิจารณาตัดสินเป็นคุณธรรมทางจริยธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนการกระทำและเจตคติที่ดีที่สามารถสังเกตเห็นได้ซึ่งความหมายนี้เป็นความหมายในความคิดแบบใหม่^{๑๐๔}

^{๑๐๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑-๑๖๓.

^{๑๐๕} วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙).

^{๑๐๓} สาโรช บัวศรี, **จริยธรรมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖.

^{๑๐๔} โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา คูสกุล, **ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

ประกาศรี สืออาไฟ ได้ให้ความหมายของของคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือความสุขใจที่เป็นสุขคือใจของคนดีคำว่าใจดีคือใจที่มีแต่ให้ให้ความรักความเมตตาความปรารถนาต่อผู้อื่น และได้ให้ความหมายของของจริยธรรมว่า คือหลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมคือความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ตั้งามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง^{๑๐๕}

พระครูนิพัทธปริยัติกิจ (บุญมี อดตรรกโข) ได้ให้ความหมายของของคุณธรรมว่า “คุณธรรม” หมายถึงความดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้บุคคลทุกเพศทุกวัยในสถานะและอาชีพต่าง ๆ พึ่งประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวเดียวกันและกันในทิศทางที่ถูกตามสายกลางมีสัมมาทิฐิความเห็นที่ถูกตามครรลองคลองธรรมเพราะคุณธรรมเกิดจากศีลธรรมคือหลักระเบียบของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรมในหัวใจของมนุษย์ทุกรูปทุกนามเพื่อหวังให้อยู่อย่างสงบสุข หรือที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข^{๑๐๖}

สุจิตรา ธรณีน กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรัชญาเบื้องต้น” ความว่าคุณค่าทางจริยศาสตร์เป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามแสวงหามี ๒ ลักษณะได้แก่ ๑) สิ่งมีค่าในตัวเอง (Intrinsic value) เป็นสิ่งที่เราแสวงหามันเพราะต้องการมันมิใช่แสวงหามันเพื่อจะได้สิ่งอื่นต่อไปเช่นถ้าเราแสวงหาความรู้เพื่อความรู้อย่อมแสดงว่าความรู้เป็นสิ่งมีค่าในตัวเองแต่ถ้าเราแสวงหาความรู้เพื่อใช้มันเป็นบันไดก้าวสู่สิ่งอื่นเช่นเงินชื่อเสียงเกียรติยศแสดงว่าความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัวเพราะมันไม่ได้แสวงหาเพื่อตัวเองแต่ต้องการมันเพื่อนำไปสู่สิ่งที่สูงกว่าจึงถือเป็นวิถีทาง (means) และ ๒. สิ่งมีค่านอกตัว (Extrinsic value) เป็นสิ่งที่เราต้องการมันเป็นบันไดไปสู่สิ่งอื่น เช่น สมมติว่าเราต้องการความรู้เพื่อก้าวไปสู่เงินเราอาจถามต่อไปว่าต้องการเงินทำไมถ้าต้องการเงินเพื่อเงินเงินก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวเองแต่ถ้าเราต้องการเงินเพื่อสิ่งอื่นต่อไปอีกเงินก็เป็นสิ่งมีค่านอกตัวแต่ถ้าเราต้องการสิ่งใดไปหยุดอยู่จุดหนึ่งที่เรา

^{๑๐๕} ประกาศรี สืออาไฟ, **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖

^{๑๐๖} พระครูนิพัทธปริยัติกิจ (บุญมี อดตรรกโข), **“คุณธรรมของครู”**, ปาฐกถาธรรม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒, (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

ไม่สามารถทำต่อไปได้อีกเช่นหยุดที่ความสุขความสุขก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวทันทีดังนั้นความสุขจึงเป็นเป้าหมายสุดท้าย (end)^{๑๐๗}

บัณฑิต รอดเทียนและอานนท์ เมธิฉัตร กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรัชญาเบื้องต้น” ว่า คุณค่าทางจริยศาสตร์หรืออุดมคติ ได้แก่ความดี มี ๓ ขั้นตอนคือ ความดีในตัวเอง เป็นความดีที่สัมพันธ์กับความจริงไม่มีเงื่อนไข ความดีในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความดีที่ดีกว่ามีฐานที่จะทำให้ได้ระดับความดีสูงขึ้น และความดีในฐานะเป้าหมายสูงสุด^{๑๐๘}

ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง กล่าวไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์” ความเป็นคุณธรรมคือความรู้หรือปัญญาถ้าคนพัฒนาปัญญาจนรู้อย่างถ่องแท้ว่าอะไรดีอะไรชั่วเขาย่อมทำแต่สิ่งที่ดีดังนั้นการมีชีวิตที่ดีก็คือการมีชีวิตอยู่ในวิถีแห่งการใช้เหตุผลหรือปัญญาแสวงหาความจริงความดีและความงามที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย/เกณฑ์ตัดสินดีชั่วถูกผิดและการมีชีวิตที่ดีจริยศาสตร์เป็นทั้งพื้นฐานของปรัชญาชีวิตและปรัชญาสังคมเมื่อจำแนกพื้นฐานที่มาของคุณธรรมและจริยธรรม ตามหลักคิดทางจริยศาสตร์แล้วพบว่ามีพื้นฐานที่มาจาก ๓ แหล่งด้วยกันคือเหตุผลศรัทธาและปัญญาประเภทของจริยศาสตร์มี ๓ ประเภทหลัก ๆ คืออภิจริยศาสตร์ จริยศาสตร์บรรทัดฐานและจริยศาสตร์ประยุกต์โดยวิธีการศึกษาทางจริยศาสตร์นั้นใช้ “วิธีการทางปรัชญา” คือวิธีคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นหลัก^{๑๐๙}

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพร จันทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักในปัญหายาเสพติดกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวมและรายด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมในการ

^{๑๐๗} สุจิตรา ธรรมรัตน์, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๑๐๘} บัณฑิต รอดเทียน และอานนท์ เมธิฉัตร, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๖.

^{๑๐๙} ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง และคณะ, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑).

ปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๑๐}

พรภัก พานพิศ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า ๑) นักศึกษาการศึกษานอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับดี ๒) นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา การอาศัย อยู่กับบิดา มารดา สถานภาพครอบครัว และความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักศึกษานอกระบบ คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและเจตคติที่มีต่อยาเสพติดตามลำดับที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๑๑}

นันทา ตีติษฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหารูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้านการป้องกัน การปราบปราม และการแก้ไขบำบัดรักษาฟื้นฟู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริการโรงเรียน และคณะ มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรูปแบบเห็นว่าควรว่าควรสร้างแนวทางและปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพปัญหา^{๑๑๒}

ศศิประภา สุขแจ่ม ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า

^{๑๑๐} สมพร จันทา, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี”, สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔).

^{๑๑๑} พรภัก พานพิศ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒).

^{๑๑๒} นันทา ตีติษฐ์ “รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๖).

ภาพรวมพฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีความรู้ในการป้องกันยาเสพติด ทศนคติในการป้องกันยาเสพติด และพฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดในระดับสูง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะคือ ด้านการประชาสัมพันธ์ โครงการต่อต้านยาเสพติด ด้านการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นเกราะป้องกันเบื้องต้นไม่ให้หลงผิดไปใช้ยาเสพติด เพื่อมาตรการป้องกันตรวจสอบนักเรียนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนเรื่องโทษของยาเสพติด^{๑๑๓}

พิสุทธิ ภูเงิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนระ อำเภอลพบุรี จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยมีศักยภาพในด้านการป้องกันยาเสพติดมากกว่าด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัจจัยที่นำมาศึกษามีความสัมพันธ์กับ ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคือสถานภาพหรือตำแหน่งในชุมชน การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านองค์กร โอกาสและภาวะคุกคามต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับโอกาสในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากกว่าภาวะคุกคามการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยในด้านโอกาสและสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้นำชุมชนแกนนำ เยาวชน ผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างชัดเจน ส่วนสิ่งที่จะคุกคามหรือเป็นอุปสรรคทำให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ประชาชนไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด ค่านิยมทางวัตถุและการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ปัญหานี้สิน และการว่างงาน^{๑๑๔}

สิงห์ ปานะชา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัด

^{๑๑๓} ศศิประภา สุขแจ่ม, “พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว”, การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑).

^{๑๑๔} พิสุทธิ ภูเงิน, “ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนระ อำเภอลพบุรี จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑).

ราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑) สภาพปัญหาของเส้นทางลำเลียงและลักลอบค้ายาเสพติดในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ไม่ปรากฏว่ามีการลำเลียงและลักลอบค้ายาเสพติดจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทยในบริเวณแถบนี้ ๒) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดที่ได้รับคะแนนมากที่สุดคือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (To Inform) รองลงมา ได้แก่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม (To Collaborate) การรับฟังความคิดเห็น (To Consult) การให้ประชาชน เข้ามาเกี่ยวข้องในการวางแผนและตัดสินใจ (To Involve) และการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน (To Empower) ๓) ปัจจัยทุกด้านมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบล และ ๔) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดน ไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ มี ๕ ตัวชี้วัด ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ โครงสร้างองค์การ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การ สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การและปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลหรือไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มี ๒ ตัวชี้วัดได้แก่ นโยบายขององค์การและการบริหารองค์การ^{๑๑๕}

สุรวุฒิ โชติธำรงกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาจ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า การประเมินประสิทธิภาพทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินงาน และด้านผลลัพธ์ มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก โดยประสิทธิภาพด้านสภาพแวดล้อมของโครงการมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ ประสิทธิภาพด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ ประสิทธิภาพด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๔ และประสิทธิผลด้านผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓^{๑๑๖}

^{๑๑๕} สิงห์ ปานะชา, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): ๑๙๕-๒๒๐.

^{๑๑๖} สุรวุฒิ โชติธำรงกุล, “บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาจ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”, การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑).

กรณีการ ศรีสัตย์รสนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น พบการวิจัยว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมนั้น ครูส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ นอกจากนั้นยังมีการชี้แจงเรื่องยาเสพติดในโรงเรียนครูเผยแพร่ผ่านเรื่องอบรมเรื่องยาเสพติดจากกรมสามัญและหน่วยงานนอกกรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายทั้งหมด นักเรียนชายใช้ยาเสพติดมากที่สุด โดยมีสาเหตุมาจากทดลองความรุนแรงของยาเสพติดเกิดกับนักเรียน กลุ่มเสี่ยง และนักเรียนนำยาเสพติดเข้ามาเองมากที่สุดคือบุหรี่ย^{๑๑๗}

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปี ๒๕๕๑ ผลการวิจัยพบว่า มีการกระจายตัวของข้อมูลมีค่าสูงคือ โครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนมีจำนวนวงเงินที่มีปริมาณมาก คือเกิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทและในขณะที่มีโครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนในปริมาณน้อยมากคือ ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับประสิทธิภาพของโครงการวัดจากการดำเนินการที่บรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในอัตราร้อยละ ๗๓.๘๙ และพบปัญหาอุปสรรคในกระบวนการดำเนินงานในหลายประเด็น ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ในการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุน การขาดความเชี่ยวชาญในการเขียนโครงการ ปัญหาด้านศักยภาพของมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ปัญหาการประสานงานระหว่างมูลนิธิและสำนักงาน ป.ป.ส. ทำให้ขาดความเข้าใจและขาดความร่วมมือกันทำงานในพื้นที่ และขาดความเข้าใจการใช้ระเบียบเงินอุดหนุน เป็นต้น^{๑๑๘}

นพดล กรณีกาและคณะ ได้การประเมินประสิทธิภาพผลรวมของแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล (เมษายน-กันยายน ๒๕๕๒) ในพื้นที่ ๒๗ จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดโดยภาพรวมนั้นแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจเมื่อปี ๒๕๕๐ และพบว่าร้อยละ ๗๖.๔ระบุว่าจะสามารถหาซื้อยาเสพติดได้ในหมู่บ้าน/ชุมชนของตน การรับรู้ข้อมูลของการดำเนินโครงการเพื่อการป้องกันและแก้ไข

^{๑๑๗} กรณีการ ศรีสัตย์รสนา, “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลาง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๑๑๘} ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, “โครงการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี ๒๕๕๑”, *รายงานการวิจัย*, (คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒).

ปัญหาเสพติดตามยุทธศาสตร์ ๕ รัวป้องกัน พบว่าประชากรมากกว่าครึ่งรับรู้ข่าวสารการดำเนินโครงการ และร้อยละ ๘๐ รับข่าวสารทางโทรทัศน์ ร้อยละ ๔๔.๒ เห็นว่าการดำเนินงานอยู่ในลักษณะที่ดีเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ ๗๕.๕ มีความเชื่อมั่นในโครงการระดับปานกลางถึงมากที่สุด และพบว่าร้อยละ ๗๗.๐ มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ ร้อยละ ๗๘.๕ ระบุการแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงมีอยู่/ปราบไม่หมด ร้อยละ ๗๓.๐ เจ้าหน้าที่ทำงานไม่เต็มที่/ไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ ๖๘.๒ ประชาชนยังไม่รับรู้ข้อมูลข่าวสารการรณรงค์อย่างทั่วถึง^{๑๓๙}

สุรีย บัญญาอนุพงศ์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการศึกษาและถอดบทเรียนโดยการประยุกต์ใช้แนวทางการเขียนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) มีข้อสรุปดังนี้

1. บริบทชุมชนมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหาเสพติดและ ระดับความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กล่าวคือ สถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ชุมชนที่มีความเป็นเมืองสูงจะมีขนาดและความซับซ้อนของปัญหาสูงมาก การติดตาม ตรวจสอบและการเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมาย ทำได้ยาก ส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งพื้นที่ประสิทธิผลหรือความสำเร็จในการดำเนินงานในเขตเมืองจะเกิดขึ้น บางพื้นที่หรือบางชุมชนที่คนในชุมชนรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็ง ขณะที่ชุมชนที่มีความเป็นเมืองน้อยหรือชุมชนชนบท เช่น เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล แม้ว่าบางพื้นที่สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงแต่ความซับซ้อนของปัญหาจะน้อยกว่าที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนเมือง นอกจากนี้การติดตาม ตรวจสอบและเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมาย สามารถทำได้ง่ายกว่าในพื้นที่เขตเมือง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงมีความสำเร็จหรือเกิดประสิทธิผลครอบคลุม ได้ทั้งชุมชนและมีความยั่งยืนในการดำเนินงานมากกว่าชุมชนเขตเมือง ทั้งนี้ เพราะลักษณะสังคมชนบทไม่ค่อยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม คนในชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิด มีความเป็นเครือญาติสูง มีความรู้สึกผูกพันร่วมเป็นเจ้าของชุมชน

^{๑๓๙} นพดล กรรณิกา และคณะ, “การประเมินประสิทธิผลโดยภาพรวมของแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล ระยะที่ ๑ เมษายน- มิถุนายน ๒๕๕๒”, **บทสรุปสำหรับผู้บริหารในโครงการสำรวจภาคสนาม**, (ศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชน (ศูนย์วิจัยความสุขชุมชน) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๕๒).

และร่วมเป็นเจ้าของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามากกว่าในชุมชนเขตเมือง

2. รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งที่ นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชน (หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ องค์กรอิสระและเครือข่ายภาคประชาชน) โดยกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญที่สุด คือ

การร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และยุทธศาสตร์หรือวิธีดำเนินงานที่ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดทำประสบความสำเร็จ คือ การทำงานเป็นทีมเดียวกันโดยมีการแบ่งหน้าที่ดำเนินงานโดยไม่แบ่งส่วนงาน และการใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน

3. กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกภาคส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสาน สนับสนุนและร่วมการดำเนินงานกับทุกหน่วยงานและเครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาชนและองค์กรเครือข่ายทำหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันปัญหา ในชุมชนและติดตามผลการดำเนินงาน โดยกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น และการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงาน

4. ความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน จะเกิดขึ้นได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงผลกระทบที่คนในชุมชนจะได้รับทั้ง ต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวเครือญาติ ชุมชนและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ ความสำนึก และความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในฐานะเจ้าของปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน^{๑๒๐}

พรศรี พัฒนาพงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจาก

^{๑๒๐} สุรีย์ บุญญานูนพงศ์ และคณะ, “รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

ครอบครัวยังไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาใหม่ ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกลวง^{๑๒๑}

คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัย ศูนย์ประสานงานกลางองค์กรกลางภาคเอกชนต่อต้านยาเสพติด (๒๕๕๑) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้สึกของผู้ติดยาเสพติดที่มีต่อศาสนาและวิธีการนำศาสนาแก้ปัญหาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าวิธีการรักษาที่จะทำให้เลิกการเสพติด คือ วิธีการหักดิบและเห็นว่าหลักธรรมของศาสนาช่วยให้คนเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตช่วยให้คนมีสติ สามารถถอนก้นต่อการใช้ยาเสพติดได้ ในด้านการป้องกันยาเสพติด เห็นว่า วิธีการเผยแพร่ให้เห็นโทษของยาเสพติดและวิธีการทำให้ผู้นำทางศาสนาเข้ามามีบทบาทในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดจะช่วยได้มากในด้านการบำบัดรักษา เห็นว่าหลักธรรมทางศาสนาทำให้เกิดความศรัทธาและมีความเชื่อมั่นการทำดีมากที่สุด จึงไม่กลับไปเสพติดซ้ำตาม^{๑๒๒}

วารสาร มั่งคั่ง และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยครอบครัวยุคใหม่ที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเริ่มใช้ยาเสพติดอายุ ๑๕ ปี มากที่สุด ร้อยละ ๔๑.๙๐ รองลงมา อายุ ๑๔ ปี ร้อยละ ๒๕ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ยาบ้า ร้อยละ ๘๖.๓๐ รองลงมา คือ ยาไอซ์ ร้อยละ ๖๓.๗ ส่วนใหญ่ใช้ยาเสพติดมากกว่า ๑ ชนิด ร้อยละ ๗๓.๓๙ สาเหตุของการใช้ ยาเสพติด คือ อายาก ลอง ร้อยละ ๗๗.๔๐ เพื่อนชักชวน ร้อยละ ๕๔.๘๐ ปัจจัยความขัดแย้งในครอบครัว มีอิทธิพลและสามารถ ร่วมกันทำนายการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ได้ร้อยละ ๑๓.๓๐ ($p < .๐๕$) ดังนั้น บุคลากรทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นชายควรตระหนักถึงการประเมินประเด็นความขัดแย้งในครอบครัว และพัฒนารูปแบบ/ กิจกรรม วิธีการลดความขัดแย้ง ในครอบครัว เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย^{๑๒๓}

^{๑๒๑} พรศรี พัฒนพงษ์, “ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๑๒๒} คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัย ศูนย์ประสานงานกลางองค์กรกลางภาคเอกชนต่อต้านยาเสพติด, “การศึกษาความรู้สึกของผู้ติดยาเสพติดที่มีต่อศาสนาและวิธีการนำศาสนาแก้ปัญหาเสพติด”, วิจัยสนเทศ ๘, ๙๐ (มีนาคม ๒๕๓๑): ๓๐-๓๕.

^{๑๒๓} วารสาร มั่งคั่ง และคณะ, “ปัจจัยครอบครัวยุคใหม่ที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง”, วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, ฉบับที่ ๑๑ ปีที่ ๒ (มิถุนายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๕๓-๖๓.

กานดา สุขมาก ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว สังคม และพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด อยู่ในระดับมาก ๒) บุคคลและสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ และ ๓) ปัจจัยบุคคลและสังคมส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยสามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายได้ร้อยละ ๓๓.๔^{๑๒๔}

พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการอริยสัจสี่ว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดิน ก็จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม เมื่อผ่านพ้นกิจกรรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกภูมิใจในตัวเอง รักเพื่อนเพิ่มขึ้น มีความเสียสละ อดทน ถึงแม้จะมีทัศนคติที่ไม่ดีก่อนการเข้าค่าย แต่ภายหลังเข้าค่ายแล้วรู้สึกประทับใจผู้วิจัยเห็นว่า หลักพุทธธรรม ภายใต้กรอบอริยสัจสี่ เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหาทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหานั้น ๆ เสมอ สังคมไทยเป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงพุทธจึงควรที่จะนำหลักพุทธธรรมมาเป็นบรรทัดฐานเป็นกรอบ

^{๑๒๔} กานดา สุขมาก, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”, **วารสารพยาบาลตำรวจ**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๖๔-๑๗๒.

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติ ภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในทิศทางที่ให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามิใช่ปัญหา โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันโดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน กำกับดูแลให้เป็นไปตามนโยบายหลักและสอดคล้องกับความเป็นจริงของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตามประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๒๕}

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าไผ่เคยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ด้วยประสบการณ์ด้านการจัดการชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ และปรับตัวอย่างเท่าทันในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ประสานกลไก ทั้งภายในและนอกชุมชน การลงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการดำเนินให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชน จนเป็นชุมชนต้นแบบของการขจัดปัญหายาเสพติด กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานการประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม ๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. การใช้มาตรการทางสังคม ๔. การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕. การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘. การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙. การฟื้นฟูบำบัด ๑๐. ระบบอาสาสมัครชุมชน ๑๑. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. ข้อมูลสถานการณ์และสาเหตุของปัญหายาเสพติด ๒. การมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ ๓. การ

^{๑๒๕} พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, **หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

สนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก ๔. ทูตทางสังคมที่มีในชุมชน ได้แก่ ระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และ ฐานทรัพยากร ๕. การมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยการสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ๖. บริบทชุมชนในวิถีชนบทที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด ๗. ผู้นำและภาวะผู้นำ ที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อชุมชน และการเป็นต้นแบบ ๘. การทำงานแบบพหุภาคี ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย สถานการณ์ทางการเมืองได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ความไม่ชัดเจนด้านนโยบาย สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัญหายาเสพติดและสภาพสังคมทำให้ยากต่อการกำหนดรูปแบบโครงการ / กิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลเพื่อการจัดการเรียนรู้ และวางแผน การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหายาเสพติด ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนเกิดความหวงใยในปัญหาของคนในชุมชน มีสำนึกร่วมทางสังคม เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และความสงบสุขของชุมชน หลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑. หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒. หลักอภิธานิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม ๓. หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองคอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน ๔. หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทฤษฎีธัมมิกัตถะ) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) คือการปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื่อกฎแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หรือหลง ๕. หลักธรรมไตรสิกขา คือ ได้รับความศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญา^{๑๒๖}

อุทัย กมลศิลป์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนอง

^{๑๒๖} นางรุ่งทิพย์ กล้าหาญ, “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรม ในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความ ต้องการทดลองของเด็ก ผู้ปกครองไม่ยอมรับความจริงที่ลูกของตนติดยาเสพติด พฤติกรรมการชอบ เลียนแบบดาราหรือสื่อตามโฆษณาต่าง ๆ การคบเพื่อน ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว การถูก หลอกหลวง สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ยุทธศาสตร์ใน การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ประกอบด้วยแนวทาง คือ ๑) การป้องกัน ๒) การปราบปราม และ ๓) การบำบัดดูแลและช่วยเหลือ^{๑๒๗}

พระธนกฤต อตถกจิโจ (กฤตธนาพงษ์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์พุทธจริย ศาสตร์ในธุรกิจเครือข่ายผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) ศาสตร์ที่ว่าด้วยความ ประพฤติและกริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวมคือ ผู้ได้ตรัสรู้หรือริยสัง ๔ (ธรรมชาติโดยย่อ) เรียกว่าจริยธรรม ถ้าเป็นข้อประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเราเรียกว่า ศีลธรรม เมื่อเข้าไปสู่วิชาชีพต่าง ๆ จะมีจริยวิชาชีพ (Professional Ethics) หรือข้อตกลงอันเป็นหลัก แห่งความ ประพฤติของสมาชิกแห่งกลุ่มวิชาชีพนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นจรรยาที่ควรปฏิบัติร่วมกันเรียกว่า มี จรรยาบรรณ^{๑๒๘}

พระวิจิตร มหาวิริโย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตรผล การศึกษา พบว่า จริยศาสตร์ คือ ว่าด้วยความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์เพื่อแสวงหาความดี สูงสุด สรุปได้ ๓ เรื่องด้วยกันคือ ๑) เรื่องอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด ๒) เรื่องกระทำอย่างไรถือว่าถูก ๓) เรื่อง ธรรมชาติของค่าทางจริยศาสตร์ ความหมายการคบคน คนพาล คือ คนที่ประพฤติอกุศลกรรมบถ ส่วนบัณฑิต คือ คนที่ประพฤติกุศลกรรมบถ ลักษณะคนพาลและบัณฑิต คือ ลักษณะคนพาล เป็นคน ทำชั่ว พุดชั่ว คิดชั่ว ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้ามกัน เป็นคนทำความดี พุดดี คิดดี ประเภทของคนพาล และบัณฑิต คนพาลได้แก่ คนปอกลอก คนตีแต่พุด คนหัวประจบ และคนชักชวนในทางเสียหาย ตรง ข้ามกับเพื่อนที่เป็นบัณฑิต คือ มีอุปการะ ร่วมสุขร่วมทุกข์ แนะนำประโยชน์และมีน้ำใจ ส่วน ประโยชน์นิยม ทศณะทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิด ความถูก ชั่ว ดี กล่าวคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี

^{๑๒๗} อุทัย กมลศิลป์ และคณะ, “กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๕๙-๗๑.

^{๑๒๘} พระธนกฤต อตถกจิโจ (กฤตธนาพงษ์), “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่าย”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙): ๙๓-๑๐๑.

ที่สุด เป็นแนวทางในการจะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องการคบคนในมงคลสูตร ตามหลักประโยชน์นิยม ซึ่งเป็นหลักที่ดีในการดำเนินชีวิต^{๑๒๙}

รังสิริศม์ วงศ์อุปราชและคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไข ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์แนวความคิดการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในเยาวชน ถือว่าได้รับการยอมรับในต่างประเทศเป็นอย่างมาก เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในเชิงการป้องกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน จุดเด่นของโปรแกรมที่นำแนวความคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) ความชัดเจนของแนวคิดที่ประกอบด้วยมาตรฐานและองค์ประกอบรายได้ (การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ) ๒) การเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและความจำเพาะ ๓) เนื้อหากิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม และ ๔) เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จที่สามารถสังเกตได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมาตรฐาน^{๑๓๐}

๒.๖ สรุป (Conclusion)

ปัญหาการติดยาเสพติดเกิดจากการอยากทดลองคิดว่าครั้งเดียวสองครั้งคงไม่ทำให้ติด และการศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนการชักชวนของคนอื่น สาเหตุจากปัญหาเหล่านี้ส่งผลอันตรายต่อปัจเจกบุคคลทำให้เสียสุขภาพบั่นทอนชีวิตและการงาน ทั้งยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมปัญหาของยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทย เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้กำลังได้รับความสนใจเอาใจใส่จากผู้รับผิดชอบ ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการประจำ และองค์กรเอกชนหลายองค์กรด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพราะปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่หากไม่ได้รับการแก้ไข จะทำให้สังคมโดยรวมพินาศพิการไปด้วย เพราะสมาชิกในสังคมนั้นติดยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ ท่านทั้งหลายคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันไม่ได้ว่า ในที่สุดคนรอบข้างของท่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ติดยาเสพติดและสักวันหนึ่งคนในครอบครัว

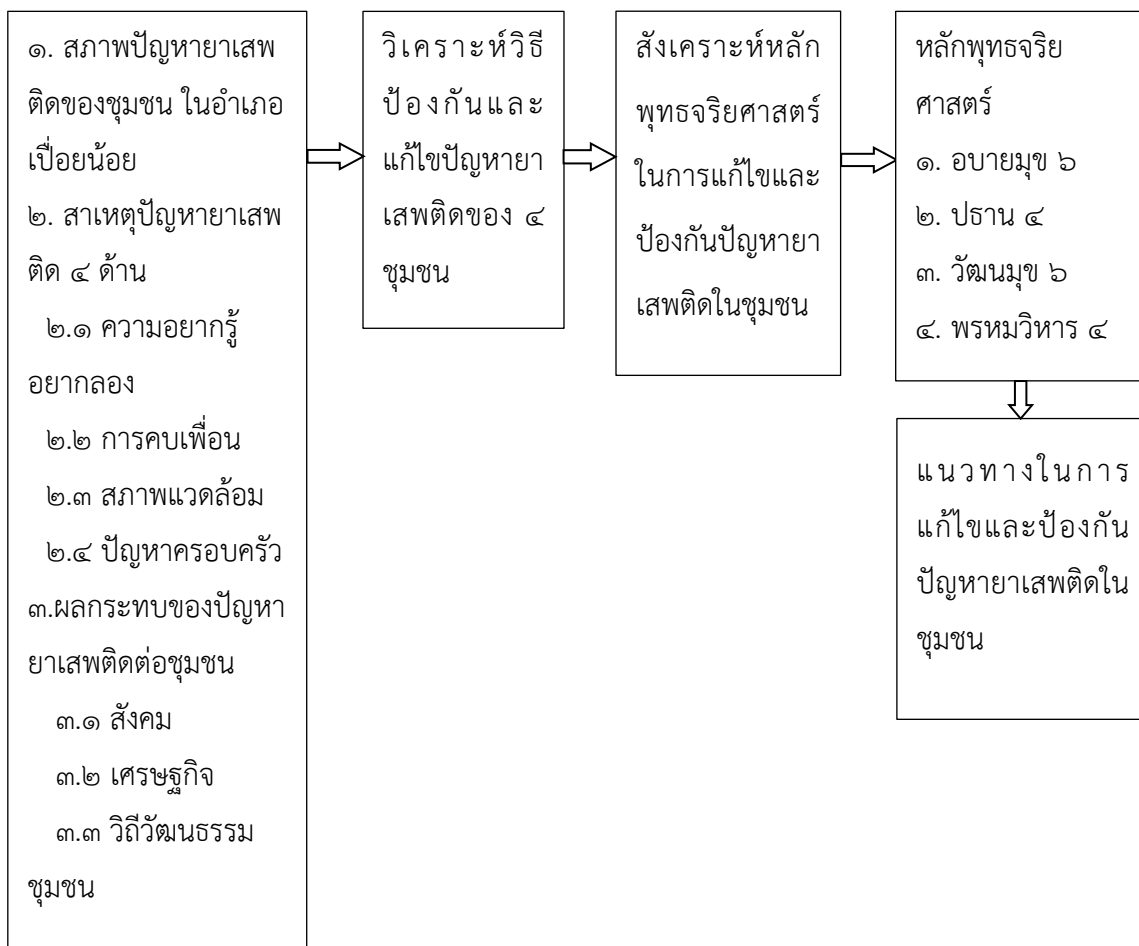
^{๑๒๙} พระวิจิตร มหาวิริโย, “การศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตร”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙) ๔๗-๕๗.

^{๑๓๐} รังสิริศม์ วงศ์อุปราช และคณะ, “แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘): ๗๖-๙๓.

ของท่าน หากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอจากครอบครัวที่อบอุ่น อาจตกเป็นทาสของยาเสพติด ไม่วันใดก็วันหนึ่ง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะอบายมุข ๖ ปธาน ๔ วัฒนมุข ๖ หลักศีล ๕ อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ และนำหลักพุทธจริยศาสตร์เหล่านี้มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นวิธีการในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่นผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล
- ๓.๙ การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) โดยมีวิธีการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีการอื่น ๆ ส่วนข้อมูลชั้นทุติยภูมิได้แก่เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาด้วยวิธีอุปนัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่การวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ตำบลเปือยน้อย จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) ตำบลสระแก้ว จำนวน ๑๐ รูป/คน ๓) ตำบลวังม่วงจำนวน ๑๐ รูป/คน ๔) ตำบลขามป้อม จำนวน ๑๐ รูป / คน รวม จำนวน ๔๐ รูป / คน ดังนี้

๑) พระสงฆ์ ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ รูป
๒) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๓) ผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ คน
๔) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชุมชนละ ๑ คน	จำนวน ๔ คน
๕) ผู้เคยติดยาเสพติด ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๖) ผู้ปกครอง ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๘ คน
๗) เจ้าหน้าที่ศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น	จำนวน ๒ คน
๘) เจ้าหน้าที่ตำรวจ	จำนวน ๒ คน
รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๐ รูป / คน	

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) มีดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) และเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐานในการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เฉพาะในบางประเด็นที่ได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Co - observation) เพื่อสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเช่นการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ของชุมชนและกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

๓) สมุดจดบันทึกข้อมูลภาคสนามเพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการทำวิจัย

๔) เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ เป็นการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยได้มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาสร้างเป็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐาน

๒) นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาผศ.ดร.จรัส ลีกา และผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำและตรวจความเหมาะสมของคำถามเพื่อใช้ในการวิจัย

๓) ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านในการตรวจความเหมาะสมเชิงเนื้อหา ภาษา และวิธีวิจัย

๔) นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านที่ให้ข้อเสนอแนะไปปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติม

๕) ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย

๖) จัดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

๓.๕ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ และการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดแล้วนำข้อมูลที่ได้จากทั้งสองด้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดโดยมีหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นฐาน จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

๑) คัดเลือกชุมชนและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๑) ตำบลเป็ยน้อย จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) ตำบลสระแก้ว จำนวน ๑๐ รูป/คน ๓) ตำบลวังม่วงจำนวน ๑๐ รูป/คน ๔) ตำบลขามป้อม จำนวน ๑๐ รูป / คน รวม จำนวน ๔๐ รูป / คน

๒) ผู้วิจัยนำกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ รูป/คนมาให้ข้อมูลประกอบด้วย ๑) ตำบลเป็ยน้อย จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) ตำบลสระแก้ว จำนวน ๑๐ รูป/คน ๓) ตำบลวังม่วงจำนวน ๑๐ รูป/คน ๔) ตำบลขามป้อม จำนวน ๑๐ รูป / คน รวม จำนวน ๔๐ รูป / คน

๓) จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ชุมชน ละ ๑ ครั้ง เพื่อหาสาเหตุและสภาพของปัญหาและแนวทางแก้ไขยาเสพติดในชุมชน

๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นและได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วนและชัดเจน

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง ๔ ตำบล คือ ๑) ตำบลเป็ยน้อย ๒) ตำบลสระแก้ว ๓) ตำบลวังม่วง ๔) ตำบลขามป้อม เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย และลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย โดยการทำกิจกรรมกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) ชี้แจงวัตถุประสงค์ประสงค์ของการลงพื้นที่ ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓) อบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและทำความเข้าใจขั้นตอนการเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔) ผู้วิจัยกำหนดนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ ที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐

๒) การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ – ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปลความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Analysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

- ๑) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด
- ๒) แยกแยะข้อมูลในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ
- ๓) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน
- ๔) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์
- ๕) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

๓.๙ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

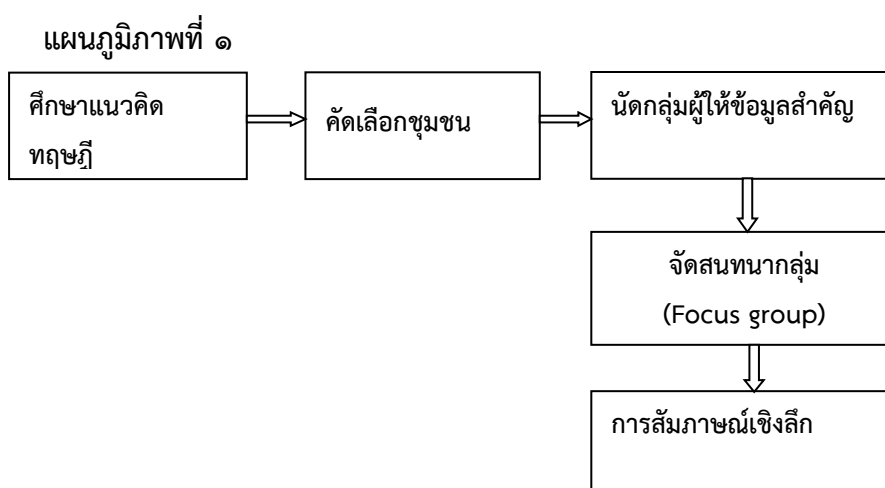
การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้จัดทำได้ขอพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยได้อธิบายถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ รูป/คน มีความยินยอม และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่มีการบังคับใด ๆ ดังนั้นผู้วิจัยที่มีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น จึงได้ขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดในการตอบแบบสัมภาษณ์ ในการนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสิทธิในการตอบหรือปฏิเสธในการตอบแบบสัมภาษณ์ได้ และในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถยกเลิกหรือปฏิเสธในการตอบคำถามได้ โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจะเก็บเป็น

ความลับ และในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอเป็นแบบภาพรวมทั้งหมด เพื่อไม่ทำให้เกิดผลกระทบแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

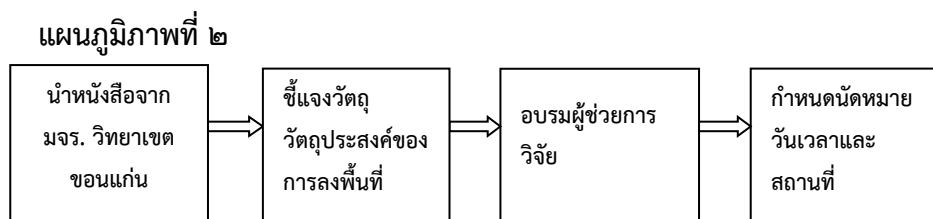
๓.๑๐.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิและได้ลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกชุมชนและนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อจัดการเสวนากลุ่มย่อยและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญบางประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

๓.๑๐.๒ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

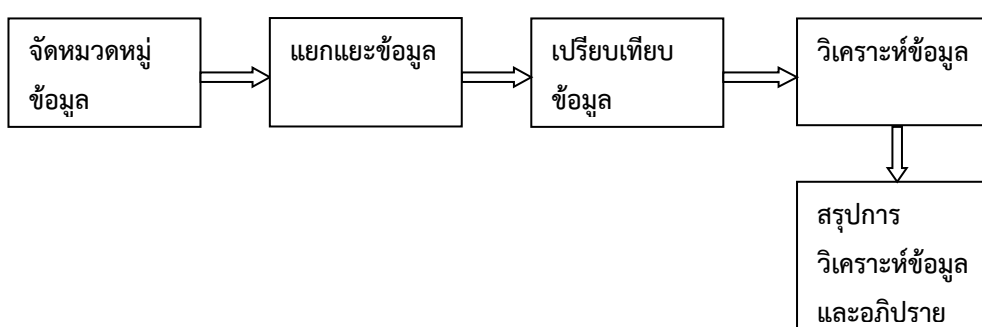
ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้โดยการนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง ๔ ชุมชนมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ประสงค์ของการลงพื้นที่และการอบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ในการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

๓.๑๐.๓ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการศึกษา การแปรความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัย โดยกำหนดการวิเคราะห์โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ ๓

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueai noi District, KhonKaen Province) ซึ่งเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๔.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๔.๓. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๔.๔ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๕ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ พุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

จากการลงพื้นที่และสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คนใน ๔ ตำบลของอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ทำให้เห็นว่าหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑) อบายมุข ๒) ปธาน ๔ ๓) วัตนมุข ๖ ๔) พรหมวิหาร ๔ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. อบายมุข เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเป็นหลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยที่เกิดขึ้นกับผู้ไปข้องแวะในอบายมุข เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความพินาศและความเสื่อม หรือเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินหมดไปอย่างเปล่าประโยชน์ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยหมายถึง ๑. อบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ โดยสรุปได้ดังนี้

๑) อบายมุข ๔ ประกอบด้วย

- (๑) การเป็นนักเลงหญิง, นักเที่ยวผู้หญิง
- (๒) การเป็นนักเลงสุรา, นักดื่มสุรามั้ยและของมีนเมาต่าง ๆ
- (๓) การเป็นนักเลงการพนันทุกประเภท
- (๔) การคบคนชั่วเป็นมิตร

๒) อบายมุข ๖ ประกอบด้วย

- (๑) ดิตสุราและของมีนเมา
- (๒) ชอบเที่ยวกลางคืน
- (๓) ชอบเที่ยวดูการละเล่น
- (๔) ดิตการพนัน
- (๕) คบคนชั่ว
- (๖) เกียจคร้านการทำงาน

อบายมุขทั้งหมดนี้หากประพฤติเข้าแล้วก็ เป็นเหตุให้เกิดความฉิบหาย ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ชีวิตร่างกายได้เหมือนกันทุกข้อ โดยมีเนื้อความโดยสังเขปยืนยันไว้ดังนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรคฤหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปกปิดทิต ๖ ย่อมปฏิบัติเพื่อขำนะโลกทั้งสอง และเป็นอันอริยสาวกนั้นปรารภแล้ว ทั้งโลกนี้และโลกหน้า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ฯ อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ เป็นฉน ดูกร คฤหบดีบุตร การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการ เที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การเที่ยว ดูมหรสพเป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอัน เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบ เนื่อง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบ เนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑

จากการศึกษาถึงอบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ จะเห็นได้ว่า อบายมุขทั้งหมดนั้นเป็นปากทางแห่งความเสื่อมและความพินาศแห่งชีวิต และเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่นปัญหายาเสพติด เป็นต้น อบายมุข นี้เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของปัญหาทั้งหมด ถ้าผู้คนในชุมชนเข้าใจ และเห็นโทษของอบายมุขทั้งหมดนี้จะทำให้วิถีชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม ดังนั้นอบายมุขจึงเป็นสาเหตุเบื้องต้นของการติดยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ต่อมาอีก จึงสามารถนำอบายมุขทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์

เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนของอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อเรารู้ถึงสาเหตุปัญหาแล้วจึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์อีกประการหนึ่งมาร่วมวิเคราะห์ ได้แก่ ประธาน ๔ เป็นหลักธรรมที่มีไว้เพื่อกำกับคนให้สามารถดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ถูกต้อง

๒. ปธาน ๔

ปธาน หมายถึง ความพากเพียร มี ๔ ประการ ที่ทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องเข้าใจ และนำหลักปธานหรือสัมมปธาน นี้ มาเป็นแนวคิดเพื่อการลด ละ เลิก และเผื่อระวัง ปัญหาเสพติดในชุมชน มีดังนี้

- ๑) สังวรปธาน
- ๒) ปหานปธาน
- ๓) ภาวนापธาน
- ๔) อนุรักษนาปธาน

ปธาน ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นหลักธรรมต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการรณรงค์ลด ละ เลิก ยาเสพติดในชุมชน มีสติสังวรระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชนและพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปกับชุมชน รวมถึงพยายามรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้โดยกระบวนสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างและมีการคอยเผื่อระวังไม่ ปัญหาที่แก้ไขได้แล้วกลับมาเกิดขึ้นอีก โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑) การพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งชั่วร้ายหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระมัดระวังไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล

๒) การเพียรละบาป ทุกคนในสถานศึกษาและชุมชนจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมจุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิด เปรียบเสมือนช้างที่ตกหล่มไม่สามารถขึ้นเองได้

๓) การเพียรทำสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือ สร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนและชุมชน ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ จนถึงระดับที่ยิ่งใหญ่ และเมื่อทุกคนได้ทำสิ่งดี ๆ เหล่านั้นสำเร็จ ก็ยิ่งจะเกิดความภาคภูมิใจทั้งยังจะนำไปสู่อุปนิสัยที่จะ ขยันหมั่นเพียรการสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับตนเอง และสังคม

๔) การเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลือที่รักษาความเค็ม

ไม่ให้สิ้นสูญไป โดยไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะเข้มแข็งขึ้นยินดีไปด้วย

เมื่อใช้ประธานทั้ง ๔ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนแล้วชุมชนก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ และจำเป็นที่จะต้องใช้วัฒนธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ ถือว่าเป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสุขสงบร่มเย็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓. วัฒนธรรม ๖

วัฒนธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประจักษ์อันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต ประกอบด้วย

- ๑) อาริทยะ ความไม่มีโรค
- ๒) ศีล ความประพฤติดี มีวินัย
- ๓) พุทธานุमत ศึกษาแนวทางจากผู้รู้
- ๔) สุตะ การใฝ่เล่าเรียนหาความรู้
- ๕) ธรรมานุวัติ ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม
- ๖) อลีนตา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

ธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ บางครั้งเรียกว่า ประตู่แห่งประโยชน์หรือประตู่สู่จุดหมาย (อรรถทวารหรืออรรถประมุข) เพราะคำอรรถะว่า หมายถึง ประโยชน์ ส่วนคำว่า วุฒิและวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญ ซึ่งในหลักธรรมเรียกได้ทั้ง ๒ คำ คือ วุฒิมุข หรือวัฒนธรรม เป็นธรรมฝ่ายเจริญหรือกุศลธรรม ซึ่งตรงกันข้ามกับอบายมุข ที่เป็นปากทางแห่งความเสื่อมเป็นฝ่ายอกุศล

๔. พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหารธรรมหรืออัปมัญญา เป็นการแผ่ความดีสม่ำเสมอต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัด เป็นหลักธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมัดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ใจ ประกอบด้วย

๑. เมตตา เป็นความรักใคร่ ปราบปรามอาศัยทำให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าต่อสรรพสัตว์ทั่วไปไม่มีประมาณ แผ่ทั่วไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างไม่จำกัดขอบเขต คุณธรรมนี้เป็นพื้นฐานทำให้เกิดหลักธรรมอื่น ๆ ถ้าขาดเมตตาธรรมแล้วคุณธรรมอื่นก็ยากที่จะเกิดขึ้นในจิตใจได้เมตตาธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ให้การรักษา

เพราะหมายถึงการเอาใจใส่ปรารถนาดีห่วงใยและเอื้ออาทรต่อผู้ป่วยอย่างไรก็ตามการปฏิบัติความเมตตาจะต้องมีความรู้เท่าทันสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ด้านโดยความเมตตานั้นต้องไม่นำไปสู่ปัญหาที่จะตามมา นั่นคือต้องมีความเมตตาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ประกอบด้วยกุศลมูลแล้วใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยรอบอย่างชัดเจนถ้าปฏิบัติได้เช่นนี้จะช่วยให้ผู้อื่นได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุด การแสดงความเมตตา สามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ จิตใจที่เมตตาย่อมทำให้บุคคลนั้นเข้าใจถึงความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์รู้จักการช่วยเหลือและอภัยผู้อื่น

๒. กรุณา เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์เดือดร้อนของปวงสัตว์ ยกตัวอย่างเช่นผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานทางกายและใจเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตน สภาวะเช่นนี้ย่อมต้องการความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างน้อยช่วยทำให้เขาเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะรักษาโรคให้หาย เป็นปกติเหมือนเดิม

๓. มุทิตา เป็นความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกอบปรีย์ด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปหรือส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อเขาจะได้ทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔. อุเบกขา เป็นความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราซัง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนเองได้แล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสม กับความรับผิดชอบของตน คุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญต่อการนำไปใช้แก้ปัญหาอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ผู้ปฏิบัติละความยึดติดทั้งหลายและมองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยไม่มีการเลือกเขาเลือกเรา

๔.๒ สภาพปัญหาสาเหตุของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสภาพปัญหาสาเหตุของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า อำเภอเป็ยน้อยจังหวัดขอนแก่นมีการระบาดของยาเสพติดอยู่ในรูปทั้งการค้าและการเสพ ชนิดยาเสพติดที่มีการค้าและแพร่ระบาดในพื้นที่ ส่วนใหญ่คือยาบ้า และสุรา มีเครือข่ายยาเสพติดที่ส่วนใหญ่จะดำเนินซื้อขายเฉพาะในกลุ่มที่รู้จักหรือภายในเครือข่าย และมีปัจจัยที่ทำให้มีการขยายวงกว้างในการค้าและเสพยาเสพติดที่ส่งผลให้มีการแพร่ระบาดต่อเนื่องคือ.๑) ผู้เสพรายใหม่มีจำนวนมากขึ้น ที่พัฒนาตนเองขึ้นจากผู้เสพเป็นผู้ค้า ผู้ล่าเสียวหรือนักค้ารายย่อย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนที่อาศัยการค้าเพื่อเสพ ๒) ผู้ที่ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่ไม่สามารถเลิกได้

กลับมาเสพเหมือนเดิม มีพฤติกรรมในการเสพซ้ำ ๆ ๓) นักค้ายาเสพติดจากประเทศข้างเคียง มีการจัดส่งบริการยาเสพติดให้นักค้ายาเสพติดในท้องถิ่นมากขึ้น ๔) มีนักค้ายาเสพติดหน้าใหม่รายย่อยมากขึ้นและ ๕) มีนักค้ายาเสพติดกลุ่มเดิมหรือกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษ มาทำพฤติกรรมเดิม ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมีสาเหตุของปัญหามาจาก ๑) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๒) สาเหตุจากการถูกลอกหลวง ๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ๔) สิ่งแวดล้อม โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

๑) สาเหตุที่เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ พบว่า การติดยาเสพติดในวัยรุ่นหรือเยาวชนเกิดจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่มีความต้องการอยากรู้ อยากเห็น ต้องการอวดความเก่งของตนเพื่อแสดงความโดดเด่นในกลุ่มเพื่อนและเป็นคนที่อวดเก่งเป็นนิสัยเดิม ๆ อยู่แล้ว ทดลองเสพยาเพื่อแสดงความเก่งกล้าของตนเองออกมา ให้เพื่อนยอมรับในความสามารถของตนเองและเห็นแก่ความสนุกสนาน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมาท้ายสุดตนเองก็กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไปแล้ว เมื่อทดลองครั้งแรก อาจจะมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตามแต่เมื่อทดลองเสพอีก ก็ถึงขั้นที่ติดยาเสพติดได้ แต่ยาเสพติดบางตัวถึงแม้ทดลองครั้งเดียวก็สามารถติดได้เช่นกัน เช่น ยาบ้า เป็นต้น และมีปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติดคือการคบเพื่อนในกลุ่มที่มีพฤติกรรมติดยาเสพติดอยู่แล้วกลุ่มเพื่อนที่คบมีการติดยาเสพติดย่อมมีโอกาสส่งยาก็จะถูกชักชวนให้ลองเสพ เมื่อตนเองเสพยอมชักชวนให้เพื่อนเสพด้วย มีโอกาสติดได้ง่าย ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่น ต้องการหาที่พึ่งพิงทางใจ เมื่อถูกชวนด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามไม่ว่าการหลอกหลวงให้เสพเพื่อที่จะได้มีจิตใจที่ปลอดโปร่ง ถูกหลอกให้เห็นว่าเมื่อเสพจะอ่านหนังสือได้อึดทน ท้ายสุดเมื่อลองแค่ครั้งเดียวอาจจะติดได้

การถูกลอกชักชวนให้เสพก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ติดยาเสพติดได้ โดยหลงเชื่อคำชักชวนที่ผิด ๆ หรือโฆษณาที่หลอกหลวงให้หลงเชื่อว่า การเสพสารเหล่านี้จะทำให้ขยัน ทำงานได้มาก ๆ อ่านหนังสือได้นาน ๆ ความจำดี สารเหล่านี้ เช่น ยาม้า ยาขยัน เป็นต้น ส่วนมากถูกชักชวนจากเพื่อนที่ติดสารนี้อยู่แล้ว เมื่อถูกชวนให้เสพ อาจจะเกรงใจเพื่อนหรือซัดเพื่อนอย่างเสียไม่ได้หรือต้องการเป็นพวกเดียวกับเพื่อน เมื่อมีการลองเสพไปยอมส่งผลให้ต้องการเสพสารเสพติดไปเรื่อย ๆ ท้ายสุด ก่อปัญหาแก่สุขภาพ ร่างกายและชีวิตได้

๒) สาเหตุจากการถูกลอกหลวง พบว่า มีบางคนติดสารเสพติดจากการถูกเพื่อนหรือคนสนิทหลอกหรือชักชวนให้เข้าใจผิดว่าการเสพยามีผลดีต่อร่างกาย ทำให้ขยัน ทำงานได้ทั้งคืน เพื่อจะได้ค่าแรงมาก ๆ และกลุ่มพ่อค้าที่กระทำผิดโดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา เป็นการบ่อนทำลายชาติ ใช้วิธีการผสมสารเสพติดลงไป ขนมหรืออาหาร เพื่อหวังผลให้ลูกค้าต้องมาซื้อเรื่อย ๆ คนที่เสพยา

ผสมในอาหารไม่ทราบว่าคุณเองได้เสพยาไปด้วย ต้องไปซื้อเพื่อมาทานอยู่เรื่อย ๆ โดยไม่ทราบสาเหตุ จนกระทั่งเริ่มมีอาการอยากทานอยู่เสมอและร่างกายเริ่มทรุดโทรม สุขภาพเสื่อมลง

๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย การเจ็บป่วยที่ทำให้เกิดการติดสารเสพติดได้แยกเป็น ๒ ด้าน คือ ทางด้านร่างกายและจิตใจ ที่ต้องอาศัยสารเสพติดเหล่านั้นช่วยในการบรรเทาอาการที่มีอยู่ ดังนี้

(๑) ผู้ที่มีภาวะการเจ็บป่วยทางกาย เป็นภาวะที่ร่างกายได้รับความทรมานจากความเจ็บปวด เพราะสาเหตุจากการบาดเจ็บที่รุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง เป็นโรคประจำตัวที่ต้องเจอกับอาการปวดอย่างรุนแรงที่ต้องอาศัยยาที่ลดอาการปวดเป็นประจำ ต้องแสวงหายาเพื่อลดอาการปวดแต่ยาเหล่านั้นเป็นการระงับอาการปวดแค่ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อหมดฤทธิ์ยา ก็เริ่มมีอาการเจ็บปวดอย่างทรมานอีก จนต้องอาศัยยาไปเรื่อย ๆ จนเกิดการติดยานั้นได้

(๒) ผู้ที่มีภาวะการเจ็บป่วยทางจิตใจ มีอาการวิตกกังวล เครียด ผิดหวัง เศร้าเสียใจในชีวิต เป็นการป่วยทางจิต ที่ต้องแสวงหายาหรือสารเสพติดเพื่อมาบรรเทาอาการเหล่านี้ให้ตนเองมีความสุข หายเครียดชั่วคราวเท่านั้น ไม่ทำการรักษาที่ต้นเหตุของอาการทางจิต ยาที่ได้รับเป็นการแก้ปลายเหตุ เมื่อหมดฤทธิ์ยา อาการทางจิตก็ กำเริบขึ้นมาอีกพยายามหาสารเสพติดหรือยาตัวนั้นมาเสพอีก จนติดสารเสพติด

๔) สภาพแวดล้อม พบว่า สภาพแวดล้อมที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งสิ่งเสพติด การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไปและการอยู่ใกล้ชิดกับผู้ติดสิ่งเสพติด เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ และในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีคนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา สภาพแวดล้อม มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าตัวยา และจิตใจของบุคคลใน การที่ทำให้เกิดปัญหาเสพติดขึ้น พอจะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของปัญหาเสพติด โดยสรุปได้ ดังนี้

(๑) กลุ่มเพื่อน ในกลุ่มเพื่อนถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อเยาวชนอย่างมากอาจเพราะกลัวถูกคัดออกจากกลุ่มหรือการไม่ถูกยอมรับจากกลุ่มจึงจำเป็นต้องทำให้เหมือนสมาชิกในกลุ่มดังนั้นการคบเพื่อนผู้ปกครองต้องตรวจสอบซักถามประวัติของกลุ่มเพื่อนของบุตรหลานให้ดีกว่าก่อนจะสายเกินแก้ไข

(๒) สภาพสังคมที่เป็นสื่อชักนำให้ใช้ยาเสพติด การที่เยาวชนมีเวลาว่าง และไม่มีสิ่งใดที่เพลิดเพลินและพอใจให้ทำในเวลาว่าง ทำให้เยาวชนไปมั่วสุมกันในที่ต่าง ๆ และชักจูงกันไปทำสิ่งต่าง ๆ ถ้ามีเพื่อนที่ไม่ได้อยู่ร่วมในกลุ่ม ก็อาจชักนำไปในทางอบายมุขต่าง ๆ เช่น การพนัน การมั่วสุมทางเพศ

ตลอดจนการใช้บุหรี่ยี่เหล้า และยาเสพติดต่าง ๆ ผู้ที่เคยใช้หรือติดยาเสพติด เป็นผู้รู้แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ย่อมชักนำเพื่อนไปใช้ยาเสพติดได้บางคนอาจชักนำไปเพื่อตนเองได้มีส่วนได้รับยาเสพติดด้วย

(๓) การมียาหาได้ง่าย ในสถานบางแห่งมีการแพร่ระบาดอยู่แล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่าย ซึ่งในสมัยก่อนการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะอยู่ที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานและกลุ่มเยาวชน ชุมชนแออัด ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจแต่ปัจจุบันสารเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่เยาวชนในสถานศึกษาแทน ซึ่งหากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว เยาวชนในสังคมทั่วประเทศก็จะต้องอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวงรัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาระดับนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเร่งสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมร่วมรับผิดชอบร่วมรณรงค์ ป้องกัน และให้ความรู้อย่างครอบคลุมด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็วิธีหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงโทษภัยของสารเสพติด เกิดเป็นทัศนคติที่ดีที่จะดำเนินชีวิตให้ห่างไกลและปลอดภัยจากสารเสพติดทุกชนิดได้ด้วยตนเอง

(๔) สภาพแวดล้อมที่มีความกดดันต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัวย่อมเป็นเหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มีบุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดีมีความยากจนมาก มีผู้ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาในเมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้

(๕) สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคต ร้างเลื่อนไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูงไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดแทน และบางคนที่มีปัญหาชีวิตไม่ว่าจะเครียดจากฐานะยากจนหนี้สินมาก หรือปัญหาใด ๆ ก็ตาม พยายามหาหนทางในการลดภาวะเครียดโดยการเสพยาเพื่อลดภาวะเครียด บางรายก็พยายามหารายได้เพิ่มขึ้นโดยการทำงานหนักมากขึ้น ทำให้ต้องอาศัยยาเสพติดให้ทำงานหนักเพื่อจะได้มีรายได้มากขึ้น เมื่อเสพยาเสพติดไปนานวัน ทำให้ติดสารเสพติดได้

สรุปสาเหตุหลัก ๆ ๔ ประการคือ ๑) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่า โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เกิดจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ผู้ที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ที่เป็นวัยรุ่นที่มีความต้องการอยากรู้ อยากเห็น ต้องการทดลองสิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ รวมทั้งพวกที่อวดเก่งต้องการเป็นฮีโร่และอยากให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับตนเอง ทอลงยาเสพติดโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา เมื่อทดลองครั้งแรกอาจจะมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตามแต่เมื่อทดลองเสฟอีก ก็ถึงขั้นที่ติดยาเสฟคิดได้ แต่ยาเสฟติดบางตัวถึงแม้ทดลองครั้งเดียวก็สามารถติดได้เช่นกัน

ในการคบเพื่อนเช่นกัน ถ้าเพื่อนในกลุ่มมีคนติดยาเสฟติดอยู่แล้ว โอกาสในการที่จะถูกชักชวนให้เสฟยาเสฟติดมีสูงเพราะเมื่อตนเองเสฟยอมชักชวนให้เพื่อนเสฟด้วยทำให้เกิดการทดลองในสิ่งที่ไม่ดี ๆ ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่น ต้องการหาที่พึ่งพิงทางใจ เมื่อถูกชวนด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามไม่ว่า ทำยสุดเมื่อลองแค่ครั้งเดียวอาจจะติดได้

การหลงผิดคิดเชื่อว่าการเสฟทำให้มีความขยันอดทน ทำงานได้มาก ๆ อ่านหนังสือได้นาน ๆ หรือขยัน ปลอดภัยโปร่งจิตใจ เมื่อทดลองเสฟติด สารเสฟติด เช่น ยาม้า ยาขยัน เป็นต้น ส่วนมากถูกชักชวนจากเพื่อนที่ติดสารนี้อยู่แล้ว เมื่อถูกชวนให้เสฟ อาจจะเกรงใจเพื่อนหรือขาดเพื่อนอย่างเสียไม่ได้หรือต้องการเป็นพวกเดียวกับเพื่อน เมื่อมีการลองเสฟไปย่อมส่งผลให้ต้องการเสฟสารเสฟติดไปเรื่อย ๆ ทำยสุด ก่อปัญหาแก่สุขภาพ ร่างกายและชีวิตได้ ๒) สาเหตุจากการถูกหลอกลวง โดยมีพ่อค้าที่ไม่หวังดี ทำการผสมสารเสฟติดลงไปในการอาหารเพื่อให้คนมาซื้อเรื่อย ๆ เมื่อกินอาหารหรือขนมที่มีสารเสฟติดรวมในอาหารโดยไม่รู้ตัวตนเองได้เสฟสารเสฟติดนั้นไป ต่อมาเมื่อมีความรู้สึกลอย ๆ อีกเรื่อย ๆ โดยไม่ทราบว่าเป็นตนเองติดยาเสฟติดที่ผสมในอาหาร จนกระทั่งร่างกายเสื่อมโทรม สุขภาพเสื่อมลงไปเรื่อย ๆ ไปตรวจถึงทราบว่าตนเองได้ติดยาเสฟติดนั้นไปแล้ว ต้องได้รับการรักษาที่ยาวนาน ๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายมักเกิดกับผู้ที่มีความเจ็บป่วยอย่างรุนแรง มีโรคประจำตัวหรือได้รับอุบัติเหตุก็ตาม ต้องอาศัยสารที่ทำให้อาการปวดลดลงถึงแม้จะชั่วคราวก็ตาม คนเหล่านั้นก็จะแสวงหาตัวยาคือให้ตนเองดีขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีอาการติดสารเสฟติดนั้นได้ ส่วนทางด้านจิตใจ มักจะเกิดกับคนที่มีอาการวิตกกังวล เครียด ผิดหวัง เศร้าเสียใจในชีวิต เป็นการป่วยทางจิต ที่ต้องแสวงหาหรือสารเสฟติดเพื่อมาบรรเทาอาการเหล่านี้ให้ตนเองมีความสุข หายเครียดชั่วคราวเท่านั้น ไม่ทำการรักษาที่ต้นเหตุของอาการทางจิต ยาที่ได้รับเป็นการแก้ปลายเหตุ เมื่อหมดฤทธิ์ยา อาการทางจิตก็ กำเริบขึ้นมาอีก ต้องพยายามหาสารเสฟติดหรือยาตัวนั้นมาเสฟอีกเพื่อให้ตนเองหายเครียดโปร่งสบายเรื่อย ๆ จนติดสารเสฟติดนั้น ๆ ได้ ๔) สาเหตุอื่น ๆ อาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการแพร่ระบาดของแล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่ายทำให้มีโอกาสลองยาเสฟติดได้ง่าย โดยเฉพาะเยาวชนที่มีความกดดันต่อจิตใจ มีปัญหาครอบครัวหรือส่วนตัว เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มีบุคลิกภาพ

หรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็ เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดีมีความยากจนมาก มีผู้ที่ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาในเมือง ใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการ ดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ หรือ สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภค บริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคตรางเลือนไปเยาวชนก็ ขาดการแนะนำชักจูงไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้ เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดแทน

จากสภาพปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ดังกล่าวมานี้ ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชนสังคม และระดับประเทศ ดังนี้

๑) ผลกระทบในระดับบุคคลหรือต่อตัวผู้เสพโดยตรง พบว่า

(๑) การที่บุคคลมีการติดสารเสพติดนาน ๆ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้เสพ โดยตรง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ร่างกายเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลต่อภูมิคุ้มกันโรคทำให้ ร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วยง่าย อารมณ์มีการอ่อนไหวมากขึ้น ผู้เสพจะมีความเกียจคร้านไม่ยอมทำงาน ไม่อยากพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เสียชื่อเสียงต่อวงศ์ตระกูล เป็นที่ครหาของสังคมเป็นที่รังเกียจ ของสังคมไม่มีใครอยากคบหาสมาคม เพราะกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียงไปด้วย ต้องเสียเงินและทรัพย์สิน เพื่อไปซื้อยามาเสพผลกระทบระดับครอบครัว

(๒) ผู้เสพยาเสพติดไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ปล่อยปละละเลยในการทำ หน้าที่ของตนเอทำให้ครอบครัวเดือดร้อนรวมทั้งกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจเพราะเงินส่วนหนึ่ง ครอบครัวจะสูญเสียไปกับยาเสพติดอย่างไรประโยชน์สร้างความเดือดร้อนต่อครอบครัว ทำให้ ครอบครัวถูกครหา เสียหายชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

๒) ผลกระทบต่อสังคม และชุมชน พบว่า ในชุมชนถ้ามีคนติดยาเสพติดจะส่งผลให้มี อาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์จนกระทั่งไปถึงคดีหนักร้ายแรง ทำให้ไม่มี คนต่างถิ่นอยากเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพราะเกิดความเกรงกลัวต่อความปลอดภัยของร่างกายและ ทรัพย์สิน ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนเสียหาย ขาดรายได้เข้าชุมชน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่รักษาความ สงบของบ้านเมืองทำงานหนักมากขึ้น เพิ่มรายจ่ายในการปราบปรามรวมทั้งการบำบัดรักษาเมื่อผู้ติด ยาเสพติดมารับการบำบัดอย่างต่อเนื่อง สูญเสียงบประมาณในการใช้จ่ายและเพิ่มภาระของประชาชน ทั่วไปที่ต้องเสียภาษีเพื่อไปบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเหล่านี้

๓) ผลกระทบระดับประเทศ พบว่า ผลของการติดยาเสพติดเป็นการทำลายเศรษฐกิจและการคลังของประเทศชาติ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณในการป้องกันปราบปราม บำบัด ฟื้นฟูรักษา แทนที่จะนำงบประมาณไปในสิ่งที่จำเป็นอื่น ๆ ทำให้ประเทศชาติขาดความมั่นคง ถึงแม้การผลิตและการค้ายาเสพติด จัดเป็นกลุ่มธุรกิจ และเศรษฐกิจนอกกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิต ถึงแม้จะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้เมื่อมีการค้าขาย แต่ก็เป็นรายได้สำหรับคนบางกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมายและเอาไรต์เอาเปรียบสังคม ธุรกิจการค้ายาเสพติด ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียเงินตราแก่กลุ่มผู้ผลิตที่อยู่ภายนอกประเทศจำนวนมหาศาลซึ่งจากการศึกษาวิจัยศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี ๒๕๔๐ พบว่าเศรษฐกิจการค้ายาเสพติดมีมูลค่าระหว่าง ๒๘,๐๐๐-๓๓,๐๐๐ ล้านบาท คนที่ติดยาเสพติดต้องหากินมาซื้อยาเพื่อเสพ ประมาณ ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน เมื่อเสพนาน ๆ จะทำให้ร่างกายทรุดโทรม มีปัญหาสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยเข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาล รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณส่วนนี้ ๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาทต่อคนต่อครั้ง^๑

๔.๓ การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น

จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๔ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนเพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนของตน ผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดโดยแยกตามหลักธรรมดังนี้

๑) อบายมุข

อบายมุขเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ทางแห่งความพินาศ เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ ประกอบไปด้วย อบายมุข ๔ และ ๖ คนที่เข้าไปข้องเกี่ยว เป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์อย่างไร้ประโยชน์และไร้คุณค่า ควรณรงค์ให้คนในชุมชนเล็งเห็นโทษภัยของการไปข้องเกี่ยวกับสิ่งเสื่อมโทรมหรือหนทางแห่งความเสื่อมเหล่านี้ มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศส่วนรวม ทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง อบายมุขที่ทำให้เกิดผลเสียมีดังนี้

^๑ โสภัญญา ทองไทย, “ศึกษาความสูญเสีย ทางเศรษฐกิจของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาบำบัดรักษาการใช้สิ่งเสพติดในโรงพยาบาลอภัยภูธรจังหวัดขอนแก่น” , วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘): ๕๙๑- ๖๐๓.

อบายมุข ๔ เป็นเรื่องที่ทำให้ชีวิตเสื่อมโทรมสร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ประกอบด้วย
 ๔ ประการคือ ๑) การเป็นนักเลงหญิงหรือนักเที่ยวผู้หญิง ทำให้ชีวิตวุ่นวาย ครอบครัวมีปัญหาส่งผลกระทบต่อในหลาย ๆ ด้าน ๒) การเป็นนักเลงสุราและของมีเมาต่าง ๆ เมื่อดื่มสุรายาเสพติดย่อมทำให้ขาดสติ ขาดการยับยั้งชั่งใจ เป็นหนทางไปสู่การติดยาเสพติดได้ง่าย ๓) การเป็นนักเลง
 การพนันทุกประเภท การเล่นเกมการพนันมีแต่จะทำให้เสียทรัพย์สินเงินทองไปอย่างไร้ประโยชน์ และ
 ๔) การคบคนชั่วเป็นมิตร ถ้าเพื่อนติดสารเสพติด ย่อมมีโอกาสสูงที่จะถูกชักชวนให้เสพยาเสพติดได้ง่าย

อบายมุข ๖ ประกอบอบายมุข ๖ ประการคือ

๑) ติดสุราและของมีเมารวมถึงยาเสพติดมียาบ้าเป็นต้น เมื่อเข้าไปข้องแวะหรือติดแล้ว
 จะทำให้มีโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคล ทำให้เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เมื่อเสพติดนานวันย่อมทำให้
 สุขภาพร่างกายทรุดโทรม เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ทำให้เสียเกียรติบางครั้งทำให้ไม่มีความละเอียดรอบคอบ
 รัยที่กระทำลงไป ส่งผลต่อสติปัญญาเสื่อมทรามลง

๒) ชอบเที่ยวกลางคืน หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่า นักท่องเที่ยวหรือผีเสื้อราตรีแล้วแต่จะ
 เรียกแต่สุดท้ายก็มีความหมายถึงผู้ที่มีรสนิยมในการออกเที่ยวในยามค่ำคืนเป็นสาเหตุของการโทษแก่
 ตนเองถึง ๖ ประการ ดังนี้บุคคลนั้นได้ชื่อว่า ๑. ไม่รักษา ๒. ไม่รักษาลูกเมีย ๓. ไม่รักษาทรัพย์สินสมบัติ ๔.
 เป็นที่ระแวงสงสัยของคนอื่น ๕. เป็นเป้าหมายให้เขาใส่ความหรือข่าวดูและ ๖. เป็นหนทางมาของ
 เรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓) ชอบเที่ยวดูการละเล่นโดยการงานเสื่อมเสียเพราะใจกังวลคอยคิดจ้องกับเสียเวลาเมื่อ
 ไปดูสิ่งนั้น ๆ มีโทษ ๖ กรณี ประกอบด้วย ๑) รำที่ไหนไปที่นั่น ๒) ขับร้องที่ไหนไปที่นั่น ๓) ดนตรีที่
 ไหนไปที่นั่น ๔) เสภาที่ไหนไปที่นั่น ๕) เพลงที่ไหนไปที่นั่น ๖) เถิดเทิงที่ไหนไปที่นั่น

๔) ติดการพนัน มีโทษ ๖ อย่าง ประกอบด้วย ๑) เมื่อชนะยอมก่อเวร ๒) เมื่อแพ้ย่อม
 เสียหายทรัพย์สินที่เสียไป ๓) ทรัพย์สินหมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔) เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๕) เป็นที่
 หมิ่นประมาทของเพื่อน ๖) ไม่เป็นพึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขาเพราะเห็นว่าจะเลี้ยง
 ลูกเมียไม่ไหว

๕) คบคนชั่ว มีโทษ โดยทำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ๑)
 นักเลงการพนัน ๒) นักเลงเจ้าชู้ ๓) นักเลงเหล้า ๔) นักคนลงของปลอม ๕) นักหลอกหลวง ๖)
 นักเลงหัวไม้

๖) เกียจคร้านการงาน มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อนไม่ทำการงาน
 โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณี คือ ๑) หนาวนักแล้วไม่ทำการงาน

๒) ร้อนนักรแล้วไม่ทำงาน ๓) เย็นไปแล้วไม่ทำงาน) ๔) ยังเข้านักแล้วไม่ทำงาน๕) ทิวนักแล้วไม่ทำงาน ๖) อีมนักแล้วไม่ทำงาน

จากผลเสียของอบายมุขทั้ง ๔ และ อบายมุข ๖ ทั้งหมดเหล่านี้เป็นหนทางแห่งความเสื่อมของชีวิตทำให้ชีวิตพินาศและทำให้สังคม ชุมชนเกิดปัญหา มีผลกระทบในวงกว้าง เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้นถ้าคนในชุมชนเข้าใจและตระหนักเห็นผลเสียที่จะตามมาในอนาคตย่อมละเว้นสิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ชีวิตเกิดความเจริญงอกงาม เป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน จากต้นเหตุของอบายมุขทั้ง ๔ และอบายมุข ๖ ที่มีทั้งการเที่ยวกลางคืน การดื่มสุราของมีนเมา การติดพนันและคบคนชั่วเหล่านี้ ทำให้มีโอกาสเกิดปัญหาเรื่องยาเสพติดตามมา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา พบว่า สาเหตุหลักของการติดยาเสพติดหลัก ๆ ของชุมชนเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น จึงสรุปหลักอบายมุขที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติดตามมา มีประเด็นสำคัญ ๒ ประการ คือ

- ๑ การเป็นนักเลงสุรา
- ๒.การคบคนชั่วเป็นมิตร

ผู้วิจัยจึงได้ทำตารางกิจกรรมโดยการใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ กิจกรรมการประยุกต์ใช้หลักอบายมุข ในการป้องกันเรื่องยาเสพติด

ข้อที่	เรื่อง	วิธีการประยุกต์ใช้
๑	๑.ติดสุราและของมีนเมา รวมถึงยาเสพติด	<p>๑.จัดกิจกรรมเข้าค่ายสอนให้เยาวชนทราบถึงโทษและผลเสียของยาเสพติด หลีกเลี่ยงการลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ ที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติดได้ง่าย ใช้การอธิบายที่ง่ายต่อการเข้าใจในแต่ละวัย</p> <p>๒.กรณีในโรงเรียน กิจกรรมที่ควรจัดให้มี เช่น</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) การสร้างแกนนำให้สอดส่องดูแลเพื่อนนักเรียนด้วยตนเองในเรื่องบุหรีสุรา เพื่อป้องกันการติดยาเสพติดตามมา ๒) รมรงค์กิจกรรมไม่สูบบุหรี ๓) จัดการแข่งขันกีฬาป้องกันยาเสพติด ๔) ครูใส่ใจการให้ความรู้ เกี่ยวกับภัยที่เกิดจากการใช้ยา เสพติด ๕) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้ ความรู้เสี่ยงตามสายเรื่องยาเสพติดอย่าง

ข้อ ที่	เรื่อง	วิธีการประยุกต์ใช้
		<p>สม่ำเสมอและต่อเนื่อง -โรงเรียนจัดทัศนศึกษา ให้นักเรียนเรียนรู้จากสถานที่จริง</p> <p>๖) มีการเรียนการสอนให้ความรู้เรื่องยาเสพติดสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหา รายวิชา</p>
๒	การคบคนชั่วเป็นมิตร	<p>ในสถาบันครอบครัว</p> <p>๑) สร้างครอบครัวให้อบอุ่น ต้องดูแลในเรื่องการคบเพื่อนของลูกหลานตนเอง ถ้าเพื่อนที่คบไม่ดีต้องคอยตักเตือนถึงผลกระทบที่จะมาตามทีหลัง เพราะส่วนใหญ่เยาวชนมักจะติดยาเสพติดตามกลุ่มของตนเองถ้าเพื่อนในกลุ่มติดเสพติด มักจะชวนเพื่อนในกลุ่มตนเองเสพติดด้วย วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการให้เพื่อนยอมรับตนเองให้เป็นพวกเดียวกันอยู่แล้ว</p> <p>๒) โรงเรียนควรสร้างค่านิยม ใหม่ในเรื่องการคบเพื่อน ให้คบแต่เพื่อนที่ดี ไม่เกรง ไม่ใช้ยาเสพติด</p> <p>๓) ไม่ไปในที่โจครหรือคบคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่น่าไว้ใจ</p>

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลเสียของอบายมุขโดยเฉพาะการดื่มสุราเสพยาเสพติด หรือการคบเพื่อนไม่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีโอกาสติดยาเสพติดสูง ดังคำกล่าวของ นาย สี (นามสมมติ) อายุ ๕๒ ปี ที่กล่าวว่า “การที่คนเราไปหมกมุ่นกับ อบายมุข หรือเสพสิ่งมีนเมาเสพยาเสพติด ซึ่งพบมากในกลุ่มที่ชอบเที่ยวกลางคืน ไปมั่วสุมแหล่งอบายมุขกลางคืน รวมทั้งมีกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี แต่ละคนก็ ดื่มสุรา เที่ยวกลางคืน มั่วผู้หญิง เมื่อทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้มีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ร่างกายก็ทรุดโทรม ครอบครัวก็แตกแยกไม่มีความสุข รวมทั้งให้ชาวบ้านข้างเคียงเดือดร้อนเพราะพวกนี้จะเกรงไม่ค่อยเกรงใจใครเลย อารมณ์ฉุนเฉียวโมโหง่าย ชอบทะเลาะวิวาทกับคนอื่น ทำให้ชาวบ้านเพื่อนบ้านข้างเคียงที่เป็นคนดีต้องคอยระวังตัวเองอยู่ตลอด ไม่อยากสูงส่งข้องเกี่ยวกลัวว่าทำร้ายร่างกาย”^๒ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระปลัดวุฒิชัย (นามสมมติ) อายุ ๔๙ ปี ที่กล่าวว่า “ ส่วนใหญ่พวกที่ติดสุรา ยาเสพติด มักเป็นพวกที่เที่ยวกกลางคืน เป็นกลุ่มเพื่อนที่ติดยาเสพติดด้วยกัน ชักชวนให้เพื่อนใน

^๒ สัมภาษณ์ นาย สี, บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

กลุ่มลองเสฟ เมื่อลองเสฟแล้วมีอาการมีนเมาคุมสติไม่อยู่มักจะมักจะเอะอะโวยวาย ربกวอนทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนอยู่เป็นประจำ ชอบมามั่วสุมในที่เปลี่ยว ๆ ทรัพย์สินข้าวของมักจะหายอยู่ประจำ พระและเด็กในวัดต้องคอยระแวงระวังอยู่เสมอพวกติดยาเสพติดมักจะเป็นกลุ่มที่ว่างงานหรือไม่มีงานประจำ ยากจนแล้วหาหนทางออกที่ผิด ๆ ทำให้ชีวิตพังพินาศได้ง่าย ยิ่งเสฟติดยิ่งจนหนักเข้าไปอีก ท้ายสุดทำให้เป็นโจรกระทำผิดกฎหมายง่ายขึ้น”^๓ สอดคล้องกับคำกล่าวของนางรัชณี (นามสมมติ) ที่กล่าวว่า “คนที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ชุมชนเรามักจะเป็นวัยรุ่นกลุ่มที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่นในครอบครัว พ่อแม่ไม่สนใจแม้แต่ทำมาหากิน ทำให้ใจแตกไม่เรียนหนังสือ แล้วติดเพื่อนกลุ่มที่ไม่ดี ชักชวนกันเสพยาเสพติดจนเสฟติดติดจนถอนตัวไม่ขึ้น เรียนหนังสือไม่จบ หยุดเรียน สร้างปัญหาจนเวียนหนักเข้าไปอีก เมื่อติดยาหนัก ๆ เข้าก็ต้องหาเงินเพื่อจะหาเงินทุกวิถีทางที่จะไปซื้อยามาเสฟ กลายเป็นขโมยทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน ต้องคอยระวังทรัพย์สินเงินทองกลัวคนกลุ่มนี้หรือ หลีกหนีห่าง บางคนถึงขั้นจากคนเสฟกลายเป็นนายหน้าขายยาเสฟติดไปเลย ท้ายสุดถูกตำรวจจับเข้าคุกจนหมดอนาคต จะเห็น ๆ ได้ว่ายาเสฟติดทำให้เสียกำลังของชาติ เยาวชนเสียนาคต ประเทศชาติ เศรษฐกิจเสียหายอย่างใหญ่หลวงมากมายนับคณานับไม่ได้”^๔ สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุรินทร์ (นามสมมติ) อายุ ๖๐ ปี ที่กล่าวว่า “ในชุมชนตอนนี้เริ่มมีอบายมุขเข้ามาแพร่หลายรวมทั้งยาเสฟติดเริ่มระบาดเข้ามาทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มีปัญหาครอบครัว หรือกลุ่มคนที่ใช้แรงงานที่ต้องทำงานหนักต้องแสวงหายาเสฟติดมาเสฟเพราะเข้าใจผิดว่า ทำให้ขยันทำงาน ที่เราเรียกว่า ยาม้า ยายขยันเพื่อที่จะได้ทำงานหนัก ๆ ได้นานมากขึ้น หรือกลุ่มวัยรุ่นที่บ้านแตก ติดเพื่อนที่ติดยาเสฟติดทำให้ถูกชักชวนลองเสฟได้ง่าย ท้ายสุดส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย ทำให้ร่างกายเสื่อมโทรมเกิดปัญหาต่อชุมชน เพราะเป็นพวกลักขโมยข้าวของชาวบ้านเพื่อที่จะหาเงินมาซื้อยาบ้าไปเสฟ ทำให้สังคมวุ่นวายไม่มีความสุข ชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างสุจริตต้องคอยนอนผวา เกิดความหวาดกลัวอันตรายที่เกิดขึ้นได้ สังคมสมัยนี้น่ากลัวถ้ายังไม่มีกรรมรงค์ป้องกันปราบปรามอย่างจริงจัง พลอยทำให้คนอื่นเดือดร้อนอยู่อย่างไม่มีความสุข”^๕

^๓ สัมภาษณ์ พระปลัดวุฒิชัย, บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นางรัชณี, บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ ๙ ต.บ้านม่วง อ. จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นายสุรินทร์, บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑ บ.เป็ยน้อย ต.เป็ยน้อย อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

จากการสัมภาษณ์ของคนในชุมชนเบื้องต้นของการติดตามเสพติดประเภทอื่น ๆ ต่อมาอีก จึงสามารถนำอบายมุขทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุเข้าใจ และเห็นโทษของอบายมุขทั้งหมดนี้จะทำให้วิถีชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม ดังนั้นอบายมุขจึงเป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนของอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อเรารู้ถึงสาเหตุปัญหาแล้วจึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์อีกประการหนึ่งมาร่วมวิเคราะห์ได้แก่ ประธาน ๔ เป็นหลักธรรมพบว่าจากผลเสียของอบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ อบายมุขทั้งหมดนั้นเป็น ทางแห่งความเสื่อมและความพินาศแห่งชีวิต และเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่นปัญหาเสพติด เป็นต้น อบายมุข นี้เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของปัญหาทั้งหมด ถ้าผู้คนในชุมชนที่มีไว้เพื่อกำกับคนให้สามารถดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ถูกต้อง

๒. ประธาน ๔

ประธาน ๔ หรือความพยายามในกิจที่ชอบธรรมที่เรียกว่า สัมมัตถประธาน ความหมายคือ ความพากเพียรที่เป็นใหญ่ หลักธรรมที่สำคัญ เป็นความพยายามในกิจที่ชอบธรรม ที่คนในชุมชนควรนำมาปฏิบัติระลึกถึงอยู่เสมอจะทำให้ชีวิตได้พบสิ่งที่ดีงาม เพราะไม่กระทำความบาปหรือสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น เมื่อมีสิ่งที่ดีเกิดขึ้นแล้วให้ความเพียรในการในการละสิ่งที่ไม่ดีหรืออกุศล ทางด้านดีให้เพียรทำความดีที่เป็นกุศลและรักษากุศลหรือความดีนั้นให้อยู่ เป็นแนวคิดของการลด ละเลิกและแผ้วระวังปัญหาเสพติดในชุมชน ประกอบด้วย ๔ ประการดังนี้

๑) สังวรประธาน หรือการพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งชั่วหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระดับระวางไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล และเมื่อวิเคราะห์โดยละเอียดแล้วสามารถสังเคราะห์สังวรประธานเข้าในกระบวนการการวางแผนงานในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนได้

๒) ปหานประธาน หรือการเพียรละบาป ทุกคนในสถานศึกษาและชุมชนจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมจุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิดเปรียบเสมือนช้างที่ตกหล่มไม่สามารถขึ้นเองได้ สามารถสังเคราะห์เข้าในกระบวนการสอดส่องอาจจัดเป็นโครงการตาข่ายพรดโดยอาศัยเครือข่ายในการประสานงาน

๓) ภาวนาประธาน หรือการเพียรทำสิ่งที่ เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนและชุมชน ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ จนถึงระดับที่ยิ่งใหญ่ และเมื่อทุกคนได้ทำสิ่งดี ๆ เหล่านี้สำเร็จ ก็ยิ่งจะเกิดความภาคภูมิใจทั้งยังจะนำไปสู่อุปนิสัยที่จะขยันหมั่นเพียรการสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับตนเอง และสังคม ซึ่งสามารถสังเคราะห์เข้าอยู่ในกระบวนการบำบัดรักษาผู้ที่เคยติดยาเสพติดไม่ให้หวนกลับไปติดยาเสพติดอีก

๔) . อนุรักษนาปธาน หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มกระทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลือกที่รักษาความเค็มไม่ให้ล้นสูญไป โดยไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะเข้มแข็งขึ้นยินดีไปด้วย และสามารถสังเคราะห์เข้าในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการสร้างอาชีพให้แก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดมาแล้วจะได้มีอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว

จากหลักการทั้ง ๔ ประการจะทำให้ชีวิตพบแต่ความสุข ถ้านำไปปฏิบัติย่อมนำให้สังคม ชุมชนมีความสุข เป็นหลักธรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดโดยการประยุกต์นำหลักปธาน ๔ มาปฏิบัติ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ กิจกรรมการประยุกต์ใช้หลักปธาน ๔ ในการป้องกันแก้ไข ยาเสพติด

ข้อที่	เรื่อง	วิธีการประยุกต์ใช้
๑	สังวรปธาน หรือการพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด	โรงเรียน ๑.กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่าย ให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดในทุก ๆ ด้าน ชุมชน ๒. ผู้นำชุมชนต้องรณรงค์สร้างแกนนำในการต่อต้านยาเสพติด
๒	ปหานปธาน หรือ การเพียรละบาป	๑.กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนในชุมชน ถ้ามีคนในชุมชนติดยาเสพติด ต้องนำเข้ารับการบำบัดเพื่อเลิกยาเสพติด ๒.กิจกรรมบำบัดการติดยาเสพติดด้วยความสมัครใจ ๓.จัดโครงการรับคนดีสู่ชุมชนบ้านเรา
๓	ภavanaปธาน (Bhavana-padhana : The effort to develop) หรือการเพียรทำสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ	กิจกรรมในโรงเรียน ๑.จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำความดีแก่สังคม เช่น กิจกรรม ๕ ส ช่วยกันเก็บขยะ ทำความสะอาดชุมชน โรงเรียน วัด ชุมชน เป็นต้น

		๒.กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ วรรณรงค์ทำความดีเพื่อสังคม
๔	อนุรักษนาปธาน (Anurukkhanapadhana : The effort to maintain) หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม	ในชุมชน ๑. จัดกิจกรรมวรรณรงค์ทำดีเพื่อชุมชนอยู่เสมอ เช่น กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน ๒. กิจกรรมทำบุญร่วมสวดมนต์ทุกวันพระหรือทุกเดือน ๓. โครงการยกย่องชมเชยคนดีผู้ประพฤติดีในชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้คนอื่นปฏิบัติตาม

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การนำหลักปธาน ๔ มาประยุกต์ใช้ในสังคมชุมชน เป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างยั่งยืนด้วยการเพียรทำความดี อย่างต่อเนื่อง ดัง คำกล่าวของ พระครูสมสมัย (นามสมมติ) อายุ ๓๕ ปี ที่กล่าวว่า

“ ถ้าคนในชุมชนมีหลักธรรมปธาน ๔ คือ มีความเพียรพยายามที่จะไม่กระทำความชั่ว มีความยับยั้งชั่งใจ ที่จะไม่ไปข้องเกี่ยวกับอบายมุข สิ่งเสพติดมีนเมา ย่อมทำให้ชีวิตพบแต่ความเจริญ ถ้าระลึกมีสติอยู่เสมอว่า ผลเสียของการติดสารเสพติดเหล่านี้มันส่งผลกระทบต่ออันยิ่งใหญ่ต่อตนเอง สังคม ชุมชนและประเทศชาติย่อมไม่ไปเริ่มต้นไปลองเสพ หรือแตะต้องมันเลย ต้องพยายามหลีกเลี่ยงหนีไกล สิ่งชั่วร้ายเหล่านี้ หรือเมื่อรู้ตัวว่า ติดสารเสพติดแล้ว ต้องพยายามที่เลิกสิ่งชั่วร้ายนี้ ถึงแม้จะยากเย็นแสนเข็ญอย่างไรก็ตาม ต้องมีกำลังใจที่จะเอาชนะให้ได้ แต่สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัย ครอบครัว ชุมชน ช่วยกันดูแลให้กำลังใจเขาที่เขาพยายามละ เลิก ลด ไม่ไปข้องเกี่ยวกับสารเสพติดนี้อีก เพราะคนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นคนป่วยคนหนึ่งที่ต้องการรักษาเอาใจใส่ให้กำลังใจเขาในสิ่งที่เขาจะพยายามทำความดี โดยการเลิกสารเสพติดนั้น ๆ ขณะเดียวกัน การพยายามทำความดี เป็นสิ่งที่ดีที่เป็นความเพียรอย่างใหญ่หลวง และเมื่อทำความดีนี้ ต้องรักษาความดีเหล่านั้นไว้เพื่อผดุงชีวิตตนให้มีความสุข ส่งผลกระทบต่อชุมชนมีความสุข ครอบครัวมีความสุข ส่งผลให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ”^๖ สอดคล้องกับคำกล่าวของ นายสมมติ (นามสมมติ) อายุ ๕๘ ที่กล่าวว่า “คนในชุมชน ไม่ควรไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นสุรา อบายมุข ต่าง ๆ ต้องมีการอบรมกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงพิษ

^๖ สัมภาษณ์ พระครูสมสมัย, บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ภัยของสารเหล่านี้ ให้มีการระลึกตนเองอยู่เสมอไม่ให้กระทำสุ่มเสี่ยงที่จะไปข้องเกี่ยวกับสิ่งไม่ดี โดยเฉพาะถ้ามีกลุ่มเพื่อนที่ติดยาเสพติดติดใจและหลีกเลี่ยงที่จะไม่ไปข้องเกี่ยวกับคนกลุ่มนี้ เพราะมีโอกาสที่จะพาไปติดยาเสพติดได้ง่าย ต้องหักห้ามใจอย่างยิ่งยวดที่จะไม่กระทำการใด ๆ ที่นำพาตนเองไปสู่ความหายนะ หรือถ้าหลงผิดกระทำพลาดไปแล้ว ควรที่จะถอนตัวให้เร็วที่สุด หยุดการกระทำที่ทำให้ตนเองตกต่ำ ต้องอาศัยหลักการ ละเว้น หักห้ามใจตนเองตนเองรวมทั้งครอบครัว คนใกล้ชิดให้กำลังใจ การตัดเตือนให้เลิกสารเสพติดให้ได้ แรงกระทำแต่ความดี ยิ่ง ๆ ขึ้น พากเพียรรักษาความดีนั้นไว้ตลอดไม่ให้น้อยลงไปอีก”^๗ สอดคล้องกับคำกล่าวของ นางสุรีพร (นามสมมติ) อายุ ๔๓ ปี ที่กล่าวว่า “การหักห้ามใจตนเองไม่ให้ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ไม่ไปข้องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ตั้งแต่แรก แต่ถ้าพลาดพลั้งไปแล้วควรรู้จักกระงับหักห้ามใจ ถอนตัวเองจากสิ่งชั่วร้ายที่จะทำให้ชีวิตตนเองเสื่อมให้ได้ ขณะเดียวกันการเร่งพากเพียรทำความดี ไม่ว่าจะเป็ความดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และรักษาความดีนั้นไว้ให้ยาวนาน จะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า เป็นหลักการที่ว่า หลีกหนีลดละเลิก เร่งสร้างและรักษาความดี เป็นหลักที่ทำให้ชีวิตพบแต่ความสุข ส่งเสริมให้สังคม ชุมชนเจริญก้าวหน้าไม่มีเรื่องเดือดร้อนเข้ามา ครอบครัวมีความสุขอบอุ่น ย่อมทำให้สังคมเข้มแข็งมากขึ้น”^๘ สอดคล้องกับคำกล่าวของ นางอมร (นามสมมติ) อายุ ๔๓ ปี ที่กล่าวว่า

“ควรรณรงค์อบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความระลึกรู้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด สอนให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจ เอาชนะใจตนเองไม่ที่จะไม่ทำความชั่ว ไม่ไปติดสารเสพติดที่จะนำพาชีวิตตนเองพังพินาศเสื่อมโทรมลง แต่ถ้าติดสารเสพติดแล้วก็ควรเพียรพยายามที่จะต้องเลิกถอนยาให้ได้ หรือนำพาตนเองไปปรึกษาให้หายขาดให้ได้ สิ่งสำคัญเพราะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ประการที่จะช่วยให้ก้าวผ่านสิ่งนี้ได้ ร่วมกับการเร่งสร้างชีวิตดี พร้อมกับรักษาคุณงามความดีที่สร้างให้คงทนยาวนาน และสร้างชีวิตดีไปเรื่อย ๆ ทำให้ครอบครัว สังคม ชุมชน มีความสงบสุข ไม่มีโจรผู้ร้ายที่จะทำให้ชาวบ้านคอยระแวงอีกต่อไป”^๙

ประธาน ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นหลักธรรมต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการรณรงค์ลด ละ เลิก ยาเสพติดในชุมชน มีสติสังวรระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชนและพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ

^๗ สัมภาษณ์ นายสมบัติ, บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่ ๒ ตำบลขามป้อม อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นางสุรีพร, บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.วังม่วง อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ นางอมร, บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ ต.ขามป้อม อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

เกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปกับชุมชน รวมถึงพยายามรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้โดยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างและมีการคอยเฝ้าระวังไม่ปัญหาที่แก้ไขได้แล้วกลับมาเกิดขึ้นอีก เมื่อใช้ปานทั้ง ๔ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนแล้วชุมชนก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ และจำเป็นที่จะต้องใช้วัฒนธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ ถือว่าเป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสุขสงบร่มเย็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓. วัฒนธรรม ๖

วัฒนธรรม ๖ เป็นหลักธรรมที่นำสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือ ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประจักษ์อันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญองงามของชีวิต ทำให้ไม่ต้องไปพึ่งพายาเสพติด ประกอบด้วย ๖ ประการคือ

๑. อาริยะ หมายถึง ความไม่มีโรค, ความมีสุขภาพดี การที่ไม่ต้องพึ่งพายาเสพติดจะส่งผลให้สุขภาพแข็งแรงร่างกายไม่เสื่อมโทรม

๒. ศีล หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรกัน ได้ฝึกในมรรยาทอันงาม เมื่อคนเราประพฤติดี ประพฤติชอบ ทำให้ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๓. พุทธานุมัต หมายถึง ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชนเหล่าคนผู้เป็นบัณฑิตไม่คบเพื่อนที่ติดยาเสพติด หลีกหนีให้ไกล

๔. สุตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ รู้เท่าทันกับพิษภัยและรูปแบบต่างของยาเสพติด ทำให้ไม่มีโอกาสเสี่ยงในการติดยา

๕. ธรรมานุวัติ หมายถึง ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม เมื่อคนเราดำเนินชีวิตที่ทางที่ชอบยอมทำให้หลีกหนีพ้นจากยาเสพติด

๖. อสันทา หมายถึง ความเพียรพยายามไม่ระย่อ, มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุหลักของการติดยาเสพติดหลัก ๆ ของชุมชนเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น จึงสรุปแนวทางการประยุกต์ใช้วัฒนธรรม ๔ ประเด็นสำคัญ ๓ ประการคือ ๑) ศีล ๒) พุทธานุมัต ๓) สุตะ

ผู้วิจัยจึงได้ทำกิจกรรมโดยการนำหลักวัฒนธรรมมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยนำหลักวัฒนธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ตั้งตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ กิจกรรมการประยุกต์ใช้หลักวัฒนธรรม ในการป้องกันแก้ไข ยาเสพติด

ข้อ	เรื่อง	วิธีการประยุกต์ใช้
๑	ศีล หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรกัน ได้ฝึกในมรรยาทอันงาม เมื่อคนเราประพฤติดี ประพฤติชอบ ทำให้ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน	กิจกรรมในชุมชน ควรทำดังนี้ ๑.กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาล ส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีล พัฒนาจิตใจให้ตั้งงาม ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรม เนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น ๒.กิจกรรมพัฒนา จิตใจและปัญญา โดยใช้วัดในชุมชนเป็นที่รวมคน มีการสอนธรรมะ พัฒนาจิตใจ
๒	พุทธานุมัตต์หมายถึง ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชน เหล่าคนผู้เป็นบัณฑิตไม่คบเพื่อนที่ติดยาเสพติด หลีกหนีให้ไกล	กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้ ๑.กิจกรรมต้นแบบคนดี เชิดชูสังคม ๒.กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์หมู่บ้าน ด้านกายยาเสพติด
๓.	สุตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ รู้เท่าทันกับพิษภัยและรูปแบบต่างของยาเสพติด ทำให้ไม่มีโอกาสเสี่ยงในการติดยา	๑.โรงเรียนหรือชุมชน ควรให้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัย อันตรายของยา เรียนรู้ให้เท่าทันกับรูปแบบต่าง ๆ ของยาเสพติด ๒.มีการ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับภัยยาเสพติด โดยเสียงตามสายทุกเช้า อย่างต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

ตารางที่ ๔.๓ พบว่า การนำหลักวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในสังคมชุมชน เป็นการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวของ ดังคำกล่าวของ นายเชาวกิต (นามสมมติ) อายุ ๓๕ ปี ที่กล่าวว่า

“การที่คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงไม่มีโรค จะส่งผลให้มีเรี่ยวแรงกำลังสำคัญในการพัฒนาชีวิตและจิตใจตนเองดีต่อครอบครัว สังคม ชุมชน มีการพัฒนาศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตนเองโดยเฉพาะสารเสพติดที่เราไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผลออกไปเสพติดอย่างไม่รู้ตัวไม่ว่าจะสาเหตุใดก็ตาม ย่อมมีผลกระทบในวงกว้างแต่ถ้าอยู่ในศีลในธรรม ทำให้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบ ย่อมเกิดผลดีแน่นอน โอกาสที่จะพาตนเองไปสู่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติดแทบไม่มีเลย จะต้องมีการพัฒนาตนเองหาหนทางในความก้าวหน้าในอาชีพ การงานธุรกิจอยู่เนื่อง ๆ อย่างต่อเนื่อง”^{๑๐}

สอดคล้องกับ นายสิวกุทธิ์ (นามสมมติ) อายุ ๖๐ ที่กล่าวว่า“ถ้ามีการประยุกต์หลักธรรมที่เป็นทางสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต จะทำให้คนไม่พาตนเองไปสู่วังวนของการติดยาเสพติดได้ เหมือนเกราะป้องกันตนเองจากยาเสพติด ทำตัวอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม คบเพื่อนที่เป็นคนดี ไม่คบเพื่อนที่ประพฤติชั่วเสื่อมหรือพวกติดยาเสพติด เรียนรู้ให้เท่าทันกับรูปแบบต่าง ๆ ของยาเสพติดจะได้ไม่หลงผิดรู้เท่าไม่ถึงการณ์เข้าไปพัวพันได้ มีความเพียรพยายามกระตือรือร้นในการทำชีวิตตนเองให้ก้าวหน้าต่อไปเรื่อย หลักต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมทำให้ตนเองพ้นภัยจากยาเสพติดได้”^{๑๑}

สอดคล้องกับ นางเนาวรัตน์ (นามสมมติ) อายุ ๕๒ ปีที่กล่าวว่า“หลักธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่เหนี่ยวรั้งจิตใจคนให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ไม่ไปอยู่ในที่อโคจร หรือติดยาเสพติด ส่งผลให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง คบแต่เพื่อนที่ดีไม่ชักชวนกันไปในทางที่เสื่อมเสีย ฝึกฝนเรียนรู้ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่เป็นวัยที่คึกคะนองอยากรู้ อยากเห็น ถ้ามีหลักธรรมในจิตใจจึงนำพาชีวิตตนเองไม่เข้าไปใกล้สิ่งเสพติดได้”^{๑๒}

จะเห็นได้ว่า ถ้ามีหลักธรรมทั้ง ๖ ประการ ในบาลีเรียกว่า อัฐถวาร (ประตูแห่งประโยชน์, ประตูสู่จุดหมาย) หรือ อัฐถประมุข (ปากทางสู่ประโยชน์, ต้นทางสู่จุดหมาย) และอรรถกถาอธิบายคำอัฐถะ ว่า หมายถึง “วุฒิ” คือความเจริญ ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม ย่อมนำพาไปสู่ชีวิตที่เจริญก้าวหน้าพัฒนาตนเองอยู่เรื่อย ๆ คบเพื่อนที่ไม่ชักชวนกันไปในทางที่เสื่อม เมื่อคนในชุมชนต้องอาศัยหลักธรรมอีกหลักหนึ่งคือพรหมวิหาร ๔ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขดังจะกล่าวต่อไป

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายเชาวกิต, บ้านเลขที่ ๒ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสิวกุทธิ์, บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์, บ้านเลขที่ ๓๔ ต.ขามป้อม อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔. พรหมวิหาร ๔

การจากสนทนากลุ่มยังพบว่า หลักพรหมวิหารธรรมยังเป็นหลักพุทธจริศาสตร์อีกข้อหนึ่งที่จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอีกด้วย โดยมีกระบวนการที่นำมาปรับใช้ดังนี้

๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ซึ่งความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ที่เกิดขึ้นได้ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ แต่ในความหมายนี้หมายถึงมีความรักที่เป็นความปรารถนาดี โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ เป็นผู้มิจิตอาสาในการร่วมกันแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนของตน สืบเนื่องมาจากเมื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วมิจิตร่วมกัน มีใจเอื้ออาทรต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาให้ถูกวิธี

๒) กรุณา ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน

พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ๑) ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ ๒) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์ แต่ในความหมายนี้ ผู้วิจัยหมายถึง ความปรารถนาที่จะทำให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากสภาวะของการติดยาเสพติดโดยการหาวิธีการต่าง ๆ ตามกระบวนการของมรรควิธีที่ได้กล่าวด้วยจิตใจที่เอื้ออาทรโดยนำผู้ติดยาเสพติดนั้นเข้าสู่กระบวนการบำบัดทางกายและสร้างความเข้มแข็งทางใจพุทธวิธี จากนั้นเมื่อผู้ติดยาเสพติดหายเป็นปกติแล้วยังมีการส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านั้นได้มีอาชีพตามที่ตนถนัดเพื่อเป็นรายได้ในดำเนินชีวิตจะได้ไม่หันไปติดยาเสพติดอีก

๓) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า ดี ในความหมายนี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้าในมิติของหน้าที่การงานของผู้เคยติดยาเสพติดหลังจากได้รับการบำบัด และมีอาชีพการงานที่มั่นคงสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติแล้ว กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการรักษาต้องมีความยินดี ในความสำเร็จของเขาด้วย แม้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณา จงล้น แต่สิ่งที่สังคมไทยขาดและเป็นสิ่งที่ทำได้ยากคือมุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี เพราะมุทิตาเป็นพลังที่ต้องแสดงออกมาจากจิตใจจริง ๆ ไม่ใช่เป็นเพียงคำพูด

๔) อุเบกขา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของอุเบกขาออกเป็น ๒ นัย ดังนี้ ๑) การรู้จักวางเฉยด้วยการทำใจให้เป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมไม่ได้ ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมมีใจเป็นกลางที่ประกอบด้วยปัญญา ๒) การเฝ้าระวังต่อปัญหาของเสพติดในชุมชนอย่างใกล้ชิด ไม่ให้ปัญหาขยายเสพติดที่เคยมีในอดีตกลับมาแพร่ระบาดในชุมชนอีกเพราะเมื่อพิจารณาจากรากศัพท์คำว่า อุเบกขา มาจากคำว่า อุบ ซึ่งมีความหมายว่า ใกล้ หรือ เข้าไปใกล้ ๆ ส่วนคำว่า อิกข แปลว่า มองดู หรือ เฝ้าดู เมื่อรวมความหมายเข้าด้วยกันแล้ว คำว่า อุเบกขา ก็แปลว่า มองดูอยู่อย่างใกล้ชิด ๆ หรือ เฝ้าสังเกตดูอยู่อย่างใกล้ชิด หรือ เฝ้าดูอยู่อย่างไม่ให้คลาดสายตา หรือ คอยจับตามองดูอยู่อย่างละเอียด หรือ เข้าไปฟังเล็งพิจารณาอยู่อย่างใกล้ชิด โดยความหมายก็คือการเฝ้าระวังปัญหาที่เคยเกิดและระงับได้แล้ว ไม่ให้กลับมาเกิดเป็นปัญหาต่อชุมชนอีก ในความหมายที่ ๒ นี้ น่าจะเป็นความหมายที่ตรงที่สุดกับสถานการณ์ของปัญหาเสพติด วิธีการเฝ้าระวังนี้มีกระบวนการที่เกิดจากมรรควิธีตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของอริยสัจ ๔ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ชุมชนร่วมระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาที่ร่วมกัน และถือเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อชุมชนของตนโดยมีการทำงานกันแบบพหุภาคีทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา จึงสรุปแนวทางการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยนำประเด็นสำคัญ ๔ ประการคือ ๑.เมตตา ๒. กรุณา ๓. มุทิตา ๔. อุเบกขา ผู้วิจัยจึงได้ทำกิจกรรมโดยใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาเสพติดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ กิจกรรมการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการป้องกันแก้ไข ยาเสพติด

ข้อ	เรื่อง	วิธีการประยุกต์ใช้
๑.	เมตตา	๑.สร้างจิตอาสาในการป้องกันยาเสพติด ๒. โครงการเชิดชูคนดี ไร่ยาเสพติด
๒.	กรุณา	๑.กิจกรรมบำบัดเลิกยาเสพติด ๒.ค่ายเลิกบุหรี่สุรา ชีวิตสดใส ๓.โครงการฝึกอาชีพสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
๓.	มุทิตา	๑.กิจกรรมต้อนรับกลับบ้าน (เป็นกิจกรรมที่ดูแลคนที่ติดยาเสพติดที่สามารถเลิกได้)
๔	อุเบกขา	๑) โครงการเครือข่ายเฝ้าระวังสารเสพติด ๒) โครงการตาสับปรด

ตารางที่ ๔.๔ พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในสังคมชุมชน เป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวของ ดังคำกล่าวของ พระอธิการบุญชุ่ม (นามสมมติ) อายุ ๗๓ ปี ที่กล่าวว่า

“ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดต้องเข้าใจปัญหาและสาเหตุของการเสพยาเสพติดและร่วมมือกันทั้งชุมชน ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนด้วยวิธีการทำปายประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ให้เห็นถึงพิษภัยและอันตรายของยาเสพติดทุกชนิด และกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่าง ๆ และด้วยการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุก่อนคือการดื่มสุราซึ่งเป็นต้นตอของการติดยาเสพติดชนิดอื่น ๆ และมีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติดของชุมชนเพื่อเป็นรูปแบบใหม่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยมีหลักธรรมเพื่อเป็นการสร้างเสริมอาชีพโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ คือเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเฉพาะอุเบกขาจะต้องตระหนักให้มาเพราะเป็นการเฝ้าระวังหรือการติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างใกล้ชิด”^{๑๓}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางสุภรณ์ดี (นามสมมติ) อายุ ๔๒ ปี ที่กล่าวว่า “การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในขณะทำการบำบัดผู้ติดยาเสพติดผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องมีใจที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมการทำงานจึงจะสำเร็จปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนเป็นบุตรหลานตัวเองใส่ใจและหาวิธีที่จะทำให้เขาพ้นจากสภาวะเดิมและมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมและมีใจที่ยินดีเมื่อผู้เคยติดยาเสพติดมีสถานะทางสังคมดีขึ้นต้องทำให้บริสุทธิ์ปราศจากอคติมีจิตอาสา และที่สำคัญต้องคอยสอดส่องดูแลปัญหาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ (อุเบกขา) มีการไตร่ตรองทบทวนปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญาอย่างรอบครอบเฝ้าระวังปัญหาที่ยังไม่เกิดอย่าให้เกิดและใส่ใจติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปและไม่ให้เกิดซ้ำอีก”^{๑๔}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูสันติ (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “การอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดโดยใช้หอกระจายข่าวของวัดหรือชุมชนและวิทยุชุมชนเพื่อการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดหรือการทำปายโฆษณาติดไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสอดส่องและเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงหรือครอบครัวที่มีบุคคลเสี่ยงในการติดยาเสพติดโดยการจัดทำโครงการตาสับปรดมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนแต่ทั้งนี้จะต้อง

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระอธิการบุญชุ่ม, วัดขามป้อม ต.ขามป้อม อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสุภรณ์ดี, บ้านเลขที่ ๑๒๔ ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ปล่อยเป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่งและนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาปรับใช้ในแต่ละขั้นตอนเช่น หลักอบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ สอนให้ตระหนักรู้ถึงภัยร้ายของ สิ่งที่ไม่ดี ที่นำไปติดยาเสพติดได้ง่าย ใช้หลักวิวัฒนามุข ๖ ร่วมกันทำให้คนเห็นหนทางสู่ความเจริญก้าวหน้า ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในขณะทำการบำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นตัวกำกับพฤติกรรม จะได้เป็นรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ผลและยั่งยืน”^{๑๔}

สรุปในประเด็นของพรหมวิหารธรรม ๔

การนำพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึง จะทำให้ก่อเกิดประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติวัตถุประสงค์ประสงค์ใน^{๑๕} ่างที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเอง และสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนชายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติด และได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัตภาพ มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่ว ตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) และการมีใจฝึกใฝ่ใฝ่ระวางปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกใฝ่ใฝ่ระวางอย่างไม่ประมาท และพรหมวิหารนี้เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะทำให้ชุมชนมีความสุขเพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ผู้มีธรรมนี้ประจำใจ ทำให้ผู้นั้นเป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่

๔.๔ สรุป

สรุปจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสภาพปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสันติ, วัดป่าทรงธรรม ตำบล วังม่วง อำเภอ เปือยน้อย จ. ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่กุลต่อการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ตำบลเป็ยน้อย จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) ตำบลสระแก้ว จำนวน ๑๐ รูป/คน ๓) ตำบลวังม่วงจำนวน ๑๐ รูป/คน ๔) ตำบลขามป้อม จำนวน ๑๐ รูป / คน รวม จำนวน ๔๐ รูป / คน วิเคราะห์ข้อมูลตามรายชื่อได้ดังนี้ ๑) พุทธจริยศาสตร์กับการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๔ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนของตน ประกอบด้วย หลักธรรม ๔ ประการคือ ๑) หลักอบายมุข ๒) หลักปธาน ๓) หลักวัณมุข ๒, และ๔) หลักพรหมวิหาร ๔ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) **อบายมุข** เป็นหลักธรรมที่นำมาสอนเพื่อเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเป็น เครื่องแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนเพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยที่เกิดขึ้นกับผู้ไปข้องแวะใน อบายมุข เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความพินาศและความเสื่อม หรือเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินหมด ไปอย่างเปล่าประโยชน์ ประกอบด้วย อบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ ดังนี้

อบายมุข ๔ เป็นหนทางเสื่อมที่ ประกอบด้วย ทางเสื่อม ๔ ประการคือ ๑) อิตถิธุดตะ การเป็นนักเลงหญิง,นักเที่ยวผู้หญิง ๒) สุราธุดตะ การเป็นนักเลงสุรา,นักดื่มสุรามั้ยและของมีนเมาต่าง ๆ ๓) อักขธุดตะ การเป็นนักเลงการพนันทุกประเภท และ ๔) ปาปมิตตะ การคบคนชั่วเป็นมิตร อบายมุข ๖ ประกอบด้วย ๑) ติดสุราและของมีนเมา รวมถึงยาเสพติดมียาบ้าเป็นต้น เมื่อเข้าไปข้อง แวะหรือติดแล้วจะทำให้มีโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นถึง ๖ อย่าง ดังนี้ ๑) ทรัพย์สินหมดไป ๆ อย่างเห็น ได้ชัด ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๔) เสียเกียรติเสียชื่อเสียง ๕) ทำให้ไม่รู้จักรั ละเอียด ๖) บั่นทอนกำลังสติปัญญา (Weekend intelligence) ๒.ชอบเที่ยวกลางคืนหรือภาษา ปัจจุบันเรียกว่า นักท่องเที่ยวหรือผีเสื้อราตรีแล้วแต่จะเรียกแต่สุดท้ายก็มีความหมายถึงผู้ที่มีรสนิยม ในการออกเที่ยวในยามค่ำคืนเป็นสาเหตุของการโทษแก่ตนเองถึง ๖ ประการ ดังนี้ ๑) ผู้นั้นชื่อว่าไม่ รักษาตัว ๒) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๓) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๔) เป็นที่ระแวงสงสัยของ คนอื่น ๕) เป็นเป้าหมายให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ ๖) เป็นหนทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น (Frequenting show) โดยการทำงานเสื่อมเสียเพราะใจกังวลคอยคิดจ้องกับ เสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ มีโทษ ๖ กรณี ประกอบด้วย ๑) ราที่ไหนไปที่นั้น ๒) ขับร้องที่ไหนไปที่นั้น ๓) ดนตรีที่ไหนไปที่นั้น ๔) เสภาที่ไหนไปที่นั้น ๕) เพลงที่ไหนไปที่นั้น ๖) เกิดเทิงที่ไหนไปที่นั้น ๔. ติด การพนันมีโทษ ๖ อย่าง ประกอบด้วย ๑) เมื่อชนะยอมก่อเวร ๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป ๓) ทรัพย์สินหมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔) เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๕) เป็นที่หมิ่นประมาทของ เพื่อนฝูง ๖) ไม่เป็นพึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขาเพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว

๕. คบคนชั่ว มีโทษ โดยทำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ๑) นักเลงการพนัน ๒) นักเลงเจ้าชู้ ๓) นักเลงเหล้า ๔) นักคนลวงของปลอม ๕) นักหลอกลวง ๖) นักเลงหัวไม้

๖. เกียรติร้ายการงาน มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิดเพี้ยนไม่ทำการงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณี คือ ๑) หนานักแล้วไม่ทำการงาน ๒) ร้อนนักแล้วไม่ทำการงาน ๓) เย็นไปแล้วไม่ทำการงาน ๔) ยังเข้านักแล้วไม่ทำการงาน ๕) หิวนักแล้วไม่ทำการงาน ๕) อิ่มนักแล้วไม่ทำการงานอบายมุขทั้ง ๔ และอบายมุข เป็นหนทางที่ทำให้ชีวิตเสื่อมโทรม ควรสอนอบรมและให้ตระหนักถึงผลเสียของการไปข้องเกี่ยวกับอบายมุขดังกล่าว

๒) ปธาน ๔ เป็นหลักแห่งความพากเพียรในกิจที่ชอบ ถือเป็นธรรมหลักการอันสำคัญ หรือ ความพยายามในกิจที่ชอบธรรมที่เรียกว่า สัมมปธาน มี ๔ ประการดังนี้ ๑. สังวรปธาน หรือ การพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งยั่วยุหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระดับระวางไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล ๒) ปหานปธาน หรือ การเพียรละบาป ทุกคนในสถานศึกษาและชุมชนจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมจุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิดเปรียบเสมือนช้างที่ตกหลุมไม่สามารถขึ้นเองได้ ๓) ภาวนापธาน หรือการเพียรทำสิ่งที่เบญจกศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนและ ๔) อนุรักษนาปธาน หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลือที่รักษาความเค็มไม่ให้สิ้นสูญไป โดยไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะเข้มแข็งขึ้นยินดีไปด้วย

๓) วัฒนมุข ๖ เป็นหลักธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประตูดุชชยอันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญของงามของชีวิต ประกอบด้วย ๖ ประการคือ ๑) อาโรคะยะ หมายถึง ความไม่มีโรค, ความมีสุขภาพดี ๒) ศีล หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรกัน ได้ฝึกในมรรยาทอันงาม ๓) พุทธานุมัต หมายถึง ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชนเหล่าคนผู้เป็นบัณฑิต ๔) สุตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ ๕) ธรรมานุวัตติ หมายถึง ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม ๖) อสันทา (เพียรพยายามไม่ระย่อ, มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ทอดถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

๔. หลักพรหมวิหาร ๔ หรือ พรหมวิหารธรรมหรืออัปมัณฺญา หมายถึงการแผ่ความดีสม่ำเสมอต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัด เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงอยู่

อย่างประเสริฐ พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย โดยชอบหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ บางครั้งแปลว่า ธรรมประจำใจ ที่ทำให้เป็น พรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมหรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่

๔. วิธีการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยมีข้อมูลดังนี้

หลักอบายมุข จากการสัมภาษณ์ของคนในชุมชนเบื้องต้นของการติดยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ต่อมาอีก จึงสามารถนำอบายมุขทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุเข้าใจ และเห็นโทษของอบายมุขทั้งหมดนี้จะทำให้วิถีชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม ดังนั้นอบายมุขจึงเป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนของอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อเรารู้ถึงสาเหตุปัญหาแล้วจึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์อีกประการหนึ่งมาร่วมวิเคราะห์ได้แก่ ประธาน ๔ เป็นหลักธรรมพบว่าจากผลเสียของอบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ อบายมุขทั้งหมดนั้นเป็น ทางแห่งความเสื่อมและความพินาศแห่งชีวิต และเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่นปัญหาเสพติด เป็นต้น อบายมุข นี้เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของปัญหาทั้งหมด ถ้าผู้คนในชุมชนที่มีไว้เพื่อกำกับคนให้สามารถดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ถูกต้อง

ปธาน ๔ ข้อนี้เป็นหลักธรรมต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการรณรงค์ลด ละ เลิก ยาเสพติดในชุมชน มีสติสังวรระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชนและพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปกับชุมชน รวมถึงพยายามรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้โดยกระบวนสร้างความสำเร็จให้กับชุมชนโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างและมีการคอยเฝ้าระวังไม่ปัญหาที่แก้ไขได้แล้วกลับมาเกิดขึ้นอีก เมื่อใช้ปธานทั้ง ๔ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนแล้วชุมชนก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ และจำเป็นที่จะต้องใช้วัฒนธรรม ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ ถือว่าเป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสุขสงบร่มเย็น

วัฒนธรรม ๖ เป็นหลักธรรมที่นำสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือ ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประตูดุชอันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต นำมาใช้ให้คนตระหนักถึงหนทางไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึง จะทำให้ก่อเกิด

ประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติวัตถุประสงค์ในทางที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเอง และสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนขายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัธยาศัย มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่ว ตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) และการมีใจฝักใฝ่เฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกเฝ้าระวังอย่างไม่ประมาท และพรหมวิหารนี้เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะทำให้ชุมชนมีความสุข เพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ผู้มีธรรมนี้ประจำใจ ทำให้ผู้นั้นเป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่

๒) สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สาเหตุจากรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๒) สาเหตุถูกหลอกลวง ๓) สาเหตุจากการเจ็บป่วย ทั้งกายและใจ ๔) สาเหตุอื่น ๆ เช่น อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มียาเสพติด เป็นต้น

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้

จากการลงพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก ๔ ชุมชนมาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ดังนี้

๑. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน สามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ได้เช่น การวางแผน ใช้หลักสังวรปธาน การดูแลสอดส่อง ใช้หลักปหานปธาน การบำบัดผู้ติดยาเสพติดใช้หลักภาวนาปธาน และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนใช้หลักอนุรักษนาปธาน

๒. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนมีความแตกต่างกันในเรื่องดังต่อไปนี้

๑) ขนาดของพื้นที่ชุมชน ๒) จำนวนประชากรของชุมชน ๓) ชุมชนเมืองและชุมชนในชนบท ๔) สภาพแวดล้อมของชุมชน ๕) ความเป็นชุมชนที่มีพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะชุมชนเป็ยน้อยซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ในตัวอำเภอมีความหลากหลายของวิถีชีวิตที่เป็นพหุวัฒนธรรม

๓. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของภาครัฐที่ผ่านมามีรัฐบาลใช้มาตรการเด็ดขาดและรุนแรงมีการฆ่าตัดตอนผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติดทำให้ปัญหาเสพติดลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ปัญหาเสพติดก็กลับมาแพร่ระบาดอีก ถือว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวอาจได้ผลชั่วคราวแต่ไม่มีความยั่งยืน ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีและเห็นโทษภัยของยาเสพติดที่จะส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาปรับใช้เพื่อเป็นวัคซีนใจให้กับคนในชุมชน

๔. ความเป็นจริงปัญหาเสพติดที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันยังปราบปรามยังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นประหนึ่งเป็นปัญหาของคู่กับสังคม แต่ถ้ามีการสร้างสังคมให้เข้มแข็งและอยู่เหนือสถานการณ์โดยวิธีการสร้างความเข้มแข็งทางใจหรือวัคซีนใจให้กับคนในชุมชนโดยการให้ความรู้ และหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งมีสติและสัจจะเป็นตัวกำกับไม่ให้หลงใหลและติดในวังวนหรือวงจรอุบาทว์ของยาเสพติดอีก อนึ่งการสรุปและอภิปรายผลเกี่ยวข้องกับ ทั้ง ๓ วัตถุประสงค์จะกล่าวถึงในบทที่ ๕ ต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยขอเสนอ ๓ ประเด็น ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ไว้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ พุทธจริยศาสตร์สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๔ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนของตน ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการคือ

๑) หลักอบายมุข

๒) หลักปธาน ๔

๓) หลักวิมมมมุข ๖

๔) หลักพรหมวิหาร ๔

๑) อบายมุข เป็นหลักธรรมที่นำมาสอนเพื่อเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยที่เกิดขึ้นกับผู้ไปข้อง

แหวะในอบายมุข เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความพินาศและความเสื่อม หรือเป็นเหตุทำให้ ทรัพย์สิ้นหมดไปอย่างเปล่าประโยชน์ ประกอบด้วย อบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ ดังนี้

อบายมุข ๔ เป็นหนทางเสื่อมที่ ประกอบด้วย ทางเสื่อม ๔ ประการคือ

- ๑) อิตถิรุตตะ การเป็นนักเลงหญิง,นักเที่ยวผู้หญิง
- ๒) สุรารุตตะ การเป็นนักเลงสุรา,นักดื่มสุรามั้ยและของมีนเมาต่าง ๆ
- ๓) อักขรุตตะ การเป็นนักเลงการพนันทุกประเภท
- ๔) ปาปมิตตะ การคบคนชั่วเป็นมิตร

อบายมุข ๖ ประกอบด้วย

๑. ดิตสุราและของมีนเมา รวมถึงยาเสพติดมียาบ้า เป็นต้น เมื่อเข้าไปข้องแหวะหรือติดแล้ว จะทำให้มีโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นถึง ๖ อย่าง ดังนี้ ๑) ทรัพย์หมดไป ๆ อย่างเห็นได้ชัด ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๔) เสียเกียรติเสียชื่อเสียง ๕) ทำให้ไม่รู้จักรละอาย ๖) บั่นทอนกำลังสติปัญญา (Weekend intelligence)

๒. ชอบเที่ยวกลางคืนหรือภาษาปัจจุบันเรียกว่า นักท่องราตรีหรือผีเสื้อราตรีแล้วแต่จะ เรียกแต่สุดท้ายก็มีความหมายถึงผู้ที่มีรสนิยมในการออกเที่ยวในยามค่ำคืนเป็นสาเหตุของการโทษแก่ตนเองถึง ๖ ประการ ดังนี้ ๑) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาตัว ๒) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๓) ผู้นั้นชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๔) เป็นที่ระแวงสงสัยของคนอื่น ๕) เป็นเป้าหมายให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ ๖) เป็นหนทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น (Frequenting show) โดยการงานเสื่อมเสียเพราะใจกังวลคอยคิดจ้องกับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ มีโทษ ๖ กรณี ประกอบด้วย ๑) ไร่ที่ไหนไปที่นั้น ๒) ขับร้องที่ไหนไปที่นั้น ๓) ดนตรีที่ไหนไปที่นั้น ๔) เสภาที่ไหนไปที่นั้น ๕) เพลงที่ไหนไปที่นั้น ๖) เกิดเทิงที่ไหนไปที่นั้น

๔. ดิตการพนันมีโทษ ๖ อย่าง ประกอบด้วย ๑) เมื่อชนะยอมมก่อเวร ๒) เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป ๓) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔) เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๕) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๖) ไม่เป็นพึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกของเขาเพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว

๕. คบคนชั่ว มีโทษ โดยทำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ๑) นักเลงการพนัน ๒) นักเลงเจ้าชู้ ๓) นักเลงเหล้า ๔) นักคนลวงของปลอม ๕) นักหลอกลวง ๖) นักเลงหัวไม้

๖. เกียรติร้ายการทำงาน มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิดเพี้ยนไม่ทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณี คือ ๑) หนาวนักแล้วไม่ทำงาน ๒) ร้อนนักแล้วไม่ทำงาน ๓) เย็นไปแล้วไม่ทำงาน ๔) ยังเข้านักแล้วไม่ทำงาน ๕) หิวหนักแล้วไม่ทำงาน ๕) อิ่มนักแล้วไม่ทำงาน

อธิบายมุขทั้ง ๔ และอธิบายมุข เป็นหนทางที่ทำให้ชีวิตเสื่อมโทรม ควรสอนอบรมและให้ตระหนักถึงผลเสียของการไปข้องเกี่ยวกับอธิบายมุขดังกล่าว

๒) ปธาน ๔ เป็นหลักแห่งความพากเพียรในกิจที่ชอบ ถือเป็นธรรมหลักการอันสำคัญ หรือ ความพยายามในกิจที่ชอบธรรมที่เรียกว่า สัมมปธาน มี ๔ ประการดังนี้ ๑. สังวรปธาน หรือ การพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งยั่วยุหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระดับระวังไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล ๒) ปหานปธาน หรือ การเพียรละบาป ทุกคนในสถานศึกษาและชุมชนจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมจุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิดเปรียบเสมือนช้างที่ตกหลุมไม่สามารถขึ้นเองได้ ๓) ภาวนापธาน หรือการเพียรทำสิ่งที่ เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนและ ๔. อนุรักษนาปธาน หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มกระทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลือกที่รักษาความเค็มไม่ให้สิ้นสูญไป โดยไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะเข้มแข็งขึ้นยินดีไปด้วย

๓. วัฒนมุข ๖ เป็นหลักธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประจักษ์อันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญของงามของชีวิต ประกอบด้วย ๖ ประการคือ ๑) อโรคยะ หมายถึง ความไม่มีโรค, ความมีสุขภาพดี ๒) ศิล หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรกัน ได้ฝึกในมรรยาทอันงาม ๓) พุทธานุमत หมายถึง ศีลภาวนา มงคงดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชนเหล่าคนผู้เป็นบัณฑิต ๔) สุตตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ ๕) ธรรมานุวัตติ หมายถึง ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม ๖) อลีนตา (เพียรพยายามไม่ระย่อ, มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

๔. หลักพรหมวิหาร ๔ หรือ พรหมวิหารธรรมหรืออัมปัญญา หมายถึงการแผ่ความดี สม่่าเสมอต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัด เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงอยู่อย่างประเสริฐ พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หมายถึงธรรมเครื่องอยู่

อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย โดยชอบหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ บางครั้งแปลว่า ธรรมประจำใจ ที่ทำให้เป็น พรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมหรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่

๕.๑.๒ สภาพปัญหาสาเหตุของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า

๑. สภาพปัญหา

สภาพปัญหาสาเหตุของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีการระบาดของยาเสพติดอยู่ในรูปทั้งการค้าและการเสพ ชนิดยาเสพติดที่มีการค้าและแพร่ระบาดในพื้นที่ ส่วนใหญ่คือยาบ้า และสุรา มีเครือข่ายยาเสพติดที่ส่วนใหญ่จะดำเนินซื้อขายเฉพาะในกลุ่มที่รู้จักหรือภายในเครือข่าย และมีปัจจัยที่ทำให้มีการขยายวงกว้างในการค้าและเสพยาเสพติดที่ส่งผลให้มีการแพร่ระบาดต่อเนื่องคือ ๑) ผู้เสพยาใหม่มีจำนวนมากขึ้น ที่พัฒนาตนเองขึ้นจากผู้เสพเป็นผู้ค้า ผู้ล่าเสพยาหรือนักค้ารายย่อย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนที่อาศัยการค้าเพื่อเสพ ๒) ผู้ที่ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่ไม่สามารถเลิกได้กลับมาเสพเหมือนเดิม มีพฤติกรรมในการเสพยา ๓) นักค้ายาเสพติดจากประเทศข้างเคียง มีการจัดส่งบริการยาเสพติดให้นักค้ายาเสพติดในท้องถิ่นมากขึ้น ๔) มีนักค้ายาเสพติดหน้าใหม่รายย่อยมากขึ้นและ ๕) มีนักค้ายาเสพติดกลุ่มเดิมหรือกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษมาทำพฤติกรรมเดิม ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

๒. สาเหตุของปัญหา

สรุปสภาพปัญหาในการสภาพปัญหาสาเหตุของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่นในทั้ง ๔ ตำบล เมื่อได้มีการสังเคราะห์แล้วพบว่า สภาพปัญหาของการติดยาเสพติดเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ๔ ประการคือ ๑) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๒) สาเหตุจากการถูกหลอกลวง ๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ๔) สิ่งแวดล้อม เช่นการคบเพื่อนไม่ดีอาศัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่ค้ายาเสพติดหรือมีผู้เสพยา

๓. ผลกระทบของปัญหา

ผลของการติดยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การที่คนในชุมชนติดยาเสพติดส่งผลเป็นวงกว้าง เริ่มจาก ผลกระทบขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ และผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชนสังคม และระดับประเทศ ดังนี้

๑) ผลกระทบในระดับบุคคลหรือต่อตัวผู้เสพโดยตรง

มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้เสพโดยตรง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ร่างกายเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลต่อภูมิคุ้มกันโรคทำให้ร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วยง่าย อารมณ์มีการอ่อนไหวมากขึ้น ผู้เสพยาจะมีความเกียจคร้านไม่ยอมทำงานไม่ยอมพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เสียชื่อเสียงต่อวงศ์ตระกูล เป็นที่ครหาของสังคมเป็นที่รังเกียจของสังคมไม่มีใครอยากคบหาสมาคม เพราะกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียงไปด้วย ต้องเสียเงินและทรัพย์สินเพื่อไปซื้อยามาเสพยาผลกระทบระดับครอบครัว ผู้เสพยาเสพติดไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ปล่อยปละละเลยในการทำหน้าที่ของตนเอทำให้ครอบครัวเดือดร้อนรวมทั้งกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจเพราะเงินส่วนหนึ่งครอบครัวจะสูญเสียไปกับยาเสพติดอย่างไรประโยชน์สร้างความเดือดร้อนต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวถูกครหา เสียหายชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

๒) ผลกระทบต่อสังคม และชุมชน

มีอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์จนกระทั่งไปถึงคดีหนัก ร้ายแรง ทำให้ไม่มีคนต่างถิ่นอยากเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพราะเกิดความเกรงกลัวต่อความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สิน ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนเสียหาย ขาดรายได้เข้าชุมชน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่รักษาความสงบของบ้านเมืองทำงานหนักมากขึ้น เพิ่มรายจ่ายในการปราบปรามรวมทั้งการบำบัดรักษาเมื่อผู้ติดยาเสพติดมารับการบำบัดอย่างต่อเนื่อง สูญเสียงบประมาณในการใช้จ่ายและเพิ่มภาระของประชาชนทั่วไปที่ต้องเสียภาษีเพื่อไปบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเหล่านี้

๓) ผลกระทบระดับประเทศ

ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณในการป้องกัน ปราบปราม บำบัด ฟื้นฟูรักษา แทนที่จะนำงบประมาณไปในสิ่งที่จำเป็นอื่น ๆ ทำให้ประเทศขาดความมั่นคง คนที่ติดสารเสพติดต้องหาเงินมาซื้อยาเพื่อเสพยา เมื่อเสพนาน ๆ จะทำให้ร่างกายทรุดโทรม มีปัญหาสุขภาพเมื่อ เจ็บป่วยเข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาล รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณส่วนนี้เป็นจำนวนมาก

๕.๑.๓ พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีการประยุกต์กิจกรรมที่สอดแทรกหลักธรรมเข้าไปเพื่อเป็นการส่งเสริมป้องกันปัญหาการติดยาเสพติด ดังนี้

๑) หลักอบายมุข จากการสัมภาษณ์ของคณในชุมชนเบื้องต้นของการติดยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ต่อมาอีก จึงสามารถนำอบายมุขทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุเข้าใจ และเห็นโทษของอบายมุขทั้งหมดนี้จะทำให้วิถีชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุหลักของการติดยาเสพติดหลัก ๆ ของชุมชนเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น จึงสรุปหลักอบายมุขที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติดตามมา มีประเด็นสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) การเป็นนักเลงสุรา ๒) การคบคนชั่วเป็นมิตร โดย

การนำหลักธรรมข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักธรรม ตัวอย่างกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. การเป็นนักเลงสุรา หรือผู้ติดสุราและของมีนเมา รวมถึงยาเสพติด และการคนขี้เป็นมิตร มีวิธีการประยุกต์ใช้กับกิจกรรม ดังนี้

๑) จัดกิจกรรมเข้าค่ายสอนให้เยาวชนทราบถึงโทษและผลเสียของยาเสพติด หลีกเลี่ยงการลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ ที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติดได้ง่าย ใช้การอธิบายที่ง่ายต่อการเข้าใจในแต่ละวัย

๒) กรณีในโรงเรียน กิจกรรมที่ควรจัดให้มี เช่น

๒.๑) การสร้างแกนนำให้สอดส่องดูแลเพื่อนนักเรียนด้วยตนเองในเรื่องบุหรี่สุรา เพื่อป้องกันการติดยาเสพติดตามมา

๒.๒) รณรงค์กิจกรรมไม่สูบบุหรี่

๒.๓) จัดการแข่งขันกีฬาป้องกันยาเสพติด

๒.๔) ครูใส่ใจการให้ความรู้ เกี่ยวกับภัยที่เกิดจากการใช้ยา เสพติด

๒) ปธาน ๔ ข้อนี้เป็นหลักธรรมต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการรณรงค์ลด ละ เลิก ยาเสพติดในชุมชน มีสติสังวรระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในชุมชนและพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปกับชุมชน รวมถึงพยายามรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้โดยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างและมีการคอยเฝ้าระวังไม่ปัญหาที่แก้ไขได้แล้วกลับมาเกิดขึ้นอีก เมื่อใช้ปธานทั้ง ๔ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนแล้วชุมชนก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ และจำเป็นที่จะต้องใช้วัฒนธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ ถือว่าเป็นหลักธรรมอีกประการหนึ่งเพื่อเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสุขสงบร่มเย็น ตัวอย่างกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมนี้ ดังต่อไปนี้

๑) **สังวรปธาน** หรือการพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด มีวิธีประยุกต์ใช้ดังนี้

(๑) โรงเรียน ต้องจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่ายให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดในทุก ๆ ด้าน

(๒) ชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องรณรงค์สร้างแกนนำในการต่อต้านยาเสพติด

๒) **ปหานปธาน** หรือ การเพียรละบาป มีวิธีประยุกต์ใช้ดังนี้

(๑) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนในชุมชน ถ้ามีคนในชุมชนติดยาเสพติด ต้องนำเข้ารับการบำบัดเพื่อเลิกยาเสพติด

(๒) กิจกรรมบำบัดการติดยาเสพติดด้วยความสมัครใจ

(๓) จัดโครงการรับคนดีสู่ชุมชนบ้านเรา

๓) ภาวนาปธาน หรือการเพียรทำสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ มีวิธีประยุกต์ใช้ดังนี้

(๑) จัดกิจกรรมในโรงเรียนให้นักเรียนทำความดีแก่สังคม เช่น กิจกรรม ๕ ส ช่วยกันเก็บขยะ ทำความสะอาดชุมชน โรงเรียน วัด ชุมชน เป็นต้น

(๒) กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ธารรงค์ทำความดีเพื่อสังคม

๔) อนุรักษนาปธาน หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม มีวิธีประยุกต์ใช้ดังนี้

(๑) จัดกิจกรรมรณรงค์ทำดีเพื่อชุมชนอยู่เสมอ เช่น กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน

(๒) กิจกรรมทำบุญร่วมสวดมนต์ทุกวันพระหรือทุกเดือน

(๓) โครงการยกย่องชมเชยคนดีผู้ประพฤติดีในชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้คนอื่น ปฏิบัติตาม

๓) วัฒนมุข ๖ เป็นหลักธรรมที่นำสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือ ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประตูดุชชยอันจะเปิดออกไปให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต นำมาใช้ให้คนตระหนักถึงหนทางไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ประกอบด้วย ๖ ประการคือ ๑. อารโหศยะ หมายถึง ความไม่มีโรค ความมีสุขภาพดี, ๒.ศีล หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรกัน, ๓. พุทธานุมัต หมายถึง ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง, ๔.สุตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์รู้เท่าทันกับพิษภัยและรูปแบบต่างของยาเสพติด, ๕.ธรรมานุวัตติ หมายถึง ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม, ๖.อลินตา เป็นความเพียรพยายามไม่ระย่อ มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อถอยเฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป ตัวอย่างกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมนี้โดยนำเสนอหลักธรรมเด่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังต่อไปนี้

๑) ศีล กิจกรรมในชุมชน ควรทำดังนี้

(๑) กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาล ส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีล พัฒนาจิตใจให้ดีงาม ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรม เนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

(๒) กิจกรรมพัฒนา จิตใจและปัญญา โดยใช้วัดในชุมชนเป็นที่รวมคน มีการสอนธรรมะ พัฒนาจิตใจ

๒) พุทธานุมัต กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

- (๑) กิจกรรมต้นแบบคนดี เชิดชูสังคม
- (๒) กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์หมู่บ้าน ตำบลภัยยาเสพติด

๓) สุตะ กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

(๑) โรงเรียนหรือชุมชน ควรให้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษ ภัย อันตรายของยา เรียนรู้ให้เท่าทันกับรูปแบบต่าง ๆ ของยาเสพติด

๔) **พรหมวิหารธรรม** ทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึง จะทำให้เกิดก่อเกิดประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติวัตถุประสงค์ในทางที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเอง และสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนขายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัธยาศัย มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงดงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่ว ตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) และการมีใจฝึกฝนเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกเฝ้าระวังอย่างไม่ประมาท และพรหมวิหารนี้เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะทำให้ชุมชนมีความสุข เพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ผู้มีธรรมนี้ประจำใจ ทำให้ผู้นั้นเป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่ตัวอย่างกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมนี้ ดังต่อไปนี้

๑) เมตตา กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

- (๑) สร้างจิตอาสาในการป้องกันยาเสพติด
- (๒) โครงการเชิดชูคนดี ไร่ยาเสพติด

๒) กรุณา กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

- (๑) กิจกรรมบำบัดเลิกยาเสพติด
- (๒) ค่ายเลิกบุหรี่สุรา ชีวิตสดใส
- (๓) โครงการฝึกอาชีพสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

๓) มุทิตา กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

(๑) กิจกรรมต้อนรับกลับบ้าน (เป็นกิจกรรมที่ดูแลคนที่ติดยาเสพติดที่สามารถเลิกได้)

๔) อุเบกขา กิจกรรมในชุมชนควรทำดังนี้

(๑) โครงการเครือข่ายเฝ้าระวังสารเสพติด

(๒) โครงการตาสีประรด

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้พบเห็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๔ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ประกอบด้วย อบายมุข ปธาน ๔ วัฒนธรรม ๖ และ พรหมวิหาร ๔ ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนของตนซึ่งสอดคล้องกับพันธจำอาภาศเอกบุญเพ็ง หงษา, ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการวิจัยวิจัยว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดิน ก็จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม หลักพุทธธรรม ภายใต้กรอบวิจัยวิจัย เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา ทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหา

นั้น ๆ เสมอ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตามประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ^๑ และสอดคล้องกับ **รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ**, ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑. หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒. หลักอภิธานิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม ๓. หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน ๔. หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) คือการปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื่อกฎแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หรือหลง ๕. หลักธรรมไตรสิกขา คือ ได้รักษาศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญา^๒

๕.๒.๒ สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

ทั้ง ๔ ตำบล เมื่อได้มีการสังเคราะห์แล้วพบว่า สภาพปัญหาของการติดยาเสพติดเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ๔ ประการคือ ๑) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๒) สาเหตุจากการถูกหลอกลวง ๓) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ๔) สิ่งแวดล้อม เช่นการคบเพื่อนไม่ดี

^๑ พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘). หน้า ก.

^๒ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ, “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). ก.

อาศัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่ค้ายาเสพติดหรือมีผู้เสพเยอะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรศรี พัฒนาพงษ์** เรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจากครอบครัวไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาบ่อย ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกหลวง ^๓และสอดคล้องกับ **วราภรณ์ มั่งคั่ง และคณะ** ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเริ่มใช้ยาเสพติดอายุ ๑๕ ปี มากที่สุด ร้อยละ ๔๑.๙๐ รองลงมา อายุ ๑๔ ปี ร้อยละ ๒๕ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ยาบ้า ร้อยละ ๘๖.๓๐ รองลงมา คือ ยาไอซ์ ร้อยละ ๖๓.๗ ส่วนใหญ่ใช้ยาเสพติดมากกว่า ๑ ชนิด ร้อยละ ๗๓.๓๙ สาเหตุของการใช้ยาเสพติด คือ ออยาก ลอง ร้อยละ ๗๗.๔๐ เพื่อนชักชวน ร้อยละ ๕๔.๘๐ ปัจจัยความขัดแย้งในครอบครัว มีอิทธิพลและสามารถร่วมกันทำนายการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ได้ร้อยละ ๑๓.๓๐ ($p < .๐๕$) ดังนั้น บุคลากรทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นชายควรตระหนักถึงการประเมินประเด็นความขัดแย้งในครอบครัว และพัฒนารูปแบบ/ กิจกรรม วิธีการลดความขัดแย้ง ในครอบครัว เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ^๔ และสอดคล้องกับ **อุทัย กมลศิลป์ และคณะ**, ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความต้องการทดลองของเด็ก ผู้ปกครองไม่ยอมรับความจริงที่ลูกของตนติดยาเสพติด พฤติกรรมการเล่นแบบดาราหรือสื่อตามโฆษณาต่าง ๆ การคบเพื่อน ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว การถูกหลอกหลวง สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ยุทธศาสตร์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ประกอบด้วยแนวทาง

---

^๓ พรศรี พัฒนาพงษ์, “ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

^๔ วราภรณ์ มั่งคั่ง และคณะ, “ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง”, **วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา**, ฉบับที่ ๑๑ ปีที่ ๒ (มิถุนายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๕๓-๖๓.

คือ ๑) การป้องกัน ๒) การปราบปราม และ ๓) การบำบัดดูแลและช่วยเหลือ^๕ และสอดคล้องกับ **พรศรี พัฒนาพงษ์**, ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจากครอบครัวไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาบ่อย ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกหลวง^๖

๕.๒.๓ การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์กับการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

โดยนำหลักธรรมทั้ง ๔ ประการประกอบด้วย อบายมุข ปธาน ๔ วัตนมุข ๖ และ พรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นการป้องกันยาเสพติดไม่ให้แพร่ระบาดมากขึ้นและที่มีปัญหาอยู่ก็ลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระวิจิตร มหาวิริโย** ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตรผลการศึกษาพบว่า จริยศาสตร์ คือ ว่าด้วยความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์เพื่อแสวงหาความดีสูงสุด สรุปได้ ๓ เรื่องด้วยกันคือ ๑) เรื่องอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด ๒) เรื่องกระทำอย่างไรถือว่าถูก ๓) เรื่องธรรมชาติของค่าทางจริยศาสตร์ ความหมายการคบคน คนพาล คือ คนที่ประพฤติอกุศลกรรมบถ ส่วนบัณฑิต คือ คนที่ประพฤติกุศลกรรมบถ ลักษณะคนพาลและบัณฑิต คือ ลักษณะคนพาล เป็นคนทำชั่ว พูดชั่ว คิดชั่ว ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้ามกัน เป็นคนทำความดี พูดดี คิดดี ประเภทของคนพาลและบัณฑิต คนพาลได้แก่ คนปกอลอก คนตีแต่พูด คนหัวประจบ และคนชักชวนในทางเสียหาย ตรงข้ามกับเพื่อนที่เป็นบัณฑิต คือ มีอุปการะ ร่วมสุขร่วมทุกข์ แนะนำประโยชน์และมีน้ำใจ ส่วนประโยชน์นิยม ทศนะทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิด ความถูก ชั่วดี กล่าวคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุด เป็นแนวทางในการจะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องการคบคนในมงคลสูตร ตามหลักประโยชน์นิยม ซึ่งเป็นหลักที่ดีในการดำเนินชีวิต^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จำ**

^๕ อุทัย กมลศิลป์ และคณะ, “กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, Vol. ๑๗ No ๑ (๒๐๑๗), (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๖๐

^๖ พรศรี พัฒนาพงษ์, **ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

^๗ พระวิจิตร มหาวิริโย, “การศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตร”, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, Vol ๑๕ No ๓ (๒๐๑๕), (พฤศจิกายน ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ก.

อากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรคำผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการวิจัยที่ว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดินก็จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม เมื่อผ่านพ้นกิจกรรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกภูมิใจในตัวเอง รักเพื่อนเพิ่มขึ้น มีความเสียสละ อดทน ถึงแม้จะมีทัศนคติที่ไม่ดีก่อนการเข้าค่าย แต่ภายหลังเข้าค่ายแล้วรู้สึกประทับใจผู้วิจัยเห็นว่า หลักพุทธธรรม ภายใต้อารยธรรม เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา ทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมทุกฝ่าย จะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหานั้น ๆ เสมอ สังคมไทยเป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงพุทธจึงควรที่จะนำหลักพุทธธรรมมาเป็นบรรทัดฐานเป็นกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติ ภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในทิศทางที่ให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามิใช่เพียงแต่ภาครัฐ โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันโดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน กำกับดูแลให้เป็นไปตามนโยบายหลักและสอดคล้องกับความเป็นจริงของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตามประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นต้น^๕

^๕ พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรคำผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, หน้า ก.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in Pueainoi District, KhonKaen Province) The) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. การนำสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่ค้นพบบรรจุเป็นแผนเพื่อป้องกันและบำบัดยาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น
๒. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น
๓. นำผลของวิจัยที่ค้นพบเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนประกอบด้วยวัด บ้าน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายในระบบพหุภาคี
๒. ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ ชุมชน และองค์กรภาครัฐในภาคอีสานได้มีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดและชุมชนอุดมปัญญา
๓. ควรมีการสังเคราะห์วิธีการประยุกต์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการจัดการปัญหายาเสพติดที่ได้จากผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในภาคอีสาน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
๒. ควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
๓. ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภนิดา คุสกุล. ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
กรมศาสนา, ๒๕๓๒.

กิริติ บุญเจือ. คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล. กรุงเทพมหานคร: เซน ปรี้นติ้ง, ๒๕๕๑.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว,
๒๕๕๗.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ฐานวุฒโฒภิกขุ. มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท. หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่อาเตี๋ย แซ่จิว ๓
มิถุนายน ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๓๓.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่: คณะ
เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

บัณฑิต รอดเทียน และอานนท์ เมธีฉัตร. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์ = Ethics. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓.

- _____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____ . **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐.
- พระเมธีวราภรณ์. **เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓.
- พระราชวรมุนี (ประยุตต์ ปยุตโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **ยูวธรรมสำหรับเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๐.
- _____ . **หน้าที่ของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๙.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **ธรรมสำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป..
- พระเทพปริยัติเมธี. **หลักการพัฒนาคตน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ม.ป.ป..
- พระสิริมิ่งคลาจารย์. **มั่งคั่งที่ป็นี่แปล เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **พุทธวิถี**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง และคณะ. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑.
- ยุพาพร รุปงาม. **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐.
- _____ . **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- _____ . **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.
- วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.
- วีระ สมใจ. **จริยธรรมกับชีวิต**. บุรีรัมย์: ฝ่ายเอกสารตำราสำนักส่งเสริมวิชาการสหวิทยาลัยอีสานใต้ บุรีรัมย์, ๒๕๓๒.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.
- สันติ จัยสิน และคณะ. **เทคนิคการเผยแพร่ความรู้เพื่อป้องกันภัยยาเสพติด**. กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, ๒๕๔๔.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ฯ, ๒๕๓๔.

สำนักมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.**
กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๖.

สานิตย์ บุญชู. **การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์, ๒๕๒๗.

สุจิตรา ธรรัตน์. **ปรัชญาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๐.

สาโรช บัวศรี. **จริยธรรมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.

ไสว มาลาทอง. **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และ
ประชาชนผู้สนใจทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา. “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดใน
สถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลาง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒.

นันทา ดีดิษฐ์. “รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๖.

พรศรี พัฒนาพงษ์. “ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดใน
สถานศึกษา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

พระมหาพรสวรรค์ กิตติวิโร (จันโปรด). “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมบถ ๑๐
ประการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พิสุทธิ ภูเงิน. “ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด:
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

พินจำอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา. “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพ
ติดของกองทัพอากาศ”. **หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.**
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พรภาค พานพิศ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัด

สมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒.

ศศิประภา สุขแจ่ม. “พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว”. **การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

สมพร จันทา. “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี”. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔.

สุรวุฒิ โชติธำรงกุล. “บทบาทของโครงการประชชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองการุ้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”. **การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

(๓) รายงานวิจัย:

คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัย ศูนย์ประสานงานกลางองค์กรกลางภาคเอกชนต่อต้านยาเสพติด. “การศึกษาความรู้สึของผู้ติดยาเสพติดที่มีต่อศาสนาและวิธีการนำศาสนาแก้ปัญหาเสพติด”. **วิจัยสนเทศ** ๘. ๙๐ มีนาคม ๒๕๓๑: ๓๐-๓๕.

นพดล กรรณิกา และคณะ. “การประเมินประสิทธิผลโดยภาพรวมของแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล ระยะที่ ๑ เมษายน- มิถุนายน ๒๕๕๒”. **บทสรุปสำหรับผู้บริหารในโครงการสำรวจภาคสนาม**. ศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชน (ศูนย์วิจัยความสุขชุมชน) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. ๒๕๕๒.

นางรุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ. “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. “โครงการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี ๒๕๕๑”. **รายงานการวิจัย**. คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และคณะ. “รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

(๔) บทความ/วารสาร:

กานดา สุขมาก. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”. วารสารพยาบาลตำรวจ. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๖๔-๑๗๒.

กรมอนามัย. “ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๕”. ๒๕๕๐. อ้างใน มรกต โกมลดิษฐ์. “แนวทางส่งเสริมสมรรถนะการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเสริมสร้างสมรรถนะที่ปฏิบัติการตำบล อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. WMS Journal of Management Walailak University. Vol.5 No.2 (May – Aug 2016): ๓๐-๔๓.

จรัส ลีกา. “รูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดการปัญหาเสพติดแนวพุทธของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๒๙-๓๕.

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณโณ และคณะ. “พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษา เรื่องความจริง ความรู้ ความดี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๓๓๔.

พระชนกฤต อตถกจิโจ (กฤตธนาพงษ์). “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่าย”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙): ๙๓-๑๐๑.

พระวิจิตร มหาวิริโย. “การศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตร”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ๔๗-๕๗.

รังสิริศม์ วงศ์อุปราช และคณะ. “แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘): ๗๖-๙๓.

วรภรณ์ มั่งคั่ง และคณะ. “ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง”. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา. ฉบับที่ ๑๑ ปีที่ ๒ (มิถุนายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๕๓-๖๓.

สิงห์ ปานะชา. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): ๑๙๕-๒๒๐.

โสภิญ ทองไทย. “ศึกษาความสูญเสีย ทางเศรษฐกิจของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาการใช้สิ่งเสพติดในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ขอนแก่น”. **วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน**.

(มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘): ๕๙๑- ๖๐๓.

อุทัย กมลศิลป์ และคณะ. “กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖”. **วารสารวิชาการธรรมทศน์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐):

๕๙-๗๑.

Jeremy Bentham, (1748-1832) อ้างใน สุพรรณิ ไชยอำพร และคณะ. “การสังเคราะห์ความสุขของมนุษย์ตามแนวคิดตะวันตก-ตะวันออกเพื่อการพัฒนาดัชนีชี้วัด”. **วารสารพัฒนาสังคม**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๐): ๑๑๘-๑๕๖

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ :

โกวิท พวงงาม. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”. **เอกสารการบรรยายหลักสูตรการอบรมสารวัตรสืบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล**. ๒๕๔๕, (อัดสำเนา).

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”. **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน**. หน่วยที่ ๘. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.

พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อุตตรโกโ). “คุณธรรมของครู”. ปาฐกถาธรรม. ปีที่๑ ฉบับที่ ๑๒. กันยายน-ตุลาคม, ๒๕๔๕.

สำนักงาน ป.ป.ส.. **คู่มือแนวทางการดำเนินงานแผนประชารัฐร่วมใจ สร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐**, (อัดสำเนา).

สำนักมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมราชทัณฑ์. สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.correct.go.th/stat102/display/drug_result.php [๙ ตุลาคม ๒๕๖๐].

กรมอนามัย. **โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://psdga.anamai.moph.go.th/news/cpadmin/km/files/chapter2.doc> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑]

- กัญชา ปัจจุบันได้รับอนุญาตให้นำมาเพื่อประโยชน์การทำยารักษาคนป่วยได้. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๙ ก ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/019/T_0001.PDF [๒ มีนาคม ๒๕๖๒].
- จิราดรณ ถิ่นอ้วน. **ยาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.libarts.mju.ac.th/libdocument/EBook/013/%E0%94.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].
- โทษและพิษภัยของสารเสพติด-ยาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/yasephtid111/> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].
- ปัญหายาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://drugskimuji.blogspot.com/2017/12/9.html> [๒ มกราคม ๒๕๖๒].
- ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด (Historical Background)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.sl.ac.th/html_edu/cgibin/sl/main_php/print_informed.php?id_count_inform=159 [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].
- พระมหาพรหมชา นิธิบุญยากร. **เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/316984>. [๕ มีนาคม ๒๕๖๑]
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒**. มาตรา ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๒๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C207/%C207-20-9999-update.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑].
- ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sonicform.wikispaces.com> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].
- สาเหตุของการติดยาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].
- “สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค”. **ยาเสพติดให้โทษ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://elib.fda.moph.go.th/elib/cgi-bin/opacexe.exe> [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑].
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). **สรุปผลการดำเนินงานด้านยาเสพติด ประจำปี ๒๕๖๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.moj.go.th/view/21832> [๒ มกราคม ๒๕๖๒].
- Jessada Denduangboripant. **ยาเสพติดครึ่งอกโคติล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/social/333257> [๙ ตุลาคม ๒๕๖๐].

(๗) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นาย สี. บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดวุฒิชัย. บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น,

๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางรัชณี. บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ ๙ ต.บ้านม่วง อ. จ.ขอนแก่น, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสุรินทร์. บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑ บ.เป็ดย่อย ต.เป็ดย่อย อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น,

๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมสมัย. บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น,

๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมบัติ. บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่ ๒ ตำบลขามป้อม อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสุรีพร. บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.วังม่วง อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางอมร. บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ ต.ขามป้อม อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเชาวกิต. บ้านเลขที่ ๒ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น,

๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสิวกุทธิ์. บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๑๒ ตุลาคม

๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์. บ้านเลขที่ ๓๔ ต.ขามป้อม อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม.๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอธิการบุญชุ่ม. วัดขามป้อม ต.ขามป้อม อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสุภรณ์ดี. บ้านเลขที่ ๑๒๔ ต.สระแก้ว อ.เป็ดย่อย จ.ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันติ. วัดป่าทรงธรรม ตำบล วังม่วง อำเภอ เป็ดย่อย จ. ขอนแก่น, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : พระครูกิตติโชติคุณ กิตติกาโล (ปะละกั้ง)
- วัน เดือน ปีเกิด : ๘ กรกฎาคม ๒๔๙๘
- ภูมิลำเนาที่เกิด : ๒๐ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น
- การศึกษา :
นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร (พ.ศ.๒๕๑๔)
มัธยมศึกษาปี ๕ จากโรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา (พ.ศ.๒๕๑๕)
ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (พ.ศ.๒๕๕๔)
ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนา) จาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น (พ.ศ.๒๕๕๗)
- อุปสมบท : ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๙ วัดประชาศรีธารธรรม บางซื่อ ดุสิต กทม.
- ตำแหน่ง : รองเจ้าอาวาสวัดโชติการ บ.โนนสว่าง หมู่ ๔ ต.สระแก้ว
อ.เป็ยน้อย
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดป่าไพศาลสามัคคี บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น
โทร.๐๘๖-๒๓๔-๐๐๖๙